

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ในครั้งนี้ มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและการประเมิน ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
 - 1.1 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 1.2 ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ
 - 1.3 รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบซีบีพีโมเดล (CIPP MODEL)
 - 1.4 การประเมินผลโครงการแบบ CIPPIest Model
 - 1.5 ประเภทของการประเมินโครงการ
 - 1.6 ประโยชน์ของรูปแบบการประเมินผลโครงการแบบ CIPPIest Model
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 - 2.1 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 - 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
 - 2.3 วิธีการประเมิน
 - 2.4 เครื่องมือวัดและประเมิน
3. แนวคิดการนิเทศแบบมีส่วนร่วม
 - 3.1 หลักการนิเทศแบบมีส่วนร่วม
 - 3.2 กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอล
 - 4.1 ความสำคัญของกีฬาฟุตบอล
 - 4.2 ประวัติความเป็นมาของกีฬาฟุตบอล
5. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะทางกายภาพ
 - 5.1 ความหมายของสมรรถนะทางกายภาพ
 - 5.2 องค์ประกอบของสมรรถนะทางกายภาพ
6. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านฟุตบอล
 - 6.1 การเตะลูกฟุตบอล

7. ภาพทั่วไปและบริบทของโรงเรียนวงใหญ่วิทยาคม
 - 7.1 ข้อมูลทั่วไป
 - 7.2 โครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา
 - 7.3 วิสัยทัศน์ (VISION)
 - 7.4 พันธกิจ (MISSION)
8. โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนวงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
 - 8.1 ความสอดคล้องมาตรฐานการศึกษาชาติ/ ตัวบ่งชี้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561)
 - 8.2 หลักการและเหตุผล
 - 8.3 วัตถุประสงค์
 - 8.4 เป้าหมาย/ผลลัพธ์
 - 8.5 ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น/ แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
 - 8.6 วิธีดำเนินงาน
 - 8.7 โปรแกรมการฝึกซ้อม
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 9.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 9.2 งานวิจัยต่างประเทศ
10. กรอบแนวคิดในการประเมิน

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

1.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

จิระศักดิ์ สารรัตน์ (2551: 8 - 9) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการเป็นการประเมินที่ซับซ้อน จะต้องมีความละเอียด มีทัศนะกว้างว่าจะทำการประเมินจุดใด และในรูปแบบใด และการประเมินโครงการจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะประเมินอะไร การหาข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นในการประเมินโครงการ การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดเกณฑ์และกำหนดเครื่องมือในการประเมินต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ การวิเคราะห์ผลของการประเมินจะต้องทำอย่างระมัดระวังและมีความเที่ยงตรง เพื่อพิจารณาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการให้เหมาะสมต่อไป

เชาว์ อินโย (2555: 4) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่าหมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ ส่วนคำว่าโครงการหมายถึง ส่วนย่อยส่วนหนึ่งของแผนงาน ซึ่งประกอบด้วยชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ มีการกำหนดทรัพยากรในการดำเนินงานและมีระยะเวลาการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยออกแบบมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าโดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจและตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555: 25) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการเชิงระบบเพื่อการตรวจสอบหรือบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ รวมถึงการปรับปรุงและพัฒนา

พิสนุ พองศรี (2556: 68) กล่าวถึงความหมายของการประเมินโครงการโดยรวมว่า เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินใจทำโครงการทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน ระวังปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2563: 37) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการแผนงาน กล่าวคือ แผนงาน โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงาน

หรือไม่เพียงใด ทำให้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินกำลังดำเนินการอยู่และการประเมินผลแผนงาน โครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

Stufflebeam (1990: 159) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการบรรยาย เก็บรวบรวมข้อมูลกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการและผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการตัดสินใจเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดเกณฑ์และกำหนดเครื่องมือในการประเมิน ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ การวิเคราะห์ผลของการประเมินจะต้องทำอย่างระมัดระวัง และมีความเที่ยงตรงเพื่อพิจารณาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการให้เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อนำไปขยายผลต่อไป ในการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนแนวใหญ่วิทยาคม ได้เลือกใช้หลักการของการประเมินโครงการซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ ตลอดจนพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่า มีความสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์ และ เลือกเครื่องมือที่เหมาะสมในการประเมิน ซึ่งต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบในทุกขั้นตอน การวิเคราะห์ผลจากการประเมินนั้น ต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ แม่นยำ และมีความเที่ยงตรง เพื่อให้สามารถสะท้อนภาพรวมของโครงการได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางในการพัฒนา โดยผลที่ได้จะถูกนำมาใช้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และยกระดับโครงการให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ผู้เรียน และชุมชน รวมถึงใช้เป็นแนวทางในการขยายผลหรือต่อยอดไปยังโครงการหรือแผนงานอื่น ๆ ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ความมุ่งหมายและความสำคัญของการประเมินโครงการ

แนวคิดในปัจจุบันยอมรับว่าการประเมินนำไปสู่การปรับปรุงงานหรือโครงการในทุกด้าน เป็นแนวคิดที่นำมาทดแทนความเข้าใจผิดที่ว่า การประเมินเป็นการจับผิด การประเมินเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของการวางแผนและการบริหารงานหรือโครงการซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการประเมินที่เป็นระบบ คือ มีการประเมินทั้งเหตุและผล กล่าวคือผลการประเมินทำให้ผู้บริหารได้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยเพื่อจะได้เสริมจุดเด่นและแก้ปัญหาจุดด้อยได้ ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการย่อมต้องการทราบว่าโครงการนั้นจะบรรลุเป้าหมายเพียงใด คู่มากับการบริหารและแรงงานที่ลงไปหรือไม่ คำตอบเหล่านี้ได้จากการประเมินผลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ เป็นผลการประเมินโครงการหรืองานที่มีการดำเนินการอย่างมีจุดหมายที่ชัดเจน ดำเนินการประเมินอย่างเป็นระบบ และมีความเป็นปรนัย (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544: 92)

ทั้งนี้ มักจะมีคำถามอยู่ตลอดเสมอว่า “ประเมินผลเพื่ออะไร” หรือ “ประเมินผลไปทำไม” ปฏิบัติงานตามโครงการแล้วไม่มีการประเมินผลไม่ได้ หรือ ตอบได้เลยว่าการบริหารแนวใหม่หรือการบริหารในระบบเปิด (Open System) นั้นถือว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการมีดังนี้

2.2.1 เพื่อสนับสนุนหรือยกเลิกการประเมินผล จะเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจว่าควรยกเลิกโครงการหรือสนับสนุนให้มีการขยายผลต่อไป โดยเฉพาะการมีโครงการใหม่ ๆ ยังมิได้จัดทำในรูปของโครงการทดลอง (Experimental) ซึ่งมีโอกาสจะผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ง่าย ความล้มเหลวของโครงการจึงมิใช่ความล้มเหลวของผู้บริหารเสมอไป ดังนั้นถ้าเราประเมินผลแล้วโครงการนั้นสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ก็ควรดำเนินการต่อไป แต่ถ้าประเมินผลแล้วโครงการนั้นมีปัญหาหรือมีผลกระทบเชิงลบมากกว่าก็ควรยกเลิกไป

2.2.2 เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการว่าเป็นไปตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย หรือกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด

2.2.3 เพื่อปรับปรุงงาน ถ้าเรานำโครงการไปปฏิบัติแล้วพบว่าบางโครงการไม่ได้เสียทั้งหมด แต่ก็ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกข้อ เราควรนำโครงการนั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยพิจารณาว่า โครงการนั้นบกพร่องในเรื่องใด เช่น ขาดความร่วมมือของประชาชน ขัดต่อค่านิยมของประชาชน ขาดการประชาสัมพันธ์หรือสมรรถนะขององค์การที่รับผิดชอบ เมื่อเราทราบผลของการประเมินผลเราก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงประเด็น

2.2.4 เพื่อศึกษาทางเลือก (Alternative) โดยปกติในการนำโครงการไปปฏิบัตินั้น ผู้บริหารโครงการจะพยายามแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดจากทางเลือกอย่างน้อย 2 ทางเลือก ดังนั้นการประเมินผลจะเป็นการเปรียบเทียบทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจเลือกทางเลือกใดไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงให้น้อยลง

2.2.5 เพื่อขยายผลในการนำโครงการไปปฏิบัติ ถ้าเราไม่มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เราอาจจะไม่ทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ถ้าเราประเมินผลโครงการเป็นระยะสม่ำเสมอ ผลปรากฏว่าโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์เราก็ควรจะขยายผลโครงการนั้นต่อไป แต่การขยายผลนั้นมีได้หมายความว่าขยายไปได้ทุกพื้นที่ การขยายผลต้องคำนึงถึงมิติของประชากร เวลา สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย เช่น โครงการปลูกพืชเมืองหนาวจะประสบความสำเร็จในพื้นที่ภาคเหนือ แต่ถ้าขยายผลไปยังภูมิภาคอื่นอาจจะไม่ได้ผลดีเสมอไป เพราะต้องคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เชื้อชาติ ค่านิยม ฯลฯ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ สิ่งที่น่าไปในพื้นที่หนึ่งอาจได้ผลดีแต่นำไปขยายผลในพื้นที่หนึ่งอาจไม่ได้ผล หรือสิ่งที่เคยทำได้ผลดีในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะไม่ได้ผลดีในอีกช่วงเวลาหนึ่ง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การประเมินโครงการจะทำให้ทราบผลลัพธ์ที่ตามมาที่จะทำให้ผู้บริหารได้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการ รวมทั้งทำให้ทราบว่าโครงการนั้นจะบรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด เพื่อให้แสดงถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการว่าสามารถพัฒนารูปแบบไปในทิศทางใดบ้าง หรือต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกใช้การประเมินโครงการเป็นเครื่องมือหลักในการศึกษาความสำเร็จของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล เนื่องจากการประเมินโครงการจะช่วยให้ทราบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการมองเห็นจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการได้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังช่วยให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ และในระดับใด

1.3 รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP MODEL)

1.3.1 แนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

ในปี ค.ศ.1971 สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam. 2007) ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational Evaluation and Decision Making” หนังสือเล่มนี้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดผลและประเมินผลได้อย่างน่าสนใจและทันสมัย นอกจากนั้นสตัฟเฟิลบีมยังได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมินจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ในปัจจุบันเรียกว่า CIPP Model โดยให้คำนิยามการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นทางเลือกประกอบการตัดสินใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ใช้ในการตัดสินใจ ผู้ทำการประเมินจะรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร (เชาว์ อินเอย, 2555: 125)

1.3.2 รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP MODEL)

รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP MODEL) เป็นการนำตัวอักษรตัวแรกของมิติการประเมิน 4 ด้านมาประกอบกัน ได้แก่ การประเมินบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ซึ่งสตัฟเฟิลบีมได้พัฒนาและนำเสนอขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์การประเมินโครงการทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1960 โดยต้องการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อจำกัดของรูปแบบการประเมินแบบดั้งเดิม อาทิ การออกแบบการทดลองการประเมินอิงวัตถุประสงค์ และการทดสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบหรือวิธีการประเมินแบบดั้งเดิมมีข้อจำกัดในการศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาในสมัยนั้น จึงทำให้เกิดการพัฒนาารูปแบบการประเมินใหม่ ๆ เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาอย่างรอบด้านและหลากหลายแง่มุมมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP MODEL) ก็เป็นหนึ่งในรูปแบบการ

ประเมินอื่น ๆ ที่นักประเมินในยุคนั้นพัฒนานำเสนอไว้ รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP MODEL) ปรากฏขึ้นเป็นลายลักษณ์ชัดเจนในหนังสือชื่อ Educational Evaluation and Decision Making ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ.1971 และปรับปรุงอีกครั้งในปี ค.ศ. 2007 ในหนังสือ Evaluation Theory Models and Applications โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.3.2.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) หมายถึง การประเมินที่เกี่ยวข้องกับความต้องการหรือความจำเป็น (Need) ปัญหา (Problem) คุณสมบัติที่มีค่า (Assets) และโอกาส (Opportunities) ที่จะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมหนึ่งที่กำหนด การประเมินบริบท 4 ส่วนนี้มีความสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบโครงการ แผนงาน และการให้บริการที่มีความเหมาะสมเป็นไปได้นี้ การประเมินบริบทมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) กำหนดขอบเขตและบรรยายเกี่ยวกับความตั้งใจให้บริการ
- 2) จำแนกผู้รับผลประโยชน์ที่ตั้งใจให้บริการ(หรือกลุ่มเป้าหมาย) และประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มบุคคลดังกล่าว
- 3) จำแนกปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นบ่อเกิดของความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมายนั้น
- 4) จำแนกความเกี่ยวข้องระหว่างคุณสมบัติที่มีค่าและโอกาสการได้รับทุนอุดหนุนที่สามารถนำไปใช้กำหนดเป้าหมายความต้องการจำเป็นนั้น
- 5) จัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดเป้าหมายมุ่งการปรับปรุง
- 6) ประเมินความชัดเจนและความเหมาะสมเป็นไปได้อิงเป้าหมายมุ่งการปรับปรุง
- 7) จัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจผลลัพธ์ของเป้าหมายมุ่งการปรับปรุงหรือความพยายามในการให้บริการ

การประเมินบริบทอาจจะประเมินได้ทั้งก่อน ระหว่าง หรือแม้กระทั่งหลังการดำเนินโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซง (Intervention) อื่น ๆ (Stufflebeam and Shinkfield, 2007: 336) ในกรณีประเมินบริบทก่อนการดำเนินโครงการ องค์กรหรือหน่วยงานจะใช้ผลจากการประเมินบริบทเพื่อช่วยจัดลำดับความสำคัญและกำหนดเป้าหมายสำหรับโครงการนั้น แต่ถ้าเป็นการประเมินบริบทระหว่างหรือหลังดำเนินโครงการหรือสิ่งแทรกแซงอื่น ๆ องค์กรและหน่วยงานมักจะดำเนินการและจัดทำรายงานการประเมินบริบทควบรวมไปกับการประเมินปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต กรณีนี้การประเมินบริบทจึงมีประโยชน์สำหรับการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของโครงการและช่วยให้ผู้รับบริการได้ประเมินว่าโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าวมีคุณประโยชน์ตอบสนองหรือเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร

เทคนิควิธีการที่ใช้ในการประเมินบริบทควรใช้วิธีการเก็บรวบรวมสารสนเทศอย่างหลากหลายและครอบคลุมสมาชิกที่เป็นประชากรเป้าหมาย รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของโครงการ ซึ่งโดยปกติมักเริ่มจากการซักถามผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อช่วยระบุขอบข่ายการศึกษา หลังจากนั้นนักประเมินอาจจะทำการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการรับบริการ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการให้บริการ ซึ่งอาจทำได้โดยการทบทวนเอกสารการวิเคราะห์ ข้อมูลภูมิหลังและการปฏิบัติงานของบุคคล การจัดเวทีรับฟังจากชุมชน การทดสอบและการสัมภาษณ์ ผู้รับประโยชน์รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคนอื่น ๆ ในกรณีที่ได้รับประโยชน์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนผู้รับบริการจากโครงการหรือสิ่งแทรกแซงเป็นประชากรที่มีจำนวนมาก นักประเมินอาจใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแล้วสร้างแบบสอบถามหรือแบบสำรวจความต้องการจำเป็นและทำการทดสอบ สมมติฐานเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นจำแนกตามกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น หรืออาจศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์หรือ ประสิทธิภาพทางการเรียนของนักเรียน ในกรณีเช่นนั้นนักประเมินก็อาจใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็น เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ทำสอบเปรียบเทียบก็ได้

ผลการประเมินบริบทสามารถนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวาง ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริหารสามารถ นำผลการประเมินที่ได้ไปใช้สื่อสารกับสมาชิกในองค์กรเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน ความต้องการจำเป็น คุณสมบัติที่มีค่า โอกาส และการจัดลำดับความสำคัญ ของปัญหาขององค์กร แต่สำหรับนักพัฒนาโครงการก็สามารถที่จะนำผลการประเมินบริบทไปใช้เพื่อ สนับสนุนขอรับทุนหรือจัดทำสัญญาต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการดังกล่าว ในขณะที่องค์กรให้บริการทาง สังคมหรือองค์กรการกุศลอาจใช้สารสนเทศจากผลประเมินบริบทเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการ พัฒนาคณะทำงานหรือเพื่อจำแนกจัดลำดับให้ความช่วยเหลือประชากรเป้าหมาย สำหรับโรงเรียนนั้น ก็อาจใช้การประเมินบริบทเพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียนและผู้ปกครองในการชี้แนะและพัฒนา ความก้าวหน้าทางการเรียนให้ดียิ่งขึ้น ในส่วนของนักประเมินก็ต้องใช้ผลการประเมินบริบทเพื่อ กำหนดวัตถุประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กับแผนงานโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ

1.3.2.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) จุดมุ่งเน้นหลักของการประเมิน ปัจจัยนำเข้า คือ เพื่อช่วยจัดลำดับโครงการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการจำเป็น โดย การศึกษาและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับแนวทางต่าง ๆ ที่มีศักยภาพหรือมีความเป็นไปได้มาก ที่สุด ในอันที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การประเมินปัจจัยนำเข้าจะเป็นตัวบ่งบอก ล่วงหน้าถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือประสิทธิผลของความพยายามเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ โครงการต้องการให้เกิดขึ้น จุดมุ่งเน้นประการที่สองของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อสร้างความ เข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นทางเลือกต่าง ๆ และเพราะเหตุใดจึงเลือกแนวทางนั้น ในกรณี เช่นนี้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินปัจจัยนำเข้าจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับบ่งบอกให้เห็น

ถึงความรับผิดชอบ (Accountability) ใด ๆ ของผู้พัฒนาโครงการที่พยายามออกแบบและปรับปรุงงบประมาณใด ๆ ของโครงการ นอกจากนี้แล้วการประเมินปัจจัยนำเข้าก็จะช่วยจำแนกและจัดลำดับแนวทางที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจได้ใช้เป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินงานต่อไป โดยสรุปการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายตอบสนองความต้องการจำเป็นให้แก่ผู้รับประโยชน์ ก่อให้เกิดแผนงานที่ปฏิบัติได้จริงและใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการบันทึกและสร้างสำเนารับผิดชอบเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพยากรและวิธีการดำเนินงานในแผนงานนั้น ๆ นอกจากนี้แล้วหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยให้ผู้นำโครงการหลีกเลี่ยงความสูญเสียเปล่าใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้วัตรกรรมหรือโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าถึงทรัพยากรที่จะต้องสูญเสียไป

นักประเมินสามารถทำการประเมินปัจจัยนำเข้าได้หลายขั้นตอนโดยไม่จำเป็นต้องกระทำตามลำดับ โดยอาจเริ่มจากการทบทวนปฏิบัติงานที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และตอบสนองความต้องการจำเป็นที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งทำได้ตามขั้นตอนหรือวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ 1) การทบทวนวรรณกรรมหรือเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) การตรวจเยี่ยมโครงการตัวอย่างหรือโครงการที่มีลักษณะคล้ายกัน 3) การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนจากรัฐบาล 4) สืบค้นสารสนเทศเกี่ยวกับการให้บริการจากแหล่งสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต 5) ทบทวนเอกสารบทความเกี่ยวกับรายงานผู้บริโภครหรือเอกสารอื่น ๆ ที่ตีพิมพ์เรื่องราวที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการให้บริการ และ 6) การชี้ชวนให้ผู้ปฏิบัติงานจัดทำข้อเสนอ

นักประเมินอาจจัดสารสนเทศเหล่านี้อย่างเป็นทางการในห้วงวางแผนโดยเฉพาะและจัดกลุ่มที่ศึกษาเฉพาะเพื่อทำการสืบค้นหรือดำเนินการจัดทำแผนสัมมนาโดยตรงเกี่ยวกับการวิเคราะห์วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในโครงการ โดยจะต้องใช้สารสนเทศที่ได้ทั้งหมดเพื่อนำไปสู่การได้กลยุทธ์หรือแนวทางการดำเนินงานที่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการยอมรับได้ต่อการนำไปใช้ ทั้งนี้โดยอาจจัดลำดับแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวโดยอาศัยหรือพิจารณาจากเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

- 1) ตอบสนองการบรรลุความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์
- 2) ตอบสนองต่อเป้าหมายที่เป็นปัญหาขององค์กร
- 3) ศักยภาพของประสิทธิผล
- 4) ต้นทุนที่ต้องใช้
- 5) สอดคล้องมีอยู่จริงในทางการเมือง
- 6) มีความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการ
- 7) มีศักยภาพเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกพื้นที่หนึ่ง ๆ

หลังจากนั้นนักประเมินสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจว่าควรเลือกหรือค้นหาแนวทางการดำเนินงานหรือไม่อย่างไร ในกรณีที่เป็นการค้นหาวัตรกรรมหรือแนวทางการ

ดำเนินงานใหม่ ๆ นักประเมินและผู้รับบริการอาจจัดทำเกณฑ์อย่างเป็นเอกสารชัดเจนที่ในวัดกรรมนั้น ต้องบรรลุและจัดลำดับข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่ต้องการบรรลุซึ่งเลือกไว้แล้ว ในลำดับต่อไปนักประเมินอาจจัดลำดับข้อเสนอหรือแนวทางที่มีศักยภาพแก่การยอมรับได้และชี้แนะแนวทางหรือคุณลักษณะที่ดีที่สุดให้แก่องค์กรหรือหน่วยงานว่าควรจะดำเนินการอย่างไร นอกจากนั้นนักประเมินก็อาจทำได้โดยการจัดให้มีการรับฟังเพื่อให้ได้สารสนเทศเพิ่มเติมจากผู้ปฏิบัติหรือผู้บริหารเกี่ยวกับข้อเสนอหรือแนวทางต่าง ๆ ที่ดีที่สุดสำหรับเป็นทางเลือกการตัดสินใจให้แก่หน่วยงานองค์กรนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การประเมินปัจจัยนำเข้าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายกรณี อาทิ ผู้บริหารใช้สำหรับจัดทำข้อเสนอเพื่อขอรับเงินลงทุนสนับสนุนการดำเนินงานจากคณะกรรมการกำหนดนโยบาย ในหน่วยงานหนึ่งๆ โรงเรียน หรือหน่วยงานทางการศึกษาใช้สำหรับจัดทำข้อเสนอเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนแผนงานหรือโครงการทางการศึกษา ในขณะเดียวกันผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการศึกษาก็ใช้สำหรับการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับความคุ้มค่าหรือประสิทธิผลที่จะได้รับเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนหรืองบประมาณที่ต้องจัดสรรให้กับโครงการหรือนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ

1.3.2.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตรวจสอบการนำแผนงานหรือโครงการไปใช้หรือตรวจสอบการดำเนินการใช้แผนงานหรือโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการประเมินกระบวนการ คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้จัดการและผู้ปฏิบัติงานในโครงการนั้น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการว่าเป็นไปตามตารางเวลาที่กำหนดหรือไม่ การใช้งบประมาณและประสิทธิภาพเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่ง คือ เพื่อชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในการปรับปรุงการใช้งบประมาณและแนวทางการดำเนินงานของโครงการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะโดยปกติแล้วเมื่อมีการเริ่มต้นการดำเนินงานของโครงการหรือแผนงาน ผู้ปฏิบัติงานย่อมไม่สามารถที่จะกำหนดสิ่งต่าง ๆ ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจกรรม การใช้บุคลากร งบประมาณ หรืออื่น ๆ ดังนั้นการได้รับสารสนเทศจากการประเมินกระบวนการก็สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ในโครงการให้สามารถดำเนินการต่อไปและมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ดังนั้นในการประเมินกระบวนการนั้นควรทำการเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมและค่าใช้จ่ายจริงกับกิจกรรมในแผนงานหรือโครงการ และงบประมาณที่กำหนดไว้ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร รวมทั้งบรรยายให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ และท้ายที่สุดก็ควรจัดทำรายงานที่ผู้ร่วมโครงการหรือผู้ทำการสังเกตได้ตัดสินใจคุณภาพของกระบวนการใช้โครงการแผนงานดังกล่าว

นักประเมินกระบวนการจำเป็นต้องดำเนินการค่อนข้างมากในการควบคุมกำกับและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโครงการ ซึ่งอาจเริ่มจากการทบทวนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับแผนการ

ปฏิบัติงาน งบประมาณและการประเมินผลของโครงการ เพื่อที่จะพิจารณาว่ากิจกรรมอะไรที่ควรต้องกำกับในโครงการดังกล่าว การพิจารณาตัวอย่างที่เป็นไปได้ในการให้บริการกลุ่มผู้รับประโยชน์ การฝึกอบรม ให้คำปรึกษาทีมผู้ปฏิบัติงาน การจัดประชุมทีมผู้ปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับผังงาน (Work Flow) การบำรุงรักษาตรวจสอบเครื่องอุปกรณ์ การจัดลำดับและแจกจ่ายวัสดุ การควบคุมค่าใช้จ่าย การจัดการสารสนเทศของโครงการเหล่านี้ เป็นต้น

เทคนิควิธีที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศในการประเมินกระบวนการนั้น นักประเมินควรใช้วิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดการรบกวน (Unobtrusive) แก่ผู้ปฏิบัติงานให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน นักประเมินอาจพิจารณาภาพรวม ๆ ว่ากิจกรรมหรือการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวเป็นอย่างไร โดยการตรวจเยี่ยมและสังเกตกิจกรรมนั้น การทบทวนวิเคราะห์เอกสารที่ปรากฏ (เช่น แผนปฏิบัติงาน งบประมาณ รายงานบัญชีและระยะเวลาการจัดประชุม) การเข้าร่วมประชุมกับทีมผู้ปฏิบัติงาน และการสัมภาษณ์บุคคลหลัก หลังจากนั้นนักประเมินต้องจัดทำรายงานสรุปเกี่ยวกับแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อค้นพบและประเด็นการสังเกต นักประเมินควรแสดงให้เห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของกระบวนการอย่างชัดเจนตามที่ได้จากผู้ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งนำเสนอรายงานนี้ในการประชุมทีมผู้ปฏิบัติงานและเชิญผู้อำนวยการของทีมผู้ปฏิบัติงานให้เป็นผู้นำในการอภิปรายเกี่ยวกับข้อค้นพบซึ่งปรากฏในรายงาน ทีมงานของโครงการอาจจะใช้รายงานนี้เพื่อการตัดสินใจให้เหมาะกับการปฏิบัติงานของตนต่อไป ต่อจากนั้นนักประเมินก็ควรทบทวนเกี่ยวกับแผนงานการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งต่อไปรวมทั้งการจัดทำรายงานตามลำดับ โดยการสอบถามความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากทีมผู้ปฏิบัติงานถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อที่จะทำให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์มากที่สุดในการจัดประชุมนำเสนอรายงานให้กับทีมผู้ปฏิบัติงานในครั้งต่อไป ซึ่งทีมผู้ปฏิบัติงานก็อาจจะให้ข้อเสนอแนะที่ดีเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินว่าควรจะทำอย่างไร เช่น อาจใช้การสังเกต บันทึกการปฏิบัติงานประจำวันของทีมผู้ปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม เป็นต้น นอกจากนั้นนักประเมินก็ควรจะสอบถามผู้ปฏิบัติงานถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมหรือดีที่สุดสำหรับการใช้ประโยชน์จากรายงานการประเมินช่วงถัดไป

นักประเมินกระบวนการควรจัดลำดับรายงานโดยพิจารณาว่าจะก่อให้เกิดผลดีที่สุดแก่ทีมผู้ปฏิบัติงานในการนำไปใช้ในแผนปฏิบัติงานและบูรณาการเข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยรอบโครงการ ซึ่งจะต้องบรรยายให้เห็นถึงสิ่งที่เบี่ยงเบนออกไปจากแผนงานที่กำหนดและควรชี้ให้เห็นถึงความผันแปรเหล่านี้ว่ามีลักษณะอย่างไรเมื่อพิจารณาจากความแตกต่างระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลหรือสถานที่ที่แตกต่างเบี่ยงเบนไปจากแผนงานนั้น

โดยสรุป ผลการประเมินกระบวนการสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายกรณี ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกในทีมงานใช้สำหรับชี้แนะแนวทางการดำเนินกิจกรรม แก่แผนงานที่ผิดพลาดและจัดทำ

บันทึกความรับผิดชอบ หรือบางคนใช้ตารางหรือปฏิทินสะท้อนผลกลับผลการประเมินกระบวนการที่จัดทำตามปกติหรือสม่ำเสมอเพื่อให้ทีมผู้ปฏิบัติงานรักษาหน้าที่และความรับผิดชอบของตน นอกจากนี้การประเมินกระบวนการยังช่วยให้บุคคลภายนอกได้เรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ต้องทำ และอะไรคือต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในกรณีที่พวกตนต้องการกระทำในลักษณะที่คล้าย ๆ กันนี้

1.3.2.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสอบวัดตีความและตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานว่าตอบสนองบรรลุความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือไม่ นอกจากนั้นการประเมินผลผลิตก็ยังคงประเมินผลลัพธ์ (Outcomes) ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งที่เป็นไปในทางบวกและทางลบอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นบ่อยครั้งที่นักประเมินยังขยายขอบเขตการประเมินผลผลิตไปสู่การประเมินในสิ่งที่เรียกว่าผลลัพธ์ระยะยาวอีกด้วย

การประเมินผลผลิตควรดำเนินการโดยอาศัยการรวบรวมและวิเคราะห์ การตัดสินใจของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการ ในบางครั้งก็อาจทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินอื่น ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันและก็มีอยู่บ่อย ๆ ที่ผู้รับบริการจากโครงการต้องการจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวได้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ และมีประโยชน์คุ้มกับการลงทุนดำเนินการเพียงไร ดังนั้นในทางที่เหมาะสมแล้วนักประเมินก็ควรวิเคราะห์ตีความเพื่อให้เห็นถึงจุดอ่อนของการใช้โครงการหรือแผนปฏิบัติงานว่ารายละเอียดส่วนใดที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ด้อยลง เทคนิควิธีการที่ใช้ประเมินผลผลิตมีได้กำหนดไว้อย่างเป็นแบบแผนตายตัว แต่นักประเมินอาจต้องใช้วิธีการอย่างหลากหลายร่วมกันเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาผลลัพธ์ทั้งหมดของสิ่งที่ได้รับการประเมิน รวมทั้งยังช่วยในการตรวจสอบข้ามกันไปมาระหว่างข้อค้นพบที่หลากหลายอีกด้วย

ในการประเมินผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดนั้น นักประเมินจำเป็นต้องศึกษาหรือค้นหาผลลัพธ์ที่มีได้คาดหวังด้วยทั้งผลลัพธ์ในเชิงบวกและเชิงลบ โดยการรับฟังความคิดเห็นหรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่ได้รับการประเมินเพื่อที่จะทำการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ให้ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน และสืบหาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบสำหรับยืนยันหรือไม่ยืนยันสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ดังกล่าว นอกจากนี้แล้วนักประเมินอาจใช้วิธีการศึกษารายกรณีโดยเลือกบุคคลที่ได้รับประสบการณ์จากโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินเพื่อทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลที่เกิดจากโครงการดังกล่าว หรือนักประเมินอาจใช้วิธีการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อให้ตัดสินใจเกี่ยวกับการได้รับบริการตามมุมมองของแต่ละคนทั้งที่เป็นภาพบวกและภาพลบ ยิ่งไปกว่านั้นนักประเมินก็อาจจะให้ผู้เข้าร่วมโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินเขียนเสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการได้รับบริการและก่อให้เกิดผลดีต่อการปฏิบัติงานของตน เช่น ผลผลิตของงานที่เพิ่มขึ้นหรือตำแหน่งหน้าที่การงานใหม่ที่ได้รับมอบหมายรวมทั้งนักประเมิน อาจใช้การสังเกตเพื่อจำแนกและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มบุคคลโดยเปรียบเทียบตามรายการ

ตรวจสอบผลลัพธ์กับโครงการให้บริการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับโครงการที่ได้รับการประเมิน

การจัดทำรายงานข้อค้นพบจากการประเมินผลผลิตอาจทำให้เกิดความแตกต่างกัน กล่าวคือ นักประเมินอาจจัดทำรายงานผลผลิตที่เกิดขึ้นในแต่ละวงรอบของโครงการ ซึ่งรายงานดังกล่าวนี้ควรจะแสดงให้เห็นว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมายความต้องการจำเป็นเพียงไร ในขณะที่เมื่อรายงานสิ้นสุดวงรอบทั้งหมดควรจะต้องเป็นรายงานที่นำเสนอให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ภาพรวมทั้งหมดของโครงการ ดังนั้นรายงานผลการประเมินผลผลิตจึงต้องเป็นการสรุปตีความให้เห็นถึงผลที่ชัดเจนในการตอบสนองความต้องการจำเป็น รวมทั้งต้นทุนที่ใช้ดำเนินการและผลตอบแทนหรือผลการปฏิบัติทั้งหมดที่ได้รับในแผนงานหรือโครงการนั้น ๆ นักประเมินยังต้องจัดทำรายงานการศึกษาติดตามเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ระยะยาวที่เกิดขึ้นอีกด้วย นอกจากนั้นบางกรณีอาจต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์และบูรณาการผลที่ได้รับทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อเสนอต่อกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคล

ผลการประเมินผลผลิตนั้นนำมาใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าโครงการหรือแผนงานมีคุณประโยชน์เพียงพอต่อการนำไปดำเนินการต่อเนื่องต่อไป หรือควรดำเนินการซ้ำอีกหรือควรขยายขอบเขตการนำไปใช้ในสถานการณ์หรือสถานที่อื่น ๆ ต่อไป ในขณะเดียวกันหน่วยงานก็ยังใช้การประเมินนี้สำหรับปรับเปลี่ยนแผนการปฏิบัติในการที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนและตอบสนองความต้องการจำเป็นของสมาชิกทั้งหมดที่เน้นประชากรเป้าหมาย ผลจากการประเมินผลผลิตมีความสำคัญในทางจิตวิทยาเป็นอย่างมาก เมื่อผลจากการประเมินแสดงให้เห็นถึงความงอกงามที่เกิดขึ้นจากแนวทางที่ชาญฉลาดในการดำเนินโครงการ ผลการประเมินเช่นนี้จะนับเป็นสิ่งเสริมแรงที่ดีสำหรับทั้งทีมปฏิบัติงานในโครงการและผู้รับบริการจากโครงการหรืออาจจะเป็นสิ่งที่ลดทอนแรงจูงใจก็ได้ หากผลที่ได้จากการประเมินผลผลิตนั้นมีความด้อยหรือไม่แสดงถึงความงอกงามใด ๆ ที่จะพึงได้รับจากโครงการ และประเด็นสำคัญสุดท้ายที่ต้องพึงระวังในการจัดทำรายงานการประเมินผลผลิต คือ ไม่ควรเร่งรีบประเมินผลผลิตและจัดทำรายงานสู่สาธารณะอย่างทันทีทันใด เพราะการดำเนินโครงการต้องการระยะเวลาพอสมควรที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์บรรลุตามความรับผิดชอบ (Accountability) ที่ระบุไว้ การจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตที่ยังไม่มีวุฒิภาวะสุกงอม (Premature) อย่างเพียงพอ อาจนำไปสู่ความไม่สามารถตัดสินใจได้เกี่ยวกับความต่อเนื่องของโครงการเพราะเหตุว่าทำให้ไม่พบผลลัพธ์ใด ๆ เกิดขึ้นเลย ทั้งนี้เนื่องจากผลลัพธ์ของโครงการต้องใช้ระยะเวลายาวพอสมควรในการศึกษาติดตาม ดังนั้นถ้าหากการจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตสู่สาธารณะได้มีการหน่วงเวลาอย่างสมเหตุสมผลแล้วนักประเมินอาจจะพบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังและมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับใช้สนับสนุนการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่องต่อไป

เชอร์ อินโย (2555: 126-127) แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการแต่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ และเป็นการพิจารณาความจำเป็นที่ต้องจัดทำโครงการดังกล่าว ได้แก่ ความต้องการของชุมชน และกลุ่มเป้าหมายของโครงการ จำนวนประชากร สภาพเศรษฐกิจ และปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ตัดสินใจวางแผน กำหนดนโยบาย กำหนดเป้าหมาย และกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและมีความเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน การประเมินปัจจัยนำเข้านำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเพื่อหาวิธีดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ สารสนเทศต่าง ๆ จะถูกวิเคราะห์รวบรวม และนำเสนอผู้ดำเนินงานโครงการ ซึ่งอาจจะต้องการสารสนเทศทุกวัน หรือในตอนเริ่มต้นโครงการ โดยจะเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินงานโครงการไว้เป็นหลักฐาน การประเมินกระบวนการมีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็ง (Strengths) หรือ จุดด้อย (Weakness) ของโครงการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนา แก้ไข หรือปรับปรุงการดำเนินโครงการต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คำนวณค่าเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยมุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจ ยุติ ปรับขยาย หรือทำงานเป็นประจำ การประเมินผลผลิต จะทำการประเมิน 2 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ เรียกว่า การประเมินผลลัพธ์ และ 2) การประเมินผลกระทบของโครงการทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

สรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบซีบีเอ็มเดล (CIPP MODEL) ทั้ง 4 ขั้นตอน คือ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต สามารถนำไปช่วยในการปรับปรุงโครงการได้ ทั้งนี้การประเมินในแต่ละขั้นตอนดังกล่าวนำไปช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ 4 ประเภท คือ

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจ กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้นและระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ จากการประเมินปัจจัยนำเข้าจะมีการนำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจวางโครงการ กลวิธีดำเนินโครงการ และขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ ซึ่งได้จากการประเมินกระบวนการ จากนั้นนำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ ทำให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ กระบวนการนี้จะได้จากการประเมินผลผลิต นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะทำต่อไป ยุติ ล้มเลิก ขยายโครงการ หรือให้ทำงานประจำ

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการประเมินผลโครงการแบบซีบีบีโมเดล (CIPP MODEL) เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้รายงานการประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน แล้วเราสามารถจำแนกได้ว่าการประเมินผลโครงการมี 4 ระยะดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลโครงการก่อนการดำเนินงาน (Pre-evaluation) เป็นการประเมินว่ามีความเป็นไปได้ในการกำหนดให้มีโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ หรือไม่ บางครั้งเรียกการประเมินผลประเภทนี้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) หรือ การประเมินความต้องการที่จำเป็น (Need Assessment)

2. การประเมินผลโครงการขณะดำเนินงาน (On-going Evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน (Monitoring) และการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ

3. การประเมินผลโครงการเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน (Post-evaluation) เป็นการประเมินว่าผลของการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่

4. การประเมินผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการหลังจากการสิ้นสุดการดำเนินโครงการหรือแผนงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากการมีโครงการหรือปัจจัยอื่น ๆ

นอกจากนี้ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam and Shinkfield. 2007: 336) ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมินผลดังนี้

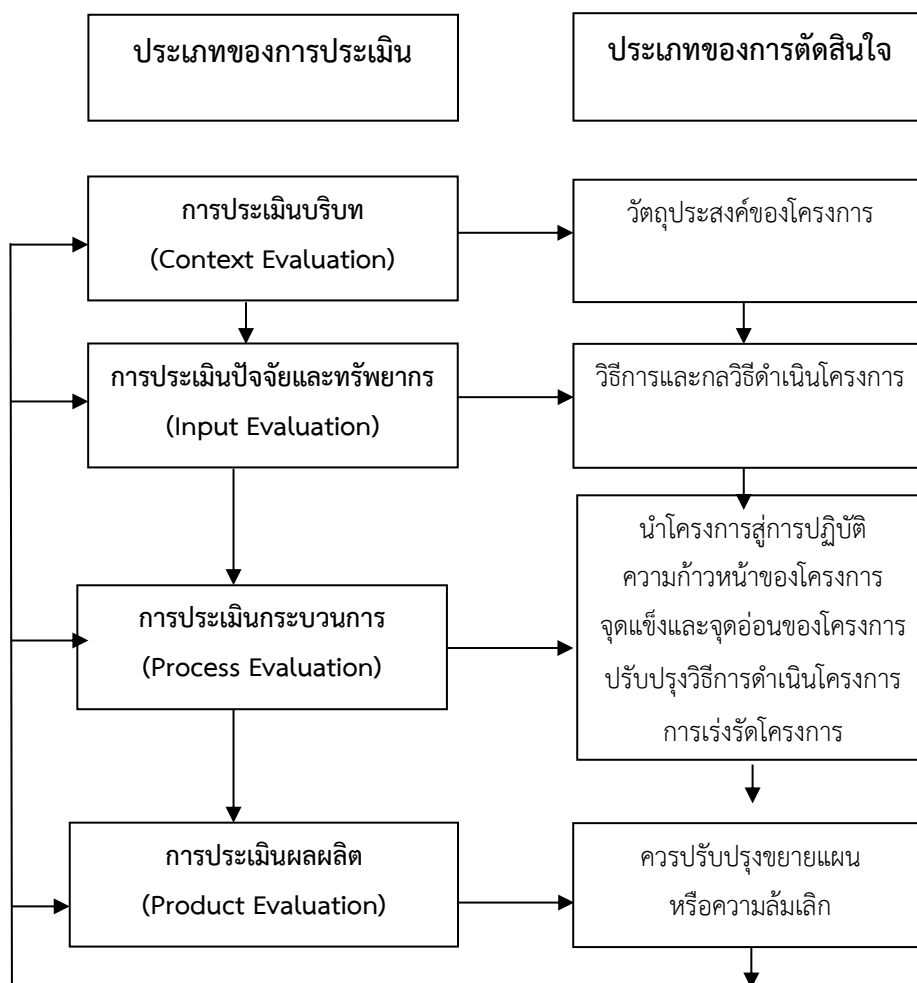
1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ (Implementation Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการเพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เช่น การตัดสินใจเพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาการยุติล้มเลิกหรือขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

มโนทัศน์สำคัญของรูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP MODEL) คือ ต้องเป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจตามช่วงระยะเวลาของการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินสถานะแวดล้อมเพื่อการตัดสินใจก่อนริเริ่มจัดทำโครงการ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนดำเนินโครงการ การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจปรับปรุงกิจกรรมและวิธีดำเนินโครงการ และเมื่อโครงการสิ้นสุดลงจึงประเมินผลผลิตของโครงการเพื่อตัดสินใจคุณค่าและอนาคตของโครงการว่าจะดำเนินงานต่อไปหรือยุติโครงการ ดังนั้นในการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปี้โมเดล (CIPP MODEL) ผู้บริหารหรือผู้ประเมินจึงควรทำการประเมินและใช้สารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการหรือสิ่งที่มีงประเมินเป็นระยะ ๆ ตามช่วงระยะเวลาของการบริหารจัดการโครงการ มิใช่ไปประเมินรวบยอดเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและประเภทของการตัดสินใจได้ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในแบบจำลองซิป
ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553)

จากภาพที่ 2.1 จะเห็นว่าการประเมินแบบจำลองซิป (CIPP Model) เป็นรูปแบบจำลองที่ทำให้การประเมินอย่างครอบคลุมตั้งแต่วัตถุประสงค์ ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการดำเนินการ ตลอดจนผลผลิตของโครงการ ซึ่งผลของการประเมินสามารถนำไปเป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารใช้พิจารณาในการตัดสินใจว่าโครงการควรมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงส่วนไหนบ้าง เพื่อให้โครงการมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบซิปป์โมเดล (CIPP MODEL) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงานอย่างครบวงจร มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูลที่ได้นั้นจัดทำเป็นสารสนเทศเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ หรือเพื่อปรับปรุงโครงการอย่างทันที่ทั้งที่ ในการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียน

วงแหวนวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกใช้ เป็นกรอบในการประเมินโครงการ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

1.4 การประเมินผลโครงการแบบ CIPPIest Model

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam and Shinkfield, 2007: 339) เป็นนักประเมินบุคคลสำคัญในวงวิชาชีพการประเมินซึ่งได้พัฒนารูปแบบการประเมินอันเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และได้ถูกนำมาใช้ในการประเมินโครงการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันสตัฟเฟิลบีมได้มีการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการประเมินผลโครงการแบบซิปป์โมเดล (CIPP MODEL) เป็น CIPPIest Model แล้ว ทั้งนี้รูปแบบการประเมิน CIPPIest Model ที่ปรับปรุงมีมีนทัศน์และแนวทางการนำไปใช้ที่แตกต่างจากรูปแบบการประเมิน CIPP

2.3.1 วัตถุประสงค์การประเมินรูปแบบ CIPPIest Model

การประเมินรูปแบบดังกล่าวเป็นการประเมินที่มีวัตถุประสงค์สำหรับการตัดสินใจ 4 ประเภท (พรชัย เจดามาน, 2556 : 101) ดังนี้

1. การตัดสินใจสำหรับการวางแผน (planning decisions) เป็นการเลือกเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายโครงการ
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้าง (structuring decisions) เป็นการกำหนดยุทธวิธีหรือแผนงานหรือแนวการดำเนินงาน
3. การตัดสินใจเพื่อการนำไปปฏิบัติ (implementing decisions) เป็นการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีหรือการดำเนินงานให้เหมาะสม
4. การตัดสินใจเพื่อการทบทวน (recycling decisions) เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือคง หรือขยายหรือยุบ หรือเลิกโครงการ

โดยส่วนใหญ่นิยมนำรูปแบบการประเมินดังกล่าวมาใช้ในการประเมินโครงการหรือแผนงานหรือหลักสูตรนั้น ๆ เมื่อสิ้นสุดลงแล้วหรือประเมินที่เรียกว่าการประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการใช้รูปแบบการประเมินที่ยังไม่ถูกต้องเนื่องจากการประเมินรูปแบบดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ทั้งการประเมินเป็นระยะ ๆ (Formative Evaluation) และการประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) โดยความหมายของมิติการประเมินแบบ CIPPIest Model สามารถพิจารณาได้จากการตั้งคำถามการประเมินแต่ละมิติดังนี้

1. การประเมินด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินด้านสภาพการดำเนินงาน ความสอดคล้องและเกี่ยวข้องโดยทำการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายตามโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ (Objectives) ของโครงการที่มีการกำหนดมาก่อนหน้านั้น

โดยการตั้งคำถามว่า เมื่อมีการดำเนินงานไปช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ววัตถุประสงค์นั้นยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ และมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมอะไรบ้าง

2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร (Input Evaluation) เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ของทรัพยากรที่จะใช้ส่วนแนวคิดตามมิติใหม่ เป็นการประเมินโดยการตั้งคำถามว่าเมื่อมีการดำเนินงานไปช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วทรัพยากรทางการบริหารฯ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนา อันจะทำให้โครงการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ได้แก่ จำนวนบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่และมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมอะไรบ้าง

3. การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) เพื่อศึกษาอุปสรรคปัญหา และความก้าวหน้าในการประเมินด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามผล และการนำผลไปปรับปรุงโครงการพัฒนา โดยการตั้งคำถามว่า ความก้าวหน้าในการทำงานมีเพียงใดเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นบ้าง

4. การประเมินด้านผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product Evaluation) เมื่อสิ้นสุดโครงการ ว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด

5. การประเมินด้านผลกระทบ (Impact Evaluation) เป็นการประเมินโดยการตั้งคำถามว่าสิ่งที่ผู้รับผลประโยชน์ได้รับเกินไปกว่าเป้าหมายของความต้องการที่จะได้รับตอบสนองตามความต้องการจำเป็นนั้นหรือไม่ ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าสิ่งที่ได้รับจากการประเมินหากเกินไปกว่าที่กำหนดไว้ไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบก็ล้วนแล้วแต่เป็นผลกระทบทั้งสิ้น

6. การประเมินด้านประสิทธิผล (Effective Evaluation) เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่าโครงการนั้นสามารถบรรลุและตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์ได้อย่างครอบคลุมหรือไม่

7. การประเมินด้านความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) เป็นการประเมินแนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบหรือเป็นทางการเกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน ซึ่งคำถามจะมุ่งพิจารณาและประเมินความคงอยู่หรือความต่อเนื่องในการทำโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปใช้รวมถึงวิธีการในการรักษาไว้ซึ่งความสำเร็จของโครงการ

8. การประเมินด้านการถ่ายทอดส่งต่อ (Transfer Evaluation) เป็นการประเมินโดยตั้งคำถามว่ามีการนำโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปประยุกต์หรือปรับปรุงใช้ในที่อื่น ๆ หรือไม่

โดยสรุปแล้ว มิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นมาทั้ง 4 ด้านจากการขยายการประเมินผลผลิตตามรูปแบบการประเมินผลโครงการแบบชิปปโมเดล (CIPP MODEL) นั้น แท้ที่จริงแล้วก็คือการประเมินในส่วนที่เรียกว่า “ผลลัพธ์” (Outcomes) ของโครงการนั่นเอง เพียงแต่เป็นการจำแนกและตั้งคำถาม

การประเมินให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีเกณฑ์และตัวชี้วัดระดับความสำเร็จของโครงการ โดยทั่วไปแล้ว เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลโครงการมีรายละเอียด ดังนี้

1. เกณฑ์ประสิทธิภาพ (Efficiency) มีตัวชี้วัด เช่น สัดส่วนของผลผลิตต่อค่าใช้จ่าย ระยะเวลาในการให้บริการ เป็นต้น
2. เกณฑ์ประสิทธิผล (Effectiveness) มีตัวชี้วัด เช่น ระดับการบรรลุเป้าหมายระดับการบรรลุตามเกณฑ์มาตรฐานระดับการมีส่วนร่วม เป็นต้น
3. เกณฑ์ความพอเพียง (Adequacy) มีตัวชี้วัด เช่น ระดับความพอเพียงของทรัพยากร เป็นต้น
4. เกณฑ์ความพึงพอใจ (Satisfaction) มีตัวชี้วัด เช่น ระดับความพึงพอใจ เป็นต้น
5. เกณฑ์ความเป็นธรรม (Equity) มีตัวชี้วัด เช่น ความเป็นธรรมระหว่างเพศระหว่างกลุ่ม
6. เกณฑ์ความก้าวหน้า (Progress) มีตัวชี้วัด เช่น ผลผลิตเปรียบเทียบกับเป้าหมายรวมของกิจกรรมที่ทำแล้วเสร็จทรัพยากรและเวลาที่ใช้ไป
7. เกณฑ์ความยั่งยืน (Sustainability) มีตัวชี้วัด เช่น ความเป็นไปได้ในด้านการขยายผลของโครงการ
8. เกณฑ์ความเสียหายของโครงการ (Externalities) มีตัวชี้วัด เช่น ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมผลกระทบด้านเศรษฐกิจผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละมิติของการประเมิน อาทิเช่น แบบสอบถาม ซึ่งข้อมูลที่ได้และเมื่อนำไปวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณรายข้อคำถามรายด้านและภาพรวมทุกด้านของมิติการประเมิน หรืออาจเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาจากวิธีการเก็บรวบรวมโดยการสังเกตสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการแผนงานหรือหลักสูตรที่ได้รับการประเมินซึ่งมักเรียกกลุ่มบุคคลเหล่านี้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) หรืออาจเป็นข้อมูลจำนวนคนงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบการประเมินในแต่ละมิติเพื่อนำเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจการตัดสินใจ

สรุปได้ว่ารูปแบบการประเมินผลโครงการแบบ CIPP และ CIPPiest Model เป็นการประเมินแบบหลายมิติ มีการประเมินโดยใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลายสอดคล้องกับประเด็นย่อย ๆ ที่ต้องการประเมินในแต่ละมิติ รวมทั้งใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปตีความผลการประเมิน ทั้งนี้แหล่งที่มาของข้อมูลในการประเมินก็ต้องเก็บรวบรวมหรือได้มาอย่างหลากหลายเพื่อให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ทั้งที่เป็นทีมผู้ปฏิบัติงานในโครงการ ผู้รับผลประโยชน์จากโครงการผู้บริหารหรือผู้เป็นเจ้าของโครงการรวมทั้งข้อมูลจากเอกสารบันทึกต่าง ๆ ประกอบด้วยเช่นกัน ในการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศ

ทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนเวงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการประเมิน CIPPiest Model ซึ่งเป็นแนวทางการประเมินที่ต่อยอดจาก CIPP Model โดยเน้นการประเมินแบบหลายมิติ (Multidimensional Evaluation) ที่สามารถสะท้อนผลการดำเนินโครงการได้อย่างลึกซึ้ง ครอบคลุม และเชื่อถือได้

1.5 ประเภทของการประเมินโครงการ

การแบ่งประเภทการประเมินโครงการจำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์หลายชนิดมาจำแนกประเภท เช่น ใช้เวลา วัตถุประสงค์ วิธีการ และรูปแบบการประเมินมาบ่งบอกถึงประเภทของการประเมิน ซึ่งการประเมินโครงการแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1.5.1 การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษาประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่เริ่มโครงการใด ๆ โดยอาจทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของปัจจัยป้อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหา อุปสรรค ความเสี่ยงของโครงการตลอดจนผลลัพธ์หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ ในขณะเดียวกันก็อาจจะศึกษาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น

- การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment-SIA)
- การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment-EIA)
- การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment-PIA)
- การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment-TIA)
- การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment-PIA)
- การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment-POIA)
- การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment)

การประเมินโครงการก่อนการดำเนินการนี้มีประโยชน์เพื่อศึกษาว่าก่อนลงมือโครงการใด ๆ นั้นจะเกิดความคุ้มค่าแก่การลงทุน (Cost effectiveness) หรือจะเกิดผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร เทคโนโลยีและระดับนโยบายหรือไม่ หากได้ทำการศึกษารอบคอบแล้วอาจจะได้ผลการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะได้เกิดประโยชน์หรือโทษอย่างไร ปัญหาอุปสรรคเป็นอย่างไร เพื่อผู้เป็นเจ้าของโครงการจะได้ตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะเลิกโครงการหรือปรับปรุงองค์ประกอบและกระบวนการบริหารจัดการโครงการเพียงใดเพื่อให้เกิดผลดี

1.5.2 การประเมินระหว่างดำเนินการโครงการ (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญ ซึ่งมักจะใช้ประเมินผลระหว่างแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการ ผลที่ได้จาก Formative evaluation นั้น จะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง นอกจากนั้นอาจใช้ในระหว่างดำเนินโครงการซึ่งจะช่วยตรวจสอบว่าโครงการได้

ดำเนินไปตามแผนของโครงการอย่างไร อาจเรียกชื่อเฉพาะว่า Implementation evaluation หรือ Formative evaluation อาจตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่าดำเนินได้ผลเพียงไร เรียกว่า Progress evaluation โดยทั่วไปแล้ว Formative evaluation อาจใช้ประเมินสิ่งต่อไปนี้

1.5.2.1 ทบทวนแผนของโครงการ

1.5.2.2 การสร้างแผนของโครงการ

1.5.2.3 การพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) หรือรายการ (Check list) สำหรับรวบรวมข้อมูลตามเรื่องที่ต้องการ

1.5.2.4 การคัดเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม

1.5.2.5 การกำหนดตารางเวลาการประเมินผลให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ

1.5.2.6 การเตรียมข้อมูลที่จะเป็นข่าวสารสำหรับการรายงานและเสนอแนะสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

1.5.2.7 การแนะนำแนวทางปรับปรุง การแก้ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของโครงการ

1.5.3 การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมสรุป ซึ่งมักจะใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินระยะยาวก็อาจใช้ Summative Evaluation ในการสรุปย่อความระยะยาวต่าง ๆ ข้อมูลที่ได้จากระยะต่าง ๆ จะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้น ส่วนใหญ่จะรวบรวมจากผลของ Formative evaluation เป็น Summative Evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่การรายงานว่า โครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่ อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไร มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก

1.5.4 การประเมินประสิทธิภาพ การประเมินโครงการโดยทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยที่ผ่านมาจึงจำกัดอยู่แต่เพียงการประเมินผลผลิต โดยมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ให้บริการหรือผู้ให้ทุนในการยุติหรือขยายโครงการ แต่ในปัจจุบันนักประเมินและผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการด้วย โดยถือว่าเป็นประเภทของการประเมินที่จำเป็นสำหรับโครงการบริการทั่วไป เพราะจะช่วยเสริมให้โครงการเหล่านั้นสามารถดำเนินการอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่เื้ออำนวยการพัฒนาท้องถิ่นหรือโครงการที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์สำคัญสำหรับประกันโครงการขนาดใหญ่ระดับชาติที่จะไม่ต้องสูญเสียทรัพยากร

ที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยไม่จำเป็น การดำเนินโครงการบริการสังคมนั้นจะไม่มุ่งแต่เพียงความสำเร็จของโครงการเท่านั้นแต่จะต้องให้คําค่าในเชิงของประสิทธิภาพด้วย

โดยปกติการประเมินประสิทธิภาพของโครงการมักจะเริ่มจากคำถามต่าง ๆ กัน เช่น

1. ความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายแล้วมีความเหมาะสมหรือไม่
2. ผลผลิตของโครงการเกิดจากปัจจัยที่ลงทุนไปใช้หรือไม่
3. โครงการนี้มีผลผลิตสูงกว่าโครงการอื่น ๆ เมื่อลงทุนเท่ากันหรือไม่ และเพราะเหตุใด

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการแบ่งเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) Preliminary Evaluation – ประเมินความเป็นไปได้และผลกระทบก่อนเริ่มโครงการ เพื่อพิจารณาความคุ้มค่าและปรับปรุงแผน 2) Formative Evaluation – ประเมินระหว่างดำเนินโครงการ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าและปรับปรุงการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย 3) Summative Evaluation – ประเมินผลรวมหลังสิ้นสุดโครงการ เพื่อตรวจสอบความสำเร็จ เปรียบเทียบเป้าหมายและรายงานผลลัพธ์ และ 4) Evaluation of Efficiency – ประเมินประสิทธิภาพ โดยพิจารณาความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรและผลผลิตเทียบกับการลงทุน ซึ่งการประเมินทั้ง 4 ประเภทช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจได้ว่า ควรปรับปรุง ดำเนินต่อ หรือยกเลิกโครงการ และทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.6 ประโยชน์ของรูปแบบการประเมินผลโครงการแบบ CIPPIest Model

รูปแบบการประเมินผลโครงการแบบ CIPPIest Model มีประโยชน์และแง่มุมในรายละเอียดนานาประการ ซึ่งเกี่ยวกับประโยชน์ของการประเมินโครงการได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2562: 37) ได้กล่าวประโยชน์ของการประเมิน ซึ่งพอจะสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินโครงการ
4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป
5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร คุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ เพราะ การประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดควรพัฒนา และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พิสนุ พองศรี (2556: 36) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จของโครงการต้องทำเป็นระบบ ซึ่งมีความสำคัญและจะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดังนี้

1. เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ไว้
2. ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้
3. ทำให้เกิดการประสานระหว่างผู้ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ไม่ให้กิจกรรมบางอย่างขาดหายไปหรือซ้ำซ้อนกัน
4. ทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอนและมีคุณภาพที่ดี ทำให้ได้สารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์

การประเมินโครงการทางการศึกษามีความสำคัญในการชี้ให้เห็นจุดประสงค์ของการดำเนินงานนั้นว่าเหมาะสม เป็นไปได้เพียงใด ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ กระตุ้นให้มีการเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินงาน ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องในการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน ควบคุมการดำเนินงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการสรุปข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้บริหารในด้านการดำเนินงานและใช้เป็นแนวทางกำหนดวิธีการดำเนินงานที่เหมาะสมในครั้งต่อไป

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 93 - 95) กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการบริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้
2. ช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินลงทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง
3. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่าโครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน
5. ช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการข้อมูลประเภนี้ ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ
6. ช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่

กนวรรณ จันทรเจริญชัย (2555: 2-10) ได้กล่าวถึงประโยชน์จากการประเมินโครงการสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. ถ้าการประเมินและผลของการประเมินเป็นไปตามการคาดการณ์การปฏิบัติงาน และการบริหารจะถือว่าเป็นแนวทางหรือตัวอย่างที่จะนำไปใช้เพื่อขยายผลต่อไป
2. หากผลการประเมินออกมาในเชิงลบก็จะเป็นแนวทางในการนำไปใช้พิจารณาตัดสินใจเพื่อปรับปรุงแก้ไขการบริหาร และการปฏิบัติงานให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นไป
3. การทำให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานตามแผนมีความระมัดระวัง และเตรียมพร้อมที่จะทำงานมากขึ้น

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์ของการดำเนินงานนั้นเหมาะสมเป็นไปได้อย่างไรและเป็นการกระตุ้นให้มีการเร่งรัดปรับปรุงการดำเนินงานทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอนและมีคุณภาพที่ดี ทำให้ได้สารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์และจะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้

ดังนั้น การประเมินแบบ CIPPIest เป็นการประเมินหลายมิติ ซึ่งจะทำให้สามารถประเมินได้ทุกมิติ ทุกกระบวนการ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดการนำไปใช้ในการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องที่มีประสิทธิภาพได้อย่างยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับแนวทางการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ ความรู้สึก มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม เกิดจากการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ อีกทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการกิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษาในการนำไปประยุกต์ใช้

2.1 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์

วิธีการพัฒนาสามารถทำได้ 3 วิธี ได้แก่ (กริช อัมโภชน, 2549: 11)

2.1.1 การพัฒนาโดยการศึกษา (Development by Education) เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และสติปัญญาของแต่ละบุคคล เพื่อเตรียมการให้บุคคลมีความสามารถความพร้อมที่จะปฏิบัติงานใด ๆ ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ต้องใช้ระยะเวลาและการลงทุนที่สูงกว่าการพัฒนารูปแบบอื่น

2.1.2 การพัฒนาโดยการฝึกอบรม (Development by Training) เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์ให้บุคคลมีความรู้ความสามารถ มีทักษะความชำนาญและทัศนคติที่ดีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะส่งผลให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการพัฒนาตามหลักสูตรเฉพาะเรื่อง ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่หลากหลาย

2.1.3 การพัฒนาในงาน (Development in Career) เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมความสามารถโดยทั่วไปให้แก่บุคลากร เพื่อให้มีความรอบรู้เสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานที่ผู้ปฏิบัติงานมีหน้าที่หรือยึดถือเป็นอาชีพ ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างและพัฒนาให้งานหรือองค์การมีประสิทธิภาพสร้างความมั่นคงและความเชื่อถือให้เกิดขึ้นแก่สถาบันการพัฒนา อาจใช้ระยะเวลาสั้น ๆ หรือทำต่อเนื่องก็ได้ ความสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1) สมรรถภาพด้านบุคคล (Personal Competence) เป็นการตระหนักรู้ในตนเอง คือ ความสามารถในการควบคุมตนเองได้ รู้จุดเด่นจุดด้อย มีความมั่นใจในคุณค่าและความสามารถในตนเอง

2) การจัดระเบียบวินัยในตนเอง มีความมั่นคงในอารมณ์มองโลกในแง่ดี มีมาตรฐานในความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในหลักจริยธรรม มุ่งมั่นเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีความยืดหยุ่นปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ เป็นผู้ที่ยืดหยุ่นต่อเหตุการณ์ใหม่ ๆ มองหรือวิเคราะห์เหตุการณ์ได้หลายแง่มุม สามารถฟังฟังได้ภายใต้ความกดดัน

3) การสร้างแรงจูงใจให้ตนเองเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Drive) มีมานะพยายามสูงที่จะประสบผลสำเร็จในระดับดีเยี่ยม มีความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย มีความคิดริเริ่ม กล้าและพร้อมจะปฏิบัติงาน มีความตั้งใจที่จะบรรลุเป้าหมายแม้งานจะมีอุปสรรค

ทั้งนี้ในการดำเนินการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น การที่สถานศึกษาจะนำวิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา สามารถปรับได้ตามบริบทความเหมาะสม โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความยืดหยุ่น ทันต่อเหตุการณ์ใหม่ ๆ สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วม กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ อาจเป็นในรูปแบบการพัฒนาโดยการศึกษา การพัฒนาโดยการฝึกอบรม การพัฒนาในงานประจำ หรือวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ ซึ่งแนวทางเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพประกอบกับข้อมูลเชิงปริมาณในงานวิจัยครั้งนี้

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้มุ่งเน้นพื้นฐานการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล เพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะทางจิตใจแล้วนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทางพฤติกรรม เป็นหลัก สอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญ แบ่งเป็น 3 แนวทาง (ประภาศรี สีหอำไพ, 2549: 29-30) คือ

2.2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของบุคคล (Psychoanalytic Theory) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับ จริยธรรมและมโนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ผิดชอบชั่วดีจาก สิ่งแวดล้อมนั้น ซึ่งจะมีลักษณะที่พิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่าเอกลักษณ์ อันเป็นกฎเกณฑ์ให้ ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สึกเกิดหิริโอตตปละ ละอายใจตนเอง หรือว่ากลัวต่อการได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่ง ควบคุมจากภายนอก เป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำดับ ขั้นตอนในการพัฒนาทางจริยธรรม

ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้ บทบาทของการศึกษาคือการพัฒนาทางด้านจิตใจเพื่อเสริมสร้าง กำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามระบบเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้การศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝน การนำสติปัญญาไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือความ เป็นอยู่อย่างดีที่สุดหรือการมีอิสรภาพการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมของชีวิตไปจนตลอดชีวิต ซึ่งเป็น ความสามารถเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน

2.2.2 ทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายการเกิดของ จริยธรรมว่าเป็นกระบวนการทางสังคมประกิต (Socialization) โดยการซึมซับจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จาก สังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนเชื่อมโยงกัน หลักการเสริมแรงและการทดแทนสิ่งเร้า (Stimulus) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบโดยยึดถือว่าการเรียนรู้คือการสังเกต เลียนแบบจากผู้อื่นใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจ คือเป็นที่รักที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบ เพื่อเป็น พวกเดียวกัน ในลักษณะเช่นนี้สถาบันหรือกลุ่มสังคมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ สถานศึกษา ซึ่งได้รับการคาดหวังจากสังคมอย่างมากในการ เนื่องจากเป็น สถาบันที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้แก่นักเรียนที่ต้องพึง ระวังระมัดระวังในการสอน เพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบ หรือใช้ อารมณ์และวางอำนาจแทน จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับ ตั้งแต่บิดา มารดา ครู ไปจนถึงตำรวจ จึงต้องพึงอบรมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบชั่ว-ดี รู้ละอายที่ทำชั่ว ให้รู้จักคิดหา เหตุผล และความสม่ำเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็ก

นอกจากนี้ แบนดูรา (Bandura, 1997: 16) ยังได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า พฤติกรรมทุกอย่างนอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้ว ยังเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น โดย การที่มนุษย์เรียนรู้ผลที่เกิดตามมา (Response consequence) เป็นการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่าง

สิ่งต่าง ๆ คือ เรียนรู้ว่ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นเหตุการณ์ใดจะเกิดตามมาหรือเมื่อกระทำพฤติกรรมใดแล้วผลกรรมนี้จะเกิดตามมาและเกิดเป็นผลเช่นไร การที่จะเรียนความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ก็โดยประสบการณ์ตรง (Direct Experience) และเรียนรู้จากการสังเกต (Observation Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง การได้รับผลจากการกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากสังคมที่แบนดูราเน้นคือการเรียนรู้จากแบบอย่าง (Learning Through Modeling) โดยกระบวนการสังเกตพฤติกรรมและผลกรรมที่ตามมาจากการกระทำของผู้อื่น การได้ยินได้ฟังคำบอกเล่า การได้อ่านข่าวสารบันทึกของผู้อื่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางอ้อมและจะเป็นข้อมูลที่บุคคลนำมาพิจารณาสำหรับการกระทำพฤติกรรมใหม่มีในโอกาสต่อไป การเรียนรู้จากการสังเกตแบบอย่างมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการใส่ใจ (Attention Process) คือ การเรียนรู้จากตัวอย่างอาจจะไม่เกิดขึ้นถ้าผู้สังเกตไม่ใส่ใจรับรู้พฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงการเรียนรู้เกิดขึ้นมากเพียงใดยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงและความสามารถเรียนรู้ของผู้สังเกตด้วย

2. กระบวนการจดจำ (Retention Process) การจดจำเป็นกระบวนการสำคัญที่มนุษย์จะสามารถเก็บสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ใช้ การจดจำนี้อาจจำในรูปมโนภาพ (Imagine) หรือภาษา (Verbal)

3. กระบวนการกระทำทางกาย (Motor Reproduction Process) เมื่อมนุษย์มีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความจำแล้ว มนุษย์จะแปลสัญลักษณ์ให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) มนุษย์จะไม่แสดงพฤติกรรมการเลียนแบบไปทุกอย่างแม้ว่าเขาจะได้เรียนรู้แล้วก็ตาม มนุษย์จะเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เขาสนใจหรือเห็นคุณค่ามากกว่าพฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ได้รับผลบวกหรือถูกลงโทษ ดังนั้นการให้รางวัลหรือเสริมแรงทางบวกจึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ

สรุปได้ว่า นักทฤษฎีส่วนมากยอมรับว่าจริยธรรมจะถูกปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเสียส่วนมาก แม้ว่าทุกคนจะประสบกับเหตุการณ์ทางสังคมที่ผันแปรเปลี่ยนไปจากเดิมก็อาจทำให้ทุกคนเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ได้ แต่นักทฤษฎีทั้งหมดยอมรับว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยเด็กมีผลกระทบต่อบุคคลได้รุนแรงและมีผลคงทนถาวรกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่

2.2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับทั้งนี้ทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมมีทฤษฎีต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นเพื่อการจัดค่าของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ดังนี้

2.2.3.1 ทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget, 1974: 105; อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ, 2544: 30-31) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี) ยังไม่เกิดจริยธรรมแต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและพัฒนาการทางสติปัญญา
- 2) ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ 2-8 ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น
- 3) ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8-10 ปี) เกิดหลังความคิดพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง

2.2.3.2 ทฤษฎีของโคลเบอร์กที่ได้แบ่งการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น หรือ 3 ระดับหลัก (Kohlberg, 1969: 202; อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ, 2544: 31-32) ดังนี้

- 1) ขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมประกอบด้วย
 - (1) การเชื่อฟังและการลงโทษ (2-7 ปี)
 - (2) การแสวงหารางวัล (8-10 ปี)
 - (3) การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น
 - (4) การทำตามหน้าที่ในสังคม
 - (5) การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา
 - (6) การยึดในมโนธรรมตามหลักสากล
- 2) ระดับของจริยธรรมประกอบด้วย
 - (1) ก่อนเกณฑ์ (2-10 ปี) คือ การกระทำตามสิ่งที่ตนต้องการเป็นใหญ่ หนีการลงโทษและแสวงหารางวัล
 - (2) ตามเกณฑ์ (10-16 ปี) คือ การกระทำตามสังคมระเบียบประเพณี กฎหมายศาสนา มีการเลียนแบบและทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาจึงคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของตนในสังคม
 - (3) เหนือเกณฑ์ (16 ปีเป็นต้นไป) คือ การวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนตัดสินใจ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่นในส่วนที่เป็นสากล อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ในสังคมของตน มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

2.2.3.3 ทฤษฎีหลักการในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

ทิสนา แคมมณี (2546: 1-33) ได้ประมวลแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้

1) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยการปรับพฤติกรรมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลจากการกระทำนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ผลประเภทเสริมแรง (Reinforces) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้นและผลประเภทถูกลงโทษ (Punishes) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไป ดังนั้น เราจึงสามารถวางเงื่อนไขโดยใช้ตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและลดหรือขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาได้มีวิธีการ ดังนี้

(1.1) บังคับหรือกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจนมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่น่าสังเกตได้

(1.2) ใช้แรงเสริมที่เหมาะสมและถูกหลักการ

1. ใช้ตัวเสริมแรงทางสังคม เช่น การให้คำยกย่องชมเชย ให้เกียรติ เป็นต้น

2. ให้รางวัลเป็นสิ่งของหรือใช้เบี้ย (Taken) แลกกับสิ่งของที่ผู้ปรับพฤติกรรมต้องการ

3. ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น การอ่านหนังสือการ์ตูน การเล่นเกมที่นักเรียนชอบ

(1.3) ติดตามสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปรับพฤติกรรม เมื่อมีพฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้นควรให้แรงเสริมเป็นครั้งคราวเพื่อให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ถาวร

2) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

2.2.3.4 พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่กับวัย คือ ขั้นแรกอายุระหว่าง 5-8 ปี เป็นขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน (Heteronymous) เช่น บิดา มารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ขั้นที่สองเป็นขั้นยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีความคิดว่ากฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้

(1) ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือ การตัดสินใจที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

(2) ขั้นการแสวงหารางวัล (7-10 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการที่อยากจะได้

(3) ขั้นทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) คือ การตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

(4) ขั้นทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16 ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะต้องทำสิ่งนั้นในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะทำให้ตนทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

(5) ขั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

(6) ขั้นการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่) คือ การตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด บุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนาหรือมีการพัฒนาเร็วช้าต่างกัน เราสามารถวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้และเราสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีพัฒนาด้านจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมและอภิปรายร่วมกับผู้อื่นการได้ แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น จะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำมีการเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้น

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมโดยการให้สังเกตตัวแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ไม่ใช้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น กระบวนการการเรียนรู้เริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงภายในโดยไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก (Acquisition) การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดขึ้นจากการสังเกตจากตัวแบบซึ่งจะสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และตัวแบบนี้ทำหน้าที่ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ อาจทำหน้าที่ส่งเสริมหรือยับยั้งการเกิดหรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยู โทรทัศน์ การ์ตูน หรือ หนังสือ นวนิยาย เป็นต้น การเรียนรู้จากตัวแบบนี้ประกอบไปด้วยกระบวนการ 4 กระบวนการ คือ กระบวนการตั้งใจ (Attention Processes) กระบวนการเก็บจำ (Retention Processes) กระบวนการกระทำ (Production Processes) และกระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) ซึ่งการเรียนรู้ในแต่ละกระบวนการจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (Personal) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม (Environmental) และปัจจัยทางพฤติกรรม (Behavioral) การสอนหรือพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมต่าง ๆ โดยใช้การสังเกตตัวแบบนี้ควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใส่ใจและตั้งใจสังเกตตัวแบบ
2. การเสนอตัวแบบ ซึ่งตัวแบบจะต้องมีลักษณะเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจและทำให้ผู้สังเกตพึงพอใจ
3. การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนั้นโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเป็นรหัสหรือโครงสร้างให้จำได้ง่าย การชักข้อสังเกตของตัวแบบในความคิดและการชักข้อสังเกตด้วยการกระทำ
4. การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติโดยการช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าหรือเห็นผลที่น่าพอใจของการปฏิบัติ รวมทั้งการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ความสามารถของตนเองและเรียนรู้วิธีการกับตนเอง
5. การลงมือหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการกระทำของตนเองให้ผู้เรียนได้ข้อมูลย้อนกลับและให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนเองกับภาพตัวแบบในความคิด

แครธวอล บลูม และมาเซีย (Krathwohl, Bloom and Masia) ได้ลำดับการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคล เป็น 5 ขั้น (อ้างถึงใน พุทธิพงษ์ สงวนนาม (วิสารโท), 2566: 48-50) ดังนี้

1. ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (Receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุด ขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นย่อย คือ
 - 1.1 ขั้นรับรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า
 - 1.2 ขั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝักใฝ่ต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ
 - 1.3 ขั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม
2. ขั้นที่ 2 คือ ขั้นตอบสนอง (Responding) เป็นการพัฒนาการที่สูงขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง ในขั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะ คือ
 - 2.1 ขั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์ และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา
 - 2.2 ขั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา
 - 2.3 ขั้นพอใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจ หรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มา เป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า
3. ขั้นที่ 3 ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้ และสิ่งที่ตอบสนองแล้วเริ่มยอมรับสิ่งที่เริ่มได้รับรู้มา สิ่งใดมีความหมายต่อเขาและสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มี ความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ
 - 3.1 การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า

3.2 การแสดงความนิยมตามค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุน ร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมที่เห็นด้วย

3.3 การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่า และปฏิเสธ คัดค้าน โต้แย้ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4. ขั้นที่ 4 ขั้นจัดระบบ (Organization) เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน และพยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านี้กับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

4.1 ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม จะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่ม อภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ

4.2 ขั้นสร้างระบบค่านิยม จะพยายามชั่งน้ำหนักต่างนิยมนต่าง ๆ ยอมรับและจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่ยอมรับ และระบบที่สร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับระบบนั้น

5. ขั้นที่ 5 ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)

เป็นพัฒนาการที่ต่อจากขั้นจัดระบบซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัว หรือการยอมรับสิ่งที่คุณค่ามาเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัวดังกล่าว คือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองสิ่งเร้า เขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวา จนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัว ขั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

5.1 ขั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

5.2 ขั้นกิจนิสัย ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้น ๆ ของบุคคลแล้ว

จากแนวคิดทฤษฎีข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าทฤษฎีทางด้านพัฒนาการทางสติปัญญา ด้านคุณธรรมจริยธรรม เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งถ้ามีวุฒิภาวะสูงก็จะสามารถรับรู้และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้มากและต่อเนื่องตามลำดับ ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนจึงจำเป็นต้องวางแผนในการเสริมสร้างและพัฒนาให้เหมาะสมตามวัยและสติปัญญาของนักเรียนแต่ละระดับชั้น

2.3 วิธีการประเมิน

2.3.1 ผู้อื่นเป็นผู้ประเมิน เช่น ครูประเมินนักเรียน นักเรียนประเมินเพื่อน พ่อแม่ผู้ปกครองประเมินนักเรียน โดยใช้แบบบันทึก การสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบมาตราส่วนประมาณค่า เป็นต้น

2.3.2 การประเมินตนเองให้นักเรียนประเมินตนเองโดยบันทึกการกระทำความรู้สึกของตนเองหรือตอบแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการแบบวัดเชิงสถานการณ์เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการประเมิน

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควรได้ข้อมูลที่มาจากการประเมินหลากหลายวิธี และข้อมูลหลายแหล่ง โดยเฉพาะจากครูผู้สอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้วจึงสรุปผลการประเมินเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เรียน

2.4 เครื่องมือวัดและประเมิน ที่นิยมใช้ในสถานศึกษาและใช้ได้ง่ายสะดวกได้แก่

- 1) แบบบันทึกการสังเกต (Observation)
- 2) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ (Interview)
- 3) แบบตรวจสอบรายการ (Check List)
- 4) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
- 5) แบบวัดเชิงสถานการณ์ (Situation)

สรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นมีหลักสำคัญ คือ การป้องกันการควบคุมแก้ไข การพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนควบคุมพฤติกรรมตนเองที่แสดงออกมากกว่าที่จะใช้กฎระเบียบหรือสิ่งแวดล้อมภายนอกเป็นตัวบังคับควบคุมประพฤติดังของผู้เรียน โดยในการดำเนินการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอลนั้น โรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมาใช้เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางพฤติกรรม โดยเน้นไปที่การปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนสามารถ ควบคุมพฤติกรรมตนเองได้อย่างเหมาะสมมากกว่าการใช้กฎระเบียบหรือการควบคุมจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งหลักสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นอยู่ที่การป้องกัน การควบคุมแก้ไข และการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยผู้เรียนต้องเป็นผู้ควบคุมตนเอง มีวินัย รู้หน้าที่ และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้

ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาดังกล่าวตามบริบทและความเหมาะสม โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยกระบวนการดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของการพัฒนาโดยการศึกษา การฝึกอบรม การปฏิบัติงานจริง หรือการเรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง ซึ่งทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจและโอกาสให้นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน

3. แนวคิดการนิเทศแบบมีส่วนร่วม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 21) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการสอน ไว้ว่า

1) การนิเทศการสอนเป็นระบบย่อยของระบบโรงเรียน หากมองสังคมเป็นระบบหนึ่ง จะเห็นว่าในระบบสังคมประกอบด้วยระบบย่อยหลายระบบ ระบบการศึกษาเป็นระบบหนึ่ง และระบบโรงเรียนเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษา การศึกษาเกี่ยวกับระบบจะมองเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบการนิเทศ ซึ่งได้แก่ ผู้นิเทศการสอนมีผลต่อการสอนของครู และการสอนของครูมีผลต่อการเรียนของนักเรียน

2) การสอนเป็นพฤติกรรมที่เรียนรู้ได้ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ผู้นิเทศสามารถนิเทศครูเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสอนได้ เพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

3) การนิเทศการสอนเป็นการให้การศึกษาต่อเนื่องของครู ครูซึ่งอยู่ในโรงเรียนและประกอบอาชีพด้วยการสอนต้องมีความรู้ใหม่ ๆ ทั้งทางด้านเนื้อหาวิชาและด้านการสอน การนิเทศการสอนจะเป็นการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาต่อเนื่อง

โดยสรุปแล้ว การนิเทศเป็นระบบหนึ่งของระบบโรงเรียนและระบบการศึกษา มีผลต่อการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ผู้นิเทศสามารถกระตุ้นให้ครูปรับปรุงพฤติกรรมการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และยังเป็นการศึกษาต่อเนื่องสำหรับครูในการเพิ่มพูนความรู้ทั้งด้านเนื้อหาวิชาและวิธีการสอน เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

3.1 หลักการนิเทศแบบมีส่วนร่วม

การนิเทศแบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดการของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูที่ได้ร่วมมือกันจัดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งมีผู้รู้หลายท่านได้สรุปหลักการนิเทศแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 21-25) กล่าวถึง หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศการสอน ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมความเจริญงอกงาม

1.1) การจัดการให้มีการฝึกอบรมด้านการเรียนการสอนเพื่อให้ครูได้มีความรู้และความเข้าใจในหลักวิธีสอนต่าง ๆ

1.2) ช่วยพัฒนาความรู้ทางวิชาการเฉพาะให้เทคนิควิธีสอนอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

1.3) พัฒนาให้มีความเชื่อมั่นในการสอน และมีประสบการณ์ในการใช้สื่อการสอน

- 1.4) พัฒนาทัศนคติและอุดมการณ์ในการทำงานให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
- 1.5) พัฒนารายวิชาที่สอน โครงการการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียน
- 1.6) ร่วมมือจัดทำสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จำเป็น และหาได้ในโรงเรียนและท้องถิ่น
- 1.7) ช่วยพัฒนาประสบการณ์การประเมินผล และเทคนิคการใช้ และเตรียมเครื่องมือประเมินผล
- 1.8) ช่วยวางแผนและพัฒนาผู้เรียนที่มีปัญหาการเรียน และปัญหาอื่น
2. การนิเทศมีความเป็นประชาธิปไตย
 - 2.1) ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำของการศึกษามากกว่าที่จะเป็นโดยตำแหน่ง
 - 2.2) ต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ครูมีอิสระใช้ความสามารถของตนเอง พัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนให้ดีขึ้น
 - 2.3) เปิดโอกาสให้ครูมีความคล่องตัวในการดำเนินงานต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนการทำงาน
 - 2.4) การใช้อำนาจหน้าที่ ควรเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มและหมู่คณะ
 - 2.5) ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 2.6) อำนาจยอมเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีประชาธิปไตย ทุกคนมีโอกาสที่จะแสดงความสามารถและความเป็นผู้นำ
 - 2.7) ผู้บริหารโรงเรียน ศิษยานุศิษย์ ครู จะต้องร่วมมือกันเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน
3. การนิเทศเป็นกระบวนการสร้างสรรค์
 - 3.1) ผู้นิเทศและครูร่วมกันสร้างบรรยากาศในการนิเทศด้วยการประชุมปรึกษา ร่วมกัน
 - 3.2) ผู้นิเทศให้อิสระแก่ครู ได้มีความคิดสร้างสรรค์ตามความสามารถของแต่ละคน
4. การนิเทศยึดหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์
 - 4.1) ให้การยอมรับนับถือบุคคลอื่น เป็นพื้นฐานในการสร้างมนุษยสัมพันธ์
 - 4.2) ให้ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ
 - 4.3) สร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือเพื่อสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น ๆ
5. การนิเทศเพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ
 - 5.1) ขวัญและกำลังใจของครูดี ย่อมส่งผลในการทำงานให้ดีขึ้นไปด้วย
 - 5.2) ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนขึ้นอยู่กับขวัญของครูที่ให้กำลังใจแก่ผู้เรียน

5.3) ครูเองก็ต้องการขวัญและกำลังใจ

5.4) การดำเนินงาน ควรจะเป็นไปด้วยความสมัครใจและความสามารถของแต่ละ

บุคคล

6. การนิเทศเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน

6.1) งานนิเทศเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน

6.2) งานนิเทศเป็นการปรับปรุงการสอนของครู

6.3) งานนิเทศเป็นการพัฒนาหลักสูตร

6.4) การประเมินผลการสอน มีความจำเป็นในการปรับปรุงการเรียนการสอน

7. การนิเทศเป็นการประสานสัมพันธ์ ระหว่างงานนิเทศกับงานอื่น ๆ

7.1) การให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างงานนิเทศกับงานอื่น ๆ

7.2) การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น

กรອງทอง จิรเดชากุล (2550: 5) ได้เสนอหลักการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การดำเนินการนิเทศ จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามขั้นตอน กระบวนการนิเทศในโรงเรียน

2) บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศ คือ ผู้บริหาร สถานศึกษา

3) การนิเทศ จะต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูและนักเรียน

สงัด อุทรานันท์ (2550: 202-203) ได้กล่าวถึงการจัดการนิเทศว่า จะต้องยึดหลักการ สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียนต้องถือว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานในความรับผิดชอบของ ผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง สำหรับการดำเนินงานนิเทศนั้นผู้บริหารอาจดำเนินการเอง หรือมอบหมาย ให้ผู้อื่นดำเนินการแทนก็ได้

2.) การนิเทศภายในโรงเรียนจะสำเร็จลงได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้ง 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ หากขาดความร่วมมือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดการนิเทศจะไม่มีโอกาส พบกับความสำเร็จได้เลย

3) จะต้องตระหนักถึงความเข้าใจว่าการนิเทศนั้น เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนา ผู้ร่วมงานให้มีความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานสูงขึ้น การนิเทศไม่ใช่เป็นการบังคับ ชูเชิญ หรือ คอยจับผิดแต่ประการใด

4) บุคลากรภายในโรงเรียนต้องมีการยอมรับ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน เนื่องจากอาจจะไม่มีใครที่จะมีความเชี่ยวชาญทุก ๆ ด้าน ดังนั้นควรได้แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความเชี่ยวชาญให้แก่เพื่อนร่วมงาน เพื่อให้หน่วยงานมีความรู้ ความสามารถสูงขึ้น

5) การนิเทศการศึกษา จะต้องเกิดขึ้นจากความจำเป็นในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

6.) การสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหาร จะมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงถือว่าการสร้างเสริมกำลังใจของผู้บริหารจะส่งผลต่อความสัมฤทธิ์ผลของการนิเทศในโรงเรียนด้วย

รุ่งรัชชาพร เวหะชาติ (2557) ได้แสดงทัศนะว่า การนิเทศแบบมีส่วนร่วมเป็นการนิเทศที่ให้ความสำคัญต่อการร่วมแก้ปัญหา ร่วมหาแนวทางในการดำเนินการปรับปรุงการเรียนการสอนตามวิถีประชาธิปไตยด้วยความเหมาะสมตามสถานการณ์ และยึดหลักการพึ่งพากันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

สรรเพชญ ศิริเกตุ (2563: 39) กล่าวว่า การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในทุกขั้นตอนการนิเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้หลักการนิเทศ ได้แก่ หลักการเรียนรู้ร่วมกัน หลักการทำงานเป็นทีม หลักการทำงานอย่างเป็นระบบ และหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักการนิเทศแบบมีส่วนร่วมมีเป้าหมายหลักอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน ทั้งนี้ หลักการนิเทศเป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ เทคนิควิธีสอนให้แก่ครูอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อจะไปสู่คุณภาพของนักเรียน หลักการนิเทศจึงมุ่งที่การพัฒนาครูเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น เพราะพฤติกรรมของครูมีผลต่อพฤติกรรมนักเรียน หากครูได้แสดงถึงความรู้ความสามารถและมีพฤติกรรมการสอนที่เหมาะสมคุณภาพของนักเรียนก็จะดีควบคู่ไปด้วย

3.2 กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม

การนิเทศแบบมีส่วนร่วมทางการศึกษาภายในโรงเรียนจะสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับต้องอาศัยขั้นตอนวิธีการในการปฏิบัติงานนิเทศซึ่งเรียกว่า กระบวนการหรือแบบแผนของการปฏิบัติงาน มีหลักการ ทฤษฎี เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

ชาวี มณีศรี (2548: 202-203) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า กระบวนการนิเทศเป็นกิจกรรมสำคัญที่มีขั้นตอนปฏิบัติการทั้งด้านกระบวนการบริหาร กระบวนการนิเทศ และกระบวนการเรียนการสอนควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเข้าชั้น คุณลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์มาตรฐาน การสำรวจความต้องการของครู การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การจัดอันดับ กำหนดทางเลือกการแก้ปัญหา และดำเนินการตามความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผน โดยการนำเอาทางเลือกในขั้นที่ 1 มากำหนดรายละเอียดของกิจกรรมโดยเขียนเป็นโครงการนิเทศ ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ผู้รับผิดชอบโครงการ แผนการดำเนินงาน ระยะเวลา สถานที่ งบประมาณ การประเมิน และผลที่คาดว่าจะได้รับ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ เป็นขั้นลงมือตามแผนหรือโครงการนิเทศที่กำหนดโดยคำนึงถึงหลักการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ และเครื่องมือนิเทศ การเตรียมความพร้อมสร้างความเข้าใจ รวมถึงการเสริมแรงใจ ให้กำลังใจ ช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นวิธีการตรวจผลการดำเนินการนิเทศตามโครงการที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ การประเมินความคิดเห็น กระบวนการนิเทศรวมผลการประเมินข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุง

แอริส (1985: 13-15) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

- 1) การประเมินกระบวนการนิเทศการศึกษา จะศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบันเพื่อเก็บข้อมูลในการตัดสินใจดำเนินการตามความต้องการสำหรับการเปลี่ยนแปลง โดยวิธีการวิเคราะห์ สังเกต การเรียบเรียงบททวน การจัดการแสดงออก
- 2) การจัดลำดับก่อนหลัง หมายถึง กระบวนการของการจัดในลำดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ เพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินการตามความต้องการสำหรับการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการวิเคราะห์ สังเกต การเรียบเรียงบททวน การจัดการแสดงออก
- 3) การออกแบบ เป็นกระบวนการของการวางแผนหรือวางโครงการ ร่างระบบในการส่งผลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประกอบด้วย การจัดองค์กร การวางแผน การเตรียม และการจัดระบบ
- 4) การกำหนดจัดแบ่งทรัพยากร เป็นกระบวนการของการกำหนดและมอบหมายแหล่งทรัพยากร เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- 5) การประสานความร่วมมือ เป็นกระบวนการของการเชื่อมคน เวลา วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง
- 6) การชี้แนะ เป็นกระบวนการของการส่งผลการปฏิบัติเพื่อให้เข้ากันได้กับเนื้อหาสำคัญและเหมาะสมเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

โดยสรุปแล้ว ขั้นตอนกระบวนการนิเทศ มีดังนี้

1. การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่แสดงสภาพปลายทางหรือสภาพความสำเร็จของงาน ถ้าข้อมูลแสดงสภาพปัจจุบันสอดคล้องกับข้อมูลแสดงความสำเร็จของงานหรือดีกว่าหรือสูงกว่า แสดงว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ต้องมีการเพิ่มความคาดหวังให้พัฒนาต่อไป แต่ถ้าข้อมูลแสดงสภาพปัจจุบันไม่สอดคล้องกับข้อมูลแสดงสภาพความสำเร็จของงานหรือด้อยกว่า ก็แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข การประเมินความต้องการจำเป็นดำเนินการได้ ดังนี้

1.1 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและองค์ประกอบที่จะประเมิน

1.2 กำหนดสภาพความสำเร็จและเกณฑ์ประเมิน

1.3 กำหนดวิธีการ เครื่องมือ และระยะเวลาที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4 กำหนดแหล่งข้อมูล

1.5 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.6 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำเป็นสารสนเทศ

1.7 พิจารณาเปรียบเทียบสารสนเทศ แสดงสภาพปัจจุบันกับสภาพความสำเร็จของงานหรือสภาพปลายทาง โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาว่ามีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาต่อไปหรือไม่

1.8 เขียนข้อความที่แสดงถึงสภาพที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

1.9 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนาและนำเสนอให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงอยู่เสมอ

2. วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดที่จะต้องพัฒนา หมายถึง การวิเคราะห์ผลหรือข้อมูลที่ได้จากการประเมิน และองค์ประกอบที่ส่งผลต่อสภาพความสำเร็จเพื่อประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาและการประเมินแนวทางเลือก เพื่อพัฒนาการเลือกจุดที่จะพัฒนาอย่างเหมาะสม ทำให้การนิเทศของโรงเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ จุดที่จะต้องพัฒนาอาจพิจารณาด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน

2.2 เจตคติต่อวิชาชีพ

2.3 ค่านิยมในการพัฒนาตนเอง

2.4 ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2.5 ความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานักเรียน ฯลฯ

3. การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนาเป็นการพิจารณาเลือกยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้มีความเป็นไปได้หรือมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุด โดยคำนึงถึงจุดที่จะพัฒนาหรือข้อจำกัดของหน่วยงาน การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนามีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 รวบรวมข้อมูลแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 3.2 พิจารณาแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 3.3 พิจารณาข้อดีข้อเสียของแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้
- 3.4 เลือกแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมที่สุดที่จะให้บรรลุความต้องการ

4. การลงมือปฏิบัติ เป็นการนำยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้มาลำดับขั้นตอนการดำเนินการและกำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 4.1 กำหนดรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการ
- 4.2 กำหนดสิ่งที่ใช้ในการสนับสนุนดำเนินการ อันได้แก่ งบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น
- 4.3 กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ
- 4.4 วางแผนติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 4.5 จัดทำแผนนิเทศของโรงเรียน
- 4.6 ประชุมชี้แจงและมอบหมายงานให้ตรงตามความสามารถของผู้ปฏิบัติ
- 4.7 ผู้ปฏิบัติงานจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานและประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 4.8 ผู้ปฏิบัติงานลงมือปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ตามปฏิทินปฏิบัติงาน
- 4.9 ผู้ปฏิบัติงานรายงานความก้าวหน้า และผลการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานเจ้าสังกัด

5. การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านการดำเนินการนิเทศ, ผลที่ได้ระหว่างดำเนินการ และเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการตามแผนนิเทศ ข้อมูลที่ได้จะนำไปเปรียบเทียบกับสภาพความสำเร็จของงาน หากพบว่าไม่เป็นไปตามสภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้ก็ต้องพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องตรงไหน อย่างไร และหาวิธีพัฒนาให้ดีขึ้น หรือหากพบว่าการดำเนินการตามแผนนิเทศบรรลุผลที่คาดหวังไว้มีวิธีการที่ดีกว่าและมีประสิทธิภาพสูงกว่าก็อาจพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้นอีกได้

นิวัตร นาคะเวช (2549: 137-150) ได้นำเสนอแบบของกระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมที่เห็นว่าเหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน โดยกำหนดเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวางแผนการนิเทศ (Planning)
- 2) การสร้างความเข้าใจและการให้ความรู้ (Information)
- 3) การปฏิบัติการนิเทศ (Doing)
- 4) การสร้างขวัญกำลังใจ (Reinforcing)

5) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating)

ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องจะต้องศึกษารายละเอียดแนวทางวิธีการตามกระบวนการที่ได้กำหนด ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนการนิเทศ (Planning) เป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการที่มีความจำเป็นและสำคัญ ในอดีตมีการนิเทศติดตามแต่จากการสำรวจจนนิเทศติดตามผล พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการจริง แต่ไม่ได้ทำอย่างจริงจังต่อเนื่อง ไม่เป็นระบบ ไม่มีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ ไม่มีการวางแผนจัดทำโครงการ ทำให้ไม่สามารถมองเห็นการนิเทศเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การทำงานที่มีการเตรียมการล่วงหน้า การวางแผนอย่างมีระบบและมีขั้นตอน จะช่วยให้การนิเทศแบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง ในส่วนของการวางแผนการนิเทศนั้น สิ่งที่ต้องพิจารณา มีดังนี้

1.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศ ก่อนการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ โรงเรียนควรสรรหาและแต่งตั้งบุคลากรของโรงเรียนตามความเหมาะสมให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยพิจารณาจากผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้นิเทศ เป็นต้น โดยบุคลากรเหล่านี้จะมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกับผู้บริหารตามขั้นตอนที่กำหนด

1.2 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น เป็นการวิเคราะห์และพิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหาในเรื่องการบริหารงานเชิงระบบ

1.3 การจัดทำโครงการนิเทศ หลังจากโรงเรียนและคณะกรรมการได้ทราบข้อมูลการวิเคราะห์และพิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหาแล้ว ควรนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนเขียนโครงการของโรงเรียนโดยระบุเหตุผลวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีดำเนินการให้ชัดเจน และเน้นถึงการนิเทศแบบมีส่วนร่วมตามตัวอย่างรายละเอียด ดังนี้

1.3.1 ชื่อแผนงาน ให้ระบุชื่อแผนงานที่ปรากฏอยู่ในแต่ละแผนงานตามโครงสร้างแผนงานการบริหาร และพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งสอดคล้องกับโครงการที่ทำ เช่น แผนงานพัฒนาระบบงานนิเทศ

1.3.2 ชื่อโครงการ ต้องระบุชื่อโครงการให้ชัดเจนเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินงาน เช่น โครงการพัฒนาปรับปรุงการนิเทศซึ่งเป็นโครงการในภาพรวม แต่เนื่องจากในโรงเรียนมีการบริหารเป็นฝ่ายงานและหมวดวิชา ก็สามารถจัดทำเป็นงานย่อยได้ภายใต้โครงการเดียวกัน เช่น งานพัฒนาบุคลากรทางด้านเทคนิคและวิธีการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น

1.3.3 ลักษณะโครงการ ให้ระบุเป็นโครงการต่อเนื่องหรือโครงการใหม่

1.3.4 หลักการและเหตุผล ในส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการเหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับนโยบายหรือแผนพัฒนาตลอดจนชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญ

1.3.5 วัตถุประสงค์ การกำหนดวัตถุประสงค์ ควรจะกำหนดหลังจากที่ได้ดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการแล้ว

1.3.6 เป้าหมาย เป็นการแสดงถึงความต้องการที่ระบุในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สำหรับเป้าหมายในเชิงปริมาณนั้นให้คำนึงถึงใคร จำนวนกี่คน ได้รับการนิเทศเรื่องอะไร ใช้เวลาเท่าไร โดยนับจากจำนวนวันที่ปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศ สำหรับเป้าหมายด้านคุณภาพให้ชี้ถึงผลตามวัตถุประสงค์ว่าดีขึ้นอย่างไร มีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลเพียงใด

1.3.7 สถานที่ดำเนินการ ให้ระบุสถานที่ดำเนินการที่ เช่น ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องประชุม

1.3.8 ระยะเวลาดำเนินการ ให้ระบุเวลาที่ชัดเจน โดยระบุวัน เดือน ปี ที่เริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ การกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนนั้นจะต้องพิจารณาหลายอย่าง เช่น การวางแผนควรทำก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อจะได้มีเวลาทำกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนใน 1 ภาคเรียน การปฏิบัติ นับเวลาจากการปฏิบัติกิจกรรมนิเทศทั้งหมด แล้วนำมาใส่ในตารางการติดตาม ควบคุม กำกับ ควรมีการติดตามควบคุมทุกเดือนอย่างน้อยเดือนละครั้ง ส่วนการประเมินผลควรทำการประเมินผลก่อนดำเนินการ (วิเคราะห์โครงการ) ระหว่างดำเนินการและหลังดำเนินการ

1.3.9 วิธีการดำเนินงาน เป็นส่วนที่สำคัญมากเนื่องจากต้องแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมนิเทศที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย พร้อมทั้งระบุระยะเวลา งบประมาณ ผู้รับผิดชอบและการประเมินผลที่ชัดเจน

วิธีดำเนินการนี้จะป็นรายละเอียดของกิจกรรมการนิเทศทั้งหมด ซึ่งจะแตกต่างจากโครงการทั่วไปที่ไม่ได้เน้นถึงกิจกรรมการนิเทศ

- การเขียนกิจกรรมนิเทศควรเขียนให้ละเอียดชัดเจนและควรเริ่มด้วยการประชุมวางแผนและปรึกษาหารือก่อนทุกครั้งเพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจ

- การกำหนดบทบาทหน้าที่รวมทั้งมีแนวทางในการปฏิบัติในการปฏิบัติกิจกรรม
- การสังเกตการสอน ควรมีการอภิปรายเพื่อแก้ไขปรับปรุงด้วยทุกครั้ง
- การกำหนดวันเวลาควรกำหนดวันเดือนปีให้ชัดเจนเพื่อผลในการปฏิบัติจริง
- การควบคุมติดตาม การสร้างขวัญกำลังใจ

1.3.10 เนื้อหาสาระ ควรระบุขอบข่ายเนื้อหาและสาระสำคัญให้ชัดเจน สอดคล้องกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกิจกรรมนิเทศที่กำหนดไว้

1.3.11 งบประมาณ ให้ระบุถึงค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในการจัดทำโครงการโดยคำนึงถึงหลักประหยัดภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างชัดเจน โดยระบุแหล่งที่มา การจำแนกหมวดเงิน และค่าใช้จ่ายรวมของโครงการ

1.3.12 หน่วยงานที่รับผิดชอบให้ระบุหน่วยงานและบุคคลที่รับผิดชอบโครงการ

1.3.13 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีส่วนช่วยเหลือดำเนินงานให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์

1.3.14 การติดตามและประเมินผล ให้ระบุวิธีการประเมินผล เครื่องมือประเมิน ผลให้ชัดเจน เช่น แบบรายงานประจำเดือนแบบสังเกตการณ์สอน แบบสอบถาม แบบติดตามการนิเทศ เป็นต้น

1.3.15 ผลที่คาดว่าจะได้รับ ให้ระบุถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากการดำเนินงานแล้ว โดยคำนึงถึงผลพลอยได้ หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์

2. การสร้างความเข้าใจและการให้ความรู้ (Information) ในการดำเนินงานตามขั้นตอนนี้ โรงเรียนควรจัดประชุมชี้แจงคณะครูและผู้เกี่ยวข้องทุกคนเกิดความเข้าใจตรงกัน โดยกำหนดชี้แจงในช่วงที่เริ่มวางแผนเขียนโครงการและการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ สิ่งที่จะควรประชุมชี้แจง คือ รายละเอียดของโครงการ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการนิเทศศึกษา เช่น ความหมาย กิจกรรมการนิเทศ กระบวนการนิเทศ หลักการนิเทศ จุดมุ่งหมาย และทักษะการนิเทศ รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวกับการนิเทศ เพื่อให้คณะครูมีทัศนคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการนิเทศ การสร้างความเข้าใจดังกล่าวควรทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้นวางแผนปฏิบัติและประเมินผล รวมถึงการทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่รวมทั้งเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หลังจากโรงเรียนได้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละหมวด/งานแล้ว ควรนำข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าปัญหาใดบ้างที่ต้องมีการให้ความรู้แก่ครูที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการให้ความรู้ดังกล่าวมีกิจกรรมนิเทศที่สามารถดำเนินการได้ เช่น การใช้เอกสารให้ความรู้ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ การศึกษาดูงาน การประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น

3. การปฏิบัติการนิเทศ (Doing) การกำหนดโครงการนิเทศแบบมีส่วนร่วมจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป้าหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงานของผู้บริหาร คณะกรรมการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้นิเทศ และการให้ความร่วมมือจากครูทุกคน ซึ่งเริ่มจากการศึกษารายละเอียดของโครงการให้ชัดเจนโดยเฉพาะวิธีการดำเนินงาน ซึ่งมีแนวทาง ดังนี้

3.1 การกำหนดการนิเทศ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศต้องร่วมมือกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน มีข้อตกลงในการปฏิบัติการนิเทศ ศึกษากิจกรรมการนิเทศ ดำเนินการให้เป็นไปตามกำหนดระยะเวลาโดยเฉพาะผู้นิเทศจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานการนิเทศอย่างแท้จริง

3.2 การควบคุมคุณภาพ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร และครูนิเทศ จะต้องร่วมมือกันในการควบคุมคุณภาพของการนิเทศให้ชัดเจน มีการติดตาม ควบคุม และกำกับงาน ซึ่งอาจจะกระทำได้ใน

หลายลักษณะ เช่น แบบรายงานการประชุม แบบสำรวจ แบบติดตาม แบบรายงานผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น ซึ่งแบบต่าง ๆ เหล่านี้ จะเป็นข้อมูลในการประเมินผลโครงการและจะต้องคำนึงถึงการสร้างขวัญและกำลังใจด้วย

3.3 การบริการสนับสนุน ภารกิจที่สำคัญยิ่งในการจัดทำโครงการนิเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการดำเนินงานจะต้องตระหนักถึงการบริการสนับสนุนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินงานด้วยความรู้สึกที่เต็มใจ เต็มความรู้ ความสามารถและเต็มกำลังทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ บุคลากร และการจัดการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

4. การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการนิเทศ ที่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ในการทำโครงการนิเทศนั้นบุคลากรในโรงเรียนทุกคนควรช่วยกันตรวจสอบและเสริมสร้างขวัญของบุคคลกับขวัญของกลุ่มบุคคลจะต้องเกี่ยวข้องเสมอ

การดำเนินการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเป็นการทำงานอย่างมีระบบ คือ การวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผล การทำงานในลักษณะนี้ถ้าทำต่อเนื่องและยาวนาน บุคลากรในโรงเรียนจะเคร่งเครียด จริงจัง เมื่อยล้า และผลงานที่ออกมาจะมีประสิทธิภาพน้อย ดังนั้นสิ่งที่ทำให้สิ่งเหล่านั้นหมดไปก็คือ การสร้างขวัญและกำลังใจภายในหมวดหรือในงานของเขาเอง ซึ่งควรจะพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงาน คือ ปัจจัยทางด้านวัตถุ เงินเดือน สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ เครื่องใช้บริการ ปัจจัยทางด้านมนุษย์และมนุษย์สัมพันธ์ การยกย่องชมเชย การให้ความสนใจ และเอาใจใส่เป็นพิเศษ เป็นต้น ก่อนดำเนินการนิเทศ ควรให้ฝ่ายหมวดและงานประชุมระดมสมองบุคลากรเพื่อหาข้อตกลงว่าเราจะสร้างขวัญและกำลังใจอย่างไร เช่น

4.1 บุคลากรในหมวด/งานของท่านคิดว่าผู้นิเทศควรมีพฤติกรรมอย่างไรต่อผู้รับการนิเทศ จึงจะทำให้ผู้รับการนิเทศเกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ได้รับนิเทศ เช่น ความเป็นกันเองระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ มีความยุติธรรมไม่อคติ สามารถให้คำแนะนำปรึกษา ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็น รู้จักนำส่วนที่ดีมากล่าวยกย่องชมเชย เป็นต้น

4.2 หมวด/งานของท่านคิดว่าบุคลากรในหมวดและงานควรมีพฤติกรรมต่อกันอย่างไร จึงจะเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจซึ่งกันและกันที่จะช่วยให้การดำเนินงานโครงการนิเทศบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มีความจริงใจเปิดเผยต่อกัน เชื่อใจซึ่งกันและกัน ยอมรับในกฎระเบียบ ช่วยกันทำงานและพึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นต้น

หลังจากมีการระดมสมองทั้ง 2 หัวข้อแล้ว หมวด/งานควรนำหัวข้อที่ได้ระดมสมองมาติดไว้ที่ภายในห้องของหมวด/งาน เพื่อเป็นสัญญาใจว่าเราจะต้องปฏิบัติต่อกันเหมือนข้อตกลงที่ได้ช่วยกันคิดไว้ ซึ่งจะทำให้การนิเทศแบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

5. การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating) เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการนิเทศที่เป็นระบบระเบียบ และมีขั้นตอนการประเมินที่มุ่งจะตัดสินและหาคุณค่าของงาน/โครงการเพื่อจะดูว่างาน/โครงการที่ดำเนินการไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์เพียงใด เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าตลอดจนพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรืองานว่ามากน้อยเพียงใด การติดตามและประเมินผลงาน/โครงการที่โรงเรียนจัดขึ้นมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ

5.1 เพื่อประเมินตัดสินว่าโครงการ/งานที่ทำขึ้นเหมาะสม ควรดำเนินการหรือไม่ หรือควรเพิ่มเติมอะไรบ้างจึงจะเหมาะสมที่สุด ซึ่งเรียกว่า “การประเมินผลก่อนดำเนินการหรือการวิเคราะห์โครงการ” มีสิ่งที่ควรพิจารณาคือ

5.1.1 ความเหมาะสมของโครงการ

- มีปัญหาหรือความจำเป็นจริงหรือไม่
- ความเป็นไปได้ของทรัพยากรหรือกำลังความสามารถที่จะดำเนินการ
- เทคนิคที่ใช้ดำเนินการ
- กิจกรรมหรือวิธีการทุกขั้นตอน เป็นหนทางนำไปสู่วัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือไม่เพียงไร

- การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจนหรือไม่

5.1.2 ผลตอบแทนที่จะได้รับการลงทุนและการดำเนินงานคุ้มค่ากันหรือไม่

- ผลตอบแทนตามวัตถุประสงค์
- ผลพลอยได้

5.1.3 ผลกระทบของโครงการต่อโรงเรียน หมวดยวิชา บุคลากรทั้งในแง่ดีและแง่ลบ มากน้อยเพียงไร

5.2 เพื่อประเมินตัดสินว่าโครงการที่ดำเนินงานอยู่ เป็นไปตามกำหนดเวลาหรือไม่ มีประสิทธิภาพมีอุปสรรคเพียงใด เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ เรียกการประเมินลักษณะนี้ว่า “การติดตามผลหรือการประเมินระหว่างดำเนินการ” ลักษณะการประเมินนี้ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือ

5.2.1 การติดตามผลการดำเนินงาน การประเมินขั้นตอนนี้ผู้ดำเนินงานตามโครงการจะต้องมีการประเมินผลการดำเนินงานต่อเนื่องทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ผลการประเมินขั้นตอนนี้จะช่วยให้ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์ผลปัญหาและอุปสรรคเพื่อร่วมมือปรับปรุงแก้ไขต่อไป

5.2.2 การรายงานผลการปฏิบัติงานจากผลประเมินในการติดตามผลเป็นระยะ ๆ ของโครงการ โดยใช้ระยะเวลา 1 เดือน/ครั้ง การรายงานผลเป็นในการบริหารงานของโรงเรียน นอกจากนี้การรายงานผลเป็นลายลักษณ์อักษรจะช่วยให้ทราบถึงการทำงานอย่างชัดเจน รวมทั้ง

สามารถสรุปผลการติดตามและรายงานการนิเทศตลอดจนทราบผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเป็นระยะ ๆ ด้วย

5.3 เพื่อประเมินตัดสินว่า เมื่อโครงการ/งานได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วจะได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด การประเมินลักษณะนี้เรียกว่า “การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ” การประเมินลักษณะนี้ถือเอาวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเป็นหลัก สิ่งที่ต้องสรุปให้ได้จากการประเมินขั้นตอนนี้ คือ

5.3.1 ระดับผลสัมฤทธิ์ของผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในแง่ของการประเมินกิจกรรมการนิเทศที่ได้ปฏิบัติ การประเมินพฤติกรรมของบุคลากรที่เปลี่ยนแปลง

5.3.2 ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

5.3.3 ผลพลอยได้หรือผลกระทบ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีหรือไม่ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา

5.3.4 ปัญหา อุปสรรคและข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข

5.3.5 ผลงานดีเด่นหรือจุดเด่นของโครงการ

5.3.6 ผลข้างเคียงหลังจากได้รับการนิเทศแล้ว ฝ่าย หมวดวิชาและงานมีอะไรเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การได้รับการยอมรับจากฝ่าย หมวดวิชา และงานอื่นหรือจากฝ่ายบริหาร เป็นต้น

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่ทำให้การทำงานเป็นไปตามขั้นตอน การทำงานไม่สับสน และเป็นการทำงานที่เป็นทีม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำกระบวนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม (Participatory Supervision) มาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประเมินกระบวนการดำเนินโครงการ โดยกระบวนการนิเทศในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูผู้ฝึกสอน นักเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอน ไม่สับสน และสามารถปรับปรุงแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเสริมสร้างความเป็นทีม การร่วมวางแผน การติดตาม และการสะท้อนผลที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. แนวคิดเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอล

4.1 ความสำคัญของกีฬาฟุตบอล

ทูร์ย มีกุตเวียน (2549: 1) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมทั่วโลก สังเกตได้จากจำนวนผู้เล่นและผู้ติดตามชม เพราะกีฬาชนิดนี้เป็นกีฬาที่มีความสนุกสนานและยังช่วยเสริมสร้างสมรรถนะทางกายภาพ ระบบหายใจ เป็นกีฬาที่มีคุณค่าต่อสุขภาพ

อุทัย สงวนพงศ์ (2550) ได้แสดงความคิดเห็นว่า กีฬาฟุตบอลเป็นเกมกีฬาที่ยิ่งใหญ่เป็นที่นิยมทั้งผู้เล่นและผู้ชม จะเห็นได้ว่าในโลกนี้มีการแข่งขันฟุตบอลทุกวัน มีผู้ชมในสนามและ

สื่อสารมวลชนจำนวนมาก เพราะเกมการเล่นที่สนุกสนาน ตื่นเต้นเร้าใจ ผู้เล่นแต่ละคนแต่ละทีม ต่างพัฒนารูปแบบเทคนิคและวิธีการเล่นให้เหมาะสมกับยุคสมัยมาโดยลำดับ ทั้งนี้ฟุตบอลยังเป็นกีฬาที่เต็มไปด้วยมนต์เสน่ห์ สร้างความตื่นเต้นเร้าใจในระหว่างการแข่งขัน เป็นกีฬาที่จำเป็นต้องมีการวางแผน การใช้กลยุทธ์ วิธีการชิงไหวชิงพริบทั้งระหว่างผู้เล่นและฝึกสอนเพื่อนำมาซึ่งชัยชนะในเกม การแข่งขันตามกฎกติกา ฟุตบอลจึงเป็นการแสดงออกทั้งศาสตร์และศิลป์และยังเป็นกีฬาที่ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ ฝึกระเบียบวินัย ความอดทนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นกีฬาที่ทำให้ผู้เล่นมีสังคมกว้างขวาง มีโอกาสได้พบปะผู้คนมากมายและยังสามารถทำให้ผู้เล่นได้รับเกียรติยศชื่อเสียง มีทางเดินในชีวิตที่มากขึ้น บางคนได้รับทุนการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง ตลอดจนเป็นอาชีพที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ในปัจจุบัน

สันติ สิทธิจินดา (2556: 11) กล่าวถึงกีฬาฟุตบอลไว้ว่า นอกจากจะให้ประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปในด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ ทักษะคิด สังคมและสติปัญญาแล้ว ยังมีประโยชน์ที่เป็นผลพลอยได้นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เช่น การมีงานทำ มีชื่อเสียง เกียรติยศ เงินเดือน เงินจากผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญกับตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ อุทัย สวณพงศ์ (2550: 8) ที่ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับผู้เล่นที่มีทักษะฟุตบอลที่ดีย่อมมีโอกาสได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของชาติ โรงเรียน สถาบัน สโมสร เพื่อเข้าร่วมแข่งขันกับชาติอื่นหรือทีมอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นการประกาศเกียรติคุณสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศชาติ โรงเรียน สโมสรและวงศ์ตระกูลแล้ว ยังเป็นหนทางที่ทำให้คนภายนอกได้รู้จักและเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงทางหนึ่งด้วย

สิทธิพงษ์ ปานนาค (2563: 106) ได้กล่าวไว้ว่า กีฬาฟุตบอลได้ถูกนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเคลื่อนไหวร่างกาย และผู้ที่เล่นกีฬาจะต้องยึดถือการปฏิบัติให้เป็นไปตามรูปแบบวิธีการเล่น กติกา กฎและระเบียบที่แต่ละชนิดได้กำหนดไว้ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนเรียนรู้ให้กับนักเรียนโดยใช้กีฬาเป็นสื่อสามารถนำรูปแบบของการเล่นกีฬาไปประยุกต์ใช้และสอดแทรกในเรื่องของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยมุ่งเน้นให้เป็นไปตามกรอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้านของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรปัจจุบันที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนเรียนรู้ของโรงเรียนระดับต่าง ๆ ทั้งนี้การใช้กีฬาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียนสามารถกำหนดการพัฒนาได้ คือ ในด้านความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีวินัย ด้านการใฝ่เรียนรู้ ด้านการอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้านการรักความเป็นไทยและด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ด้านนี้มีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกันโดยตรงกับความมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีของนักเรียน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2558: 2) ได้กล่าวว่า กีฬาฟุตบอลมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยทั่วไปเพื่อให้เป็นผู้ที่มีทักษะกีฬาฟุตบอล ความรู้ ความสามารถ

ตลอดจนการตระหนักและรักในอาชีพฟุตบอลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถทางฟุตบอล มีความมุ่งมั่นและใฝ่เรียนรู้ สามารถพัฒนาทักษะในด้านกีฬาฟุตบอล รวมถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม และน้ำใจนักกีฬา มีความสามารถในการปรับตัวและทักษะชีวิตเพื่อนำไปสู่อาชีพทางฟุตบอล

ดังนั้นสรุปได้ว่า กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬายอดนิยมทั่วโลก ช่วยเสริมสมรรถภาพร่างกาย ระบบหายใจ และสุขภาพโดยรวม นอกจากนี้ยังฝึกวินัย ความอดทน ความสามัคคี และทักษะการวางแผน กลยุทธ์ในการเล่น ช่วยสร้างสังคมกว้าง ขยายโอกาสทางการศึกษา การแข่งขัน และอาชีพ ทำให้ผู้เล่นได้รับชื่อเสียง เกียรติยศ และรายได้ นอกจากนี้แล้วกีฬาฟุตบอลยังเป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้านของนักเรียน ทั้งความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความซื่อสัตย์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ พอเพียง มุ่งมั่น และจิตสาธารณะ รวมทั้งส่งเสริมการปรับตัว ทักษะชีวิต และความสามารถในการประกอบอาชีพทางฟุตบอล

4.2 ประวัติความเป็นมาของกีฬาฟุตบอล

อภิชาติ อ่อนสร้อย และปรีชา ศิริรัตน์ไพบูลย์ (2555: 24-27) กล่าวว่า กีฬาฟุตบอลมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน โดยอาจกล่าวได้ว่ากีฬาฟุตบอลมีพัฒนาการควบคู่มากับความเป็นมาของมนุษยชาติมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าในเรื่องกรอบระยะเวลาและสถานที่ที่แน่นอนจะไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าฟุตบอลถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใดและที่ใดก็ตาม แต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถกล่าวได้ว่า กีฬาฟุตบอลโดยเฉพาะการเตะลูกบอลเริ่มเกิดขึ้นในงานกิจกรรมการแข่งขัน งานรื่นเริง และงานฉลองต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งสามารถพบได้ในประเทศทั้งที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันและทั้งที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน

สำหรับกีฬาต้นแบบหรือกีฬาโบราณที่พอจะกล่าวอ้างได้ว่าเป็นแบบอย่างหรือที่มาของฟุตบอลก็คือ ฟุตบอลในไชรฟ ทิวสเดย์ (Shrove Tuesday) ซึ่งเป็นชนิดกีฬาที่มีการแข่งขันกันทั้งหมู่บ้านโดยใช้กติกาท้องถิ่น ซึ่งผู้ร่วมแข่งขันอาจได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้คล้ายคลึงกับการเล่นกีฬาของชาวโรมันที่มีอันตรายเป็นชีวิต ฟุตบอลโบราณที่ยังเหลือเค้ามาถึงปัจจุบันสามารถพบเห็นได้ในเมืองแอสเบิร์น (Ashbourne) มณฑลเดอรัมเชียร์ (Derbyshire) อาจจะได้ว่าเป็นชนิดกีฬาที่เก่าแก่ที่สุดที่มีบันทึกเป็นหลักฐาน เพราะเริ่มแข่งขันมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 โดยพวกทหารโรมันได้นำมาเผยแพร่บนเกาะอังกฤษ สำหรับร่องรอยที่หลงเหลือมาจากการเล่นฟุตบอลในปัจจุบันที่เล่นบนเกาะอังกฤษหรือประเทศอิตาลีนั้นอาจไม่ได้เน้นที่การใช้เท้า หากแต่เป็นการต่อสู้กันโดยการจับเคียว ปกป้องรักษาดินแดนของตนและเคลื่อนย้ายลูกให้เข้าประตูฝ่ายตรงข้าม ซึ่งในสมัยโบราณหลักประตูอาจเป็นเพียงเขตปักปันระยะห่างกันนับร้อยหลา กีฬาฟุตบอลโบราณทางตะวันตกเน้นที่การใช้เท้าเล่นลูก แต่เป็นการเตะลูกเสียมากกว่าฟุตบอลโบราณในอังกฤษจึงถือเป็นกีฬาที่ผสมผสานไปด้วยความก้าวร้าวและความเก๋ไก๋ โดยแสดงออกผ่านกิจกรรมกีฬา

ขณะที่พัฒนาการของกีฬาฟุตบอลในทวีปเอเชีย พบว่ามีการเล่นกีฬาชนิดหนึ่งที่คล้ายคลึงกับการเล่นฟุตบอลเหมือนกันในประเทศจีนเมื่อราว 3,000 ปีก่อนคริสตกาล กีฬาดังกล่าวเรียกว่า ทีชูซู (Tsu Chu) เช่นเดียวกับที่ประเทศญี่ปุ่นก่อนต้นศตวรรษที่ 14 พบกีฬาที่มีการเล่นคล้ายคลึงกับกีฬาฟุตบอลที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า เคมาริ หรือ เคอร์นาร์ท (Kemari or Kernart) ในภูมิภาคลาตินอเมริกา ซึ่งเป็นภูมิภาคที่เป็นผู้นำของกีฬาฟุตบอล ในปัจจุบันก็พบการเล่นกีฬาที่คล้ายกับฟุตบอลเรียกว่า โกมาคาริ (Gomacari) โดยพบในประเทศเม็กซิโก ส่วนในสมัยโรมันก็มีการพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง กล่าวคือเล่นฟุตบอลที่มีลมข้างในโดยนำกระเพาะปัสสาวะของวัวที่เพิ่งตายใหม่ ๆ แล้วหุ้มด้วยขน เกมที่ใช้กระเพาะปัสสาวะของวัว (Ox's Bladder) มาเล่นนี้ได้ชื่อเรียกว่า ฮาร์ปาสตัม (Harpastum) บางตำราเรียกว่า Harpastum หรือ Harpaston ก็มี ซึ่งชาวโรมันพวกนี้เอาแบบมาจากกรีกโบราณฟุตบอลที่ทำการแข่งขันในกีฬาโอลิมปิก ในสมัยโรมันโบราณพบว่าทีมหนึ่งจะมีนักฟุตบอลจำนวนถึง 27 คน ลักษณะการแข่งขันจะมีความรุนแรง ซึ่งน่าจะเป็นไปตามบุคลิกหรือสไตล์ชาวโรมันโบราณ หลังจากการแข่งขันเสร็จสิ้นลงนักกีฬาจะถูกห้ามส่งโรงพยาบาล ดูเหมือนเกมรุนแรงประเภทนี้จะ เป็นประวัติศาสตร์ของกีฬาประเภทหนึ่งในหมู่เกาะอังกฤษและหมู่เกาะไอร์แลนด์ (Ireland) ในเวลาต่อมา โดยการเล่นจะไม่มีกติกาดำเนินการเล่นและขนาดสนาม ทำการเล่นในที่แจ้งไม่มีการพัก ไม่มีประตู จะพยายามเข้าข้างหลังคู่ต่อสู้ บางครั้งมีการถ่วงเกิกันเพราะว่าผู้เล่นสามารถใช้อาวุธประจำกาย คือ หมัด ชกหน้าคู่ต่อสู้ได้ ซึ่งก่อให้เกิดการพิพาทขึ้นบ่อยครั้ง

กีฬาฟุตบอลในแง่ประวัติศาสตร์ความเป็นมาจะมีจุดกำเนิดและที่มาจากสถานที่และ พัฒนาการที่หลากหลาย แต่ถ้าพูดถึงเรื่องกติกากีฬาฟุตบอลในยุคปัจจุบันแล้ว กลับพบว่าถือกำเนิดจากฟุตบอลในโรงเรียน ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกติกากฎเกณฑ์ที่สอดคล้องกับการแข่งขัน ในระดับโรงเรียนและระดับมหาวิทยาลัย จนนำไปสู่การกำหนดกติกาและกฎเกณฑ์ ที่เรียกว่ากติกา เคมบริดจ์ (Cambridge Rules) ต่อมาในปี พ.ศ.2391 (ค.ศ.1843) มีการนำกติกาไปปรับปรุง ประยุกต์ใช้ในสโมสรฟุตบอลสุภาพบุรุษในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษและอีกหลายสโมสรในระดับ มณฑล จนในที่สุดได้กลายเป็นกติกาในการแข่งขันฟุตบอลและใช้เป็นแม่แบบในการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกติกากฎการแข่งขันมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า กีฬาฟุตบอลเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ฟุตบอลช่วยเสริมสร้างระเบียบวินัย ความอดทน ความรับผิดชอบ และน้ำใจนักกีฬาเป็น เครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสร้างความสามัคคี และการทำงานเป็นทีมในหมู่คณะช่วยให้นักเรียนมีเป้าหมาย พัฒนาทักษะและความสามารถอย่างต่อเนื่องเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพหรือรับทุนการศึกษาในอนาคตส่งผลต่อการเติบโตทั้งใน ด้านการศึกษาและการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมจึงถือได้ว่าฟุตบอลเป็นมากกว่ากีฬา แต่เป็นสื่อการ เรียนรู้ที่ทรงพลังสำหรับนักเรียน สำหรับงานวิจัยใน โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา

ฟุตบอล โรงเรียนวรางโหลวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ได้เลือกใช้กีฬาฟุตบอลเป็นกลยุทธ์หลักในการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นการส่งเสริมศักยภาพเฉพาะด้านตามความถนัดของนักเรียน ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การดำเนินโครงการได้บูรณาการความร่วมมือระหว่างครูผู้สอน ผู้ฝึกสอน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน และเตรียมความพร้อมสู่การเป็นนักกีฬาที่มีความสามารถ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับประเทศ หรือระดับอาชีพในอนาคต

5. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะทางกายภาพ

5.1 ความหมายของสมรรถนะทางกายภาพ

วรศักดิ์ เพียรชอบ (2540: 98) ได้กล่าวถึงความหมายของสมรรถนะทางกายภาพ ว่าสมรรถนะทางกายภาพ หมายถึง ความสามารถของร่างกายในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ประจำในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่มีความเหนื่อยอ่อนจนเกินไป และสามารถสวงนอมกำลังไว้ใช้ยามฉุกเฉินและใช้เวลาว่างเพื่อความสนุกสนาน และความบันเทิงในชีวิตของตนเองด้วย

สมชาย ประเสริฐศิริพันธ์ (2544: 14) กล่าวว่า สมรรถนะทางกายภาพหรือความสมบูรณ์ หมายถึง ความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลซึ่งสามารถที่จะประกอบกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ กำลัง ความเร็ว ความคล่องแคล่วว่องไว ความอดทน และสุขภาพ

Clarke (1976: 14) กล่าวว่า สมรรถนะทางกายภาพ หมายถึง ความสามารถในการประกอบกิจกรรมประจำวันด้วยความกระฉับกระเฉง ว่องไว ปราศจากความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า และมีพลังงานเหลือพอที่จะนำไปใช้ในการประกอบกิจกรรมบันเทิงในเวลาว่าง และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญภาวะฉุกเฉินได้ดี

Johnson and Stolberg (197: 9-10) กล่าวว่า สมรรถนะทางกายภาพนั้นเป็นความสามารถในการประกอบกิจกรรมหนัก ๆ ได้เป็นอย่างดี และรวมถึงคุณลักษณะต่าง ๆ ของการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่

1. ความสามารถของระบบไหลเวียนโลหิตและหายใจ (Circular-Respiratory Fitness)
2. ความอดทน (Endurance)
3. ความแข็งแรง (Strength)
4. ความอ่อนตัว (Flexibility)
5. สัดส่วนของร่างกายที่พอเหมาะ (Body Composition)

Clarke (1976: 14) กล่าวว่า สมรรถนะทางกายภาพ หมายถึง ความสามารถในการประกอบกิจกรรมประจำวันด้วยความกระฉับกระเฉง ว่องไว ปราศจากความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า และมี

พลังงานเหลือพอที่จะนำไปใช้ในการประกอบกิจกรรมบันเทิงในเวลาว่าง และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญภาวะฉุกเฉินได้ดี

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะทางกายภาพนั้นเป็นความสามารถในการประกอบกิจกรรมหนักความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลซึ่งสามารถที่จะประกอบกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ กำลัง ความเร็ว ความคล่องแคล่วว่องไว ความอดทนและสุขภาพ

5.2 องค์ประกอบของสมรรถนะทางกายภาพ

นักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องสมรรถภาพ และแบ่งองค์ประกอบของสมรรถภาพไว้คล้ายคลึงกันบ้าง หรืออาจแตกต่างกันไป ดังนี้

สมาคมสุขศึกษา-พลศึกษา นันทนาการและเต้นรำ ประเทศสหรัฐอเมริกา (The American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance:AAHPERD) ได้ทำการจำแนกสมรรถภาพออกเป็น 2 แบบ คือ

1) ส่วนที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health-related Fitness) คือ องค์ประกอบของสมรรถภาพที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบทำงานของร่างกายให้มีประสิทธิภาพและการดำรงชีวิตอย่างมีสุขภาพดี ประกอบด้วยความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความทนทานของกล้ามเนื้อ ความทนทานของระบบไหลเวียนโลหิตและหายใจ ความอ่อนตัว และสัดส่วนร่างกาย

2) ส่วนที่สัมพันธ์กับทักษะกลไก (Motor Skill-related Fitness) คือ องค์ประกอบของสมรรถภาพที่เกี่ยวกับทักษะกลไก ประกอบด้วยความเร็ว กำลังกล้ามเนื้อ การทรงตัว ความคล่องแคล่วว่องไว เวลา ปฏิริยาตอบสนองและการทำงานประสานสัมพันธ์กัน (Coordination) ที่ส่งผลต่อความสามารถในการเล่นกีฬาหรือการออกกำลังกาย องค์ประกอบของสมรรถภาพที่สัมพันธ์กับสุขภาพก็เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อทักษะกลไกด้วยเช่นกัน การใช้องค์ประกอบส่วนใดมากน้อยขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรมที่ทำหรือชนิดของกีฬาที่เล่น

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของสมรรถนะทางกายภาพที่ได้รับการพิจารณาให้บรรจุไว้ในแบบทดสอบสมรรถนะทางกายภาพ KASETSART Youth Fitness Test ได้แก่ ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ ความอ่อนตัว ความอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนเลือด องค์ประกอบของร่างกายและความคล่องแคล่วว่องไว (สุพิตร สมหาโต, 2541: 1-3) โดยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวมีความหมาย ดังนี้ คือ

1) ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (Muscle Strength) เป็นความสามารถของกล้ามเนื้อ ซึ่งให้เกิดความตึงตัวเพื่อใช้แรงในการยกหรือดึงสิ่งของต่าง ๆ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อจะช่วยทำให้ร่างกายทรงตัวเป็นรูปร่างขึ้นมาได้หรือที่เรียกว่าความแข็งแรง เพื่อรักษาทรงตัวตรง ซึ่งจะเป็นความสามารถของกล้ามเนื้อที่ช่วยให้ร่างกายทรงตัวต้านกับแรงศูนย์ถ่วงของโลกอยู่ได้โดยไม่ล้ม เป็น

ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อที่ใช้ในการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน เช่น การวิ่ง การกระโดด การเขย่ง การกระโจน การกระโดดขาเดียว การกระโดดสลับเท้า เป็นต้น ความแข็งแรงอีกชนิดหนึ่งของกล้ามเนื้อเรียกว่า ความแข็งแรงเพื่อเคลื่อนไหวในมุมต่าง ๆ ได้แก่ การเคลื่อนไหวแขนและขาในมุมต่าง ๆ เพื่อเล่นเกมกีฬา หรือใช้ในการปา การขว้าง การเตะ การตี เป็นต้น ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อในการเกร็งเป็นความสามารถของร่างกายหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายในการต้านทานต่อแรงที่มากระทำจากภายนอกโดยไม่ล้าหรือสูญเสียการทรงตัวไป

2) ความอดทนของกล้ามเนื้อ (Muscle Endurance) หมายถึง ความสามารถของกล้ามเนื้อในการออกแรงทำให้วัตถุเคลื่อนที่ติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ หรือหลายครั้งติดต่อกันได้ ความอดทนของกล้ามเนื้อสามารถเพิ่มได้มากขึ้นโดยการเพิ่มจำนวนครั้งในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น อายุ เพศ ระดับสมรรถภาพทางกลไกของเด็กและชนิดของการออกกำลังกาย

3) ความอดทนของระบบหายใจและระบบไหลเวียนเลือด (Cardiorespiratory Endurance) หมายถึง ความสามารถของหัวใจ ปอด และหลอดเลือดในการที่จะลำเลียงออกซิเจนและสารอาหารไปยังกล้ามเนื้อที่ใช้ในการออกแรง และขณะเดียวกันก็นำสารที่ไม่ต้องการซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการทำงานของกล้ามเนื้อออกจากกล้ามเนื้อที่ใช้ในการออกแรงในการพัฒนา หรือ เสริมสร้างความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและการหายใจนั้น ซึ่งเด็กจะมีการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อมัดใหญ่

4) ความอ่อนตัว (Flexibility) เป็นความสามารถในการเคลื่อนไหวของส่วนแขน ส่วนขา หรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เต็มขีดจำกัดของการเคลื่อนไหวนั้น ๆ การพัฒนาทางด้านความอ่อนตัวทำได้โดยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อและเอ็น หรือการใช้แรงต้านทานในกล้ามเนื้อและเอ็นให้ทำงานมากขึ้น การยืดเหยียดของกล้ามเนื้อทำได้ทั้งแบบอยู่กับที่หรือมีการเคลื่อนที่ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดควรใช้ในการเหยียดของกล้ามเนื้อในลักษณะอยู่กับที่นั่น คือ อวัยวะส่วนแขนและขา หรือลำตัวจะต้องเหยียดจนกว่ากล้ามเนื้อจะรู้สึกตึงและจะต้องอยู่ในท่าเหยียดกล้ามเนื้อในลักษณะนี้ประมาณ 10-15 วินาที

5) องค์ประกอบของร่างกาย (Body Composition) จะเป็นตรรกะนิประมาณค่าที่ทำให้ทราบถึงเปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักที่เป็นส่วนของไขมันที่มีอยู่ในร่างกาย ซึ่งอาจจะหาคำตอบที่เป็นสัดส่วนกันได้ระหว่างไขมันในร่างกายกับน้ำหนักของส่วนอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบ เช่น ส่วนของกระดูกกล้ามเนื้อและอวัยวะต่าง ๆ การรักษาร่างกายให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กเรียนไม่เป็นโรคอ้วน ซึ่งโรคอ้วนจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นโรคที่เสี่ยงต่ออันตรายต่อไปอีกมาก เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคหัวใจวาย และโรคเบาหวาน เป็นต้น สำหรับการหาองค์ประกอบของร่างกายนั้น จะกระทำได้โดยการวัดความหนาของไขมันใต้ผิวหนัง (Skinfold Thickness) โดยใช้

เครื่องมือที่เรียกว่า Skinfold Caliper หรืออาจจะคำนวณได้โดยการใช้สูตร ดรรชนีมวลของร่างกาย (Body Mass Index)

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะทางกายภาพประกอบด้วยองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับสุขภาพ ได้แก่ องค์ประกอบของร่างกาย และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับทักษะกลไก ได้แก่ ความแข็งแรงและความอดทนของกล้ามเนื้อ ความอดทนของระบบไหลเวียนเลือดและระบบหายใจ รวมถึงความอ่อนตัว ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการทางร่างกายของนักเรียน โดยโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ได้เลือกใช้การฝึกซ้อมฟุตบอลอย่างเป็นระบบ การประเมินสมรรถภาพทางกาย และการบูรณาการความรู้ด้านสุขภาพและโภชนาการ มาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะทางกายภาพของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

6. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านฟุตบอล

การพัฒนาทักษะพื้นฐานทางด้านความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอลนั้น นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการฝึกนักกีฬาที่มีความสามารถสูงจะผ่านขั้นตอนการฝึกขั้นพื้นฐานมาทั้งสิ้น ไม่นักกีฬาคนใดที่เล่นฟุตบอลได้ดีโดยไม่ผ่านการฝึกขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะการฝึกขั้นพื้นฐานเป็นการฝึกที่จะนำไปสู่การเล่นฟุตบอลเป็นทีมได้ดียิ่ง เพราะจะต้องอาศัยความชำนาญของผู้เล่นแต่ละคนมาผสมกลมกลืนกัน การฝึกทักษะขั้นพื้นฐานจึงเป็นการฝึกทักษะของแต่ละคนให้มีความชำนาญ ซึ่งมีเนื้อหาการฝึกดังนี้ (มงคล แฝงสาเคน, 2545: 25)

6.1 การเตะลูกฟุตบอล

เอกชัย ถนัดเดินข่าว (2544: 150) กล่าวว่า การเตะลูกฟุตบอล คือ การใช้เท้า ซึ่งประกอบด้วย ข้างเท้าด้านใน ข้างเท้าด้านนอก หลังเท้า ปลายเท้าและส้นเท้า เตะ หรือ สัมผัสลูกบอลจากพื้นลูกกระดอนหรือในอากาศให้เคลื่อนที่ไปในทิศทางต่าง ๆ

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 25) กล่าวว่า การเตะลูกบอลเป็นทักษะที่สำคัญยิ่ง เพราะการเล่นฟุตบอลส่วนใหญ่ต้องใช้เท้าเตะลูกบอลส่งไปยังเพื่อนร่วมทีมหรือเพื่อยิงประตูคู่แข่งชั้นการเตะลูกบอลมีหลายแบบหลายวิธี ผู้เล่นที่มีความชำนาญจะเลือกเตะลูกด้วยวิธีไหนก็ได้ ที่เห็นว่าเหมาะสมกับโอกาสนั้น ๆ

สรุปแล้ว การเตะฟุตบอล เป็นทักษะการเคลื่อนไหวโดยใช้เท้าที่สำคัญ เพราะ การเล่นฟุตบอลเป็นการเตะฟุตบอลที่อาศัยความชำนาญ ประกอบด้วย การเตะโดยใช้ข้างเท้าด้านใน ข้างเท้าด้านนอก หลังเท้า ปลายเท้าและส้นเท้า หรือสัมผัสลูกบอลจากพื้นลูกกระดอนหรือในอากาศให้เคลื่อนที่ไปในทิศทางต่าง ๆ

6.1.1 การเตะลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านใน

มงคล แฝงสาเคน (2545: 25) กล่าวว่า การเตะลูกด้วยข้างเท้าด้านในมีวิธีการ คือ ตามองลูกบอล เท้าที่ไม่ได้ใช้เตะเป็นเท้าหลักให้วางไว้ระดับเดียวกับลูกฟุตบอล แบะเท้าที่เตะออก เกร็งข้อเท้า หัวเข่า โดยใช้แรงจากสะโพกและลำตัวโน้มไปข้างหน้า น้ำหนักอยู่บนเท้าหลัก เมื่อต้องการให้ลูกไปทิศทางใดให้หันข้างเท้าไปในทิศทางที่ต้องการ

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 33) กล่าวว่า การเตะลูกบอลด้วยข้างเท้าด้านในอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลูกแป เป็นการเตะที่ง่าย เเตะส่งลูกบอลมีความแน่นอน แม่นยำ เเตะได้ทุกโอกาส ทุกสถานการณ์ ไม่ว่าลูกนั้นจะอยู่บนพื้นหรือลอยในอากาศ แล้วแต่ความต้องการของผู้เตะ แต่ต้องเป็นระยะสั้นๆ เช่น การส่งผ่านหรือยิงประตูโดยเฉพาะระยะที่ได้ผลแน่นอนและแม่นยำควรเป็นระยะไม่เกิน 20 เมตร

สันติ สิทธิจินดา (2556: 185) กล่าวว่า การเตะลูกบอลด้วยข้างเท้าด้านในหรือเรียกว่า ลูกแป สามารถยิงประตูระยะไกลได้ประมาณ 20 เมตร และเป็นวิธีการส่งลูกบอลที่ดีที่สุด มีการปฏิบัติดังนี้

- 1) วางเท้าหลักให้ระดับกับลูกบอล ปลายเท้าชี้ไปข้างหน้าโดยห่างจากลูกฟุตบอลประมาณ 1 คืบ
- 2) เขย่งขาที่จะใช้เตะไปด้านหลัง พร้อมกับแบะปลายเท้าออกไปข้างหน้าในมุม 90 องศา หน้าแข้งขึ้นข้างบนเล็กน้อยเพื่อช่วยในการทรงตัวพร้อมกับเตะโดยใช้บริเวณตาตุ่มหรือส่วนนิ้วโป้งไปถึงข้อเท้า
- 3) เเตะตรงกึ่งกลางของลูกบอล ให้ผู้เล่นวางเท้าตรงกึ่งกลางของลูกบอลเพื่อจะทำให้สามารถเตะลูกบอลไปได้
- 4) ใช้แรงสะโพกเป็นจุดหมุน ข้อเท้า หัวเข่าเกร็ง เขย่งเท้าในลักษณะลูกตุ้มนาฬิกา
- 5) เเตะเท้าส่งแรงตามไปเบาๆ ในทิศทางที่กำหนด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเตะลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านใน เป็นการเตะบอลด้วยวิธีที่ง่าย แม่นยำ เเตะได้ทุกโอกาส ทุกสถานการณ์ ไม่ว่าลูกนั้นจะอยู่บนพื้นหรือลอยในอากาศ แล้วแต่ความต้องการของผู้เตะ แต่ต้องเป็นการเตะในระยะสั้นๆ มีทิศทางที่กำหนดชัดเจน

6.1.2 การเตะลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก

มงคล แฝงสาเคน (2545: 25) กล่าวว่า การเตะลูกด้วยข้างเท้าด้านนอกวิธีการ คือ เท้าหลักอยู่ตรงกันข้ามกับลูกฟุตบอล ยืนในลักษณะหันข้างให้ลูกฟุตบอล น้ำหนักอยู่ที่เท้าหลัก ใช้เท้าด้านนอกเตะลูกค่อนลงไปข้างล่างหรือประมาณกึ่งกลางของลูก เกร็งข้อเท้า เข้ายึดสับัดข้อเท้า ลูกนี้เหมาะสำหรับการเปลี่ยนทิศทางหลบหลีกหรือส่งในระยะสั้นๆ บางครั้งขาดความแม่นยำ หากไม่ชำนาญ

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 36) กล่าวว่า การเตะลูกบอลด้วยข้างเท้าด้านนอกบางคน เรียกว่า ลูกสะกิด เป็นการเตะลูกด้วยหลังเท้าด้านนี้วัก้อย เหมาะสำหรับการเตะส่งลูกบอลอย่างรวดเร็วในระยะใกล้หรือใช้ในการหลอกคู่ต่อสู้ขณะเล่นหรือขณะเคลื่อนที่อยู่ วิธีการเตะลูกบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก ดังนี้

1) เมื่อจะเตะให้จดเท้าที่ไม่ได้เตะอยู่ระดับเดียวกับลูกบอลในลักษณะเอนตัวออกข้างนอกเล็กน้อย เพื่อช่วยในการทรงตัว น้ำหนักตัวอยู่บนเท้าที่เป็นหลัก

2) เปลี่ยนน้ำหนักตัวไปอยู่ในเท้าที่เป็นหลักทันที ยกเท้าข้างที่ใช้เตะขึ้น งอเข่าเล็กน้อย เตะลูกบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก (ด้านนี้วัก้อย) โดยการเหวี่ยงจากเข่าบิดข้อเท้าที่ใช้เตะลูกจุดสัมผัสลูกบริเวณกลางของลูกด้านในใกล้ตัว อาจจะสลับปลายเท้าเล็กน้อยขณะส่งลูกก็ได้

3) เมื่อเตะลูกไปแล้ว ปลอยเท้าตามทิศทางที่เตะลูกบอลไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเตะลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก เป็นการเตะฟุตบอลที่เหมาะสมสำหรับการเปลี่ยนทิศทาง หลบหลีกหรือส่งในระยะสั้นๆ แต่ในบางครั้งการเตะด้วยวิธีนี้จะขาดความแม่นยำหากไม่ชำนาญ อย่างไรก็ตามการเตะลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านนอกจะเหมาะสำหรับการเตะส่งลูกบอลอย่างรวดเร็วในระยะใกล้หรือใช้ในการหลอกคู่ต่อสู้ขณะเล่นหรือขณะเคลื่อนที่อยู่

6.1.3 การเตะลูกฟุตบอลด้วยหลังเท้า

พงษ์พันธ์ สุนทรสิต (2542: 5) กล่าวว่า การเตะลูกบอลด้วยหลังเท้าเป็นการเตะด้วยหลังเท้า ปลายเท้าจุ่ม ข้อเท้าตึง ลำตัวโน้มไปข้างหน้า

มงคล แผงสาเคน (2545: 25) กล่าวว่า การเตะลูกด้วยหลังเท้ามีวิธีการ คือ เท้าหลักวางหลังลูกห่างประมาณ 1 ฝ่ามือ เขย่งส้นเท้าเล็กน้อย ลำตัวโน้มไปข้างหน้า (อย่าเงยหน้าหากต้องการให้ลูกเรียบกับพื้น) เท้าที่ใช้เตะจะต้องเหยียดโดยการจุ่มปลายเท้า ข้อเท้าเกร็ง หัวเข่าตั้งอยู่เหนือลูกบอล สบัดข้อเท้า ใช้แรงจากสะโพก ให้เตะกึ่งกลางของลูกบอล เหวี่ยงเท้าตามไป ลูกนี้มีประโยชน์มากในการยิงประตูเร็ว มีน้ำหนักและแม่นยำ

สันติ สิทธิจันดา (2556: 187) กล่าวว่า การเตะลูกบอลด้วยหลังเท้าเหมาะกับการยิงประตูในขณะวิ่ง เพื่อจะส่งลูกบอลไปให้ได้ไกลและแม่นยำ ซึ่งการเตะลูกบอลด้วยหลังเท้า มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

1. วางเท้าที่เป็นเท้าหลักอยู่ขนานกับลูกฟุตบอล
2. ตามองลูกบอล เหวี่ยงขาที่ใช้เตะมาด้านหลัง ส้นเท้าชี้ขึ้น ปลายเท้าจุ่ม
3. เตะลูกด้วยหลังเท้าตรงกลางลูกบอล โดยให้ปลายเท้าชี้ลงพื้นเมื่อลูกบอลถูกเตะเคลื่อนที่ไปข้างหน้าให้เหวี่ยงเท้าออกไปตามทิศทางของลูกบอล
4. โดยลักษณะของเท้ายังคงจุ่มในลักษณะก่อนเตะลูกบอล โดยการหันหน้าตรงไปด้านหน้า

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเตะลูกฟุตบอลด้วยหลังเท้าเหมาะกับการยิงประตูในขณะวิ่ง เพื่อจะส่งลูกบอลไปให้ได้ไกลและแม่นยำ ซึ่งการเตะลูกบอลด้วยหลังเท้าเป็นการเตะด้วยหลังเท้า ปลายเท้า รุ่ม ข้อเท้าตึง ลำตัวโน้มไปข้างหน้า เท้าที่ใช้เตะเหยียด โดยการรุ่มปลายเท้า ข้อเท้าเกร็ง หัวเข่าตึงอยู่เหนือลูกบอล สะบัดข้อเท้า ใช้แรงจากสะโพก ให้เตะกึ่งกลางของลูกบอล เหยียดเท้าตามไป ซึ่งการเตะลูกด้วยวิธีนี้มีประโยชน์มากในการยิงประตูเร็ว หนัก แม่น

6.1.4 การเตะลูกฟุตบอลโค้ง

มงคล แผงสาเคน (2545: 26) กล่าวว่า การเตะลูกโค้งมีวิธีการ คือ วางเท้าหลักห่างจากลูกฟุตบอลประมาณ 1 ศอก ลำตัวเอนมาข้างหลังเล็กน้อย การเตะให้เท้าอยู่ใต้ลูกบอลให้มากที่สุด งอเข่าเล็กน้อย เอียงตัวเพื่อการทรงตัว เหยียดเท้าที่จะเตะขึ้นสูงระดับเอวเป็นลูกที่ใช้ในการส่งระยะทางไกล ๆ เช่น การเตะมุม

สันติ สิทธิจินดา (2556: 190) กล่าวว่า การเตะโค้งจะนำมาใช้ในการเล่นที่มีลักษณะของการส่งลูกฟุตบอลในระยะไกล หรือการเตะเปลี่ยนทิศทาง และเป็นการเตะให้ไกลข้ามศีรษะฝ่ายตรงข้าม มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

- 1) วางเท้าหลักห่างลูกฟุตบอลประมาณ 1 ฟุตในแนวขนานกับลูกฟุตบอลหรือตัวห่างลูกบอลเล็กน้อย ลำตัวเอนมาด้านหลัง
- 2) เหยียดเท้าที่จะเตะออกไปด้านหลัง ให้กางแขนออกพร้อมกับรุ่มปลายเท้าที่จะเตะ ลำตัวเอนมาข้างหลัง
- 3) เท้าที่เตะถูกลูกฟุตบอล ให้ยกเข่าขึ้นสูงตามแรงส่ง หลังจากเตะแล้วให้ใช้หลังเท้าตรงเชือกผูกกรองเท้าเตะครึ่งล่างของลูกบอล เพื่อให้หลังเท้าอยู่ใต้ลูกบอล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเตะลูกฟุตบอลโค้ง มักถูกนำมาใช้ในการเล่นที่มีลักษณะของการส่งลูกฟุตบอลในระยะไกล หรือการเตะเปลี่ยนทิศทาง และเป็นการเตะให้ไกลข้ามศีรษะฝ่ายตรงข้าม โดยการวางเท้าหลักห่างจากลูกฟุตบอลประมาณ 1 ศอก ลำตัวเอนมาข้างหลังเล็กน้อย ให้เท้าอยู่ใต้ลูกบอลให้มากที่สุด งอเข่าเล็กน้อย เอียงตัวเพื่อการทรงตัว และเหยียดเท้าที่จะเตะขึ้นสูง

6.1.5 การเตะลูกฟุตบอลประชิด (ลูกชีพ)

มงคล แผงสาเคน (2545: 26) กล่าวว่า การเตะลูกประชิด (ลูกชีพ) มีวิธีการ คือ ทำแบบเดียวกับการเตะลูกโค้ง แต่เท้าหลักจะต้องอยู่ระดับเดียวกับลูกบอล เท้าที่เตะซ้อนใต้ลูกให้มากที่สุด ลูกนั้นใช้ในระยะกระชั้นชิดเพื่อให้ข้ามศีรษะคู่ต่อสู้

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 38) กล่าวว่า การเตะลูกซ้อนด้วยหลังเท้าหรือลูกชีพเป็นการเตะลูกโค้งในระยะประชิดใกล้ตัวที่ต้องการให้เตะลูกบอลข้ามฝ่ายตรงข้ามไปยังฝ่ายเดียวกัน มีวิธีการเตะดังนี้

1) จัดเท้าข้างที่ไม่ได้เตะข้างหลัง ห่างจากลูกบอลประมาณ 1 คืบ หรือจะวางเท้าข้างลูกบอลห่างจากลูกบอลประมาณ 1 คืบ

2) เหยียดเท้าที่เตะลูกบอลลักษณะเดียวกับการเตะลูกโด่ง เตะสอดเท้าใต้ลูกให้มาก (แบบช้อนลูก ใช้บริเวณหัวรองเท้าขึ้นมาถึงบริเวณเชือกผูกรองเท้าและเหยียดปลายเท้า

3) กระตุกเข้าเล็กน้อยทันทีเมื่อลูกลูกบอล ไม่ต้องเหยียดเท้าตาม ให้กระตุกกลับหรือกดเท้ากระทะตกลงพื้น

4) โนม์ตัวเล็กน้อย เวลาเตะจะแรงหรือเบาอยู่ที่การกระตุกเท้าและจุดที่เตะลูกบอล
สันติ สิทธิจินดา (2556: 191) กล่าวว่า การเตะลูกชิพให้ประโยชน์มากในการเล่นลูกฟุตบอลมาประชิดตัว ผู้เล่นสามารถใช้ลูกชิพส่งลูกบอลข้ามศีรษะฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะประตูวิธีการปฏิบัติการเล่นเตะลูกชิพ มีดังนี้

- 1) หันหน้าเข้าหาบอล เหยียดเท้ากลับหลังสั้นๆ ใช้เท้าจิกบอลโดยเล็งไปที่ใต้บอล
- 2) สอดเท้าปึกใต้ลูกให้ใช้ตรงหัวรองเท้าขึ้นมาโดยเร็วไปใต้ลูกบอล
- 3) เท้าเตะลงพื้นขณะกระทบลูกบอล ซึ่งตามธรรมชาติเท้าจะไม่เตะตามลูกและการเหยียดขาขึ้นก็ไม่สำคัญ
- 4) การชิพ ทำได้หลายแบบโดยโน้มตัวไปข้างหน้าหรือเอนไปข้างหลัง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเตะลูกฟุตบอลประชิด หรือที่เรียกว่า ลูกชิพ เป็นการเตะลูกโด่งในระยะประชิดใกล้ตัวต้องการให้เตะลูกบอลข้ามฝ่ายตรงข้ามไปยังฝ่ายเดียวกัน ลักษณะการเตะจะทำแบบเดียวกับการเตะลูกโด่ง แต่เท้าหลักจะต้องอยู่ระดับเดียวกับลูกบอล เท้าที่เตะช้อนใต้ลูกให้มากที่สุด ลูกนั้นใช้ในระยะกระชั้นชิดเพื่อให้ข้ามศีรษะคู่ต่อสู้

6.1.6 การเตะลูกฟุตบอลด้วยหัวรองเท้า

มงคล แฝงสาเคน (2545: 26) กล่าวว่า การเตะลูกบอลด้วยหัวรองเท้า มีวิธีการ คือ ให้จรดเท้าต่ำกว่าลูกบอล เกร็งข้อเท้า เหยียดเท้าเข้าหาลูกบอล ลำตัวเอนไปข้างหลังเล็กน้อย ใช้หัวรองเท้าที่มไปจุดกึ่งกลางของลูกบอล ลูกนี้จะใช้ประโยชน์ในขณะจวนตัว ซึ่งไม่ค่อยได้ใช้บ่อยนัก

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 37) กล่าวว่า การเตะบอลด้วยหัวรองเท้า อาจเรียกกันทั่วไปว่า ลูกฉีดยา ลูกจิ้ม หรือลูกแทง ลูกนี้ใช้ในจังหวะจวนตัวสุดปลายเท้าหรือใกล้ตัวในการแย่งกันเล่นลูกบอล ทำให้เรามีโอกาสครอบครองลูกบอล ทั้งสามารถส่งลูกในระยะใกล้ๆ บางครั้งยังใช้ในการยิงประตูได้ ข้อเสียของการเตะลูกบอลด้วยหัวรองเท้าคือ ไม่มีความแน่นอน ความแม่นยำน้อย แต่มีความเร็ว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเตะลูกฟุตบอลด้วยหัวรองเท้า ใช้ในจังหวะจวนตัวสุดปลายเท้าหรือใกล้ตัวในการแย่งกันเล่นลูกบอล เป็นการเตะบอลที่ไม่มีความแน่นอน ความแม่นยำน้อย แต่ใช้ประโยชน์ในขณะจวนตัวได้

6.1.7 การเลี้ยงลูกฟุตบอล

พงษ์พันธ์ สุนทรสิต (2542: 17) ให้ความหมายการเลี้ยงบอลว่า การพาลูกวิ่งไปโดยการ ใช้เท้าทั้งสองข้างบังคับลูกบอลไว้ ครอบครองโดยใกล้ชิด การเลี้ยงลูกบอลที่ดีนั้นผู้เล่นไม่ควรก้มดูลูกบอลอยู่ตลอดเวลา ผู้เล่นควรเงยหน้าเพื่อมองดูสถานการณ์รอบข้าง และมองหาเส้นทาง ทิศทางที่จะเล่นลูกบอลต่อไปได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

มงคล แฝงสาเคน (2545: 27) ได้ให้ความหมายของการเลี้ยงบอลว่า การเลี้ยงลูกบอล หมายถึง การพาลูกไปด้วยเท้าข้างเดียวหรือทั้งสองข้าง จะเป็นการเดินหรือวิ่งก็ได้ จะเร็วจะช้าขึ้นอยู่กับสถานการณ์พาไปในทิศทางที่ต้องการ ในขณะที่เลี้ยงหลบหลีกคู่ต่อสู้ ควรมีการหลอกล่อฝ่ายป้องกัน ผู้เล่นควรฝึกหัดให้เกิดการชำนาญทั้งสองเท้า

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 76) กล่าวว่า การเลี้ยงลูกบอล คือ การพาลูกบอลไปโดยการ ใช้เท้าทั้ง 2 ข้างสลับกัน จะเป็นการเดินหรือวิ่งก็ตาม สามารถไปได้ตามทิศทางที่ต้องการ ช้าเร็ว หรือหลบหลีกด้วยการใช้เท้าบังคับลูกบอล รวมทั้งการหลอกล่อ ป้องกัน หรือเพื่อพาลูกบอลไปยังประตู การพาลูกบอลให้เคลื่อนที่นั้นต้องสัมผัสเบาๆ ไม่ใช่การเตะแต่เป็นลักษณะการสะกิด คลึง หรือไสลลูกบอลต้องห่างจากตัวไม่เกิน 1 ก้าว (หนึ่งช่วงก้าวเท้า)

สันติ สิทธิจินดา (2556: 210) สรุปความหมายการเลี้ยงบอลไว้ว่า การเลี้ยงลูกบอล คือ การพาลูกบอลให้เคลื่อนที่ไปบนพื้นสนาม โดยการเคาะลูกบอลเบา ๆ ด้วยเท้า หรือการเตะสัมผัสลูกบอลอย่างต่อเนื่องด้วยการใช้ส่วนต่าง ๆ ของเท้า ได้แก่ ข้างเท้าด้านใน ข้างเท้าด้านนอกหลังเท้า ปลายเท้า และฝ่าเท้า การเลี้ยงลูกบอลด้วยเท้าต้องสามารถควบคุมทิศทางให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ โดยมีเป้าหมายในการเลี้ยงบอล

สรุปได้ว่า การเลี้ยงบอล คือ การทำให้ลูกฟุตบอลเคลื่อนที่โดยการ ใช้ส่วนต่าง ๆ ของเท้า ข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้าง ทั้งนี้จะเลี้ยงลูกได้ช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความพอใจของผู้เล่น โดยการพาลูกฟุตบอลเคลื่อนที่ ซึ่งต้องอยู่ในการครอบครองของผู้เล่นเสมอ (ลูกบอลไม่ห่างจากตัวเกิน 1 ก้าว)

6.1.7.1 ความมุ่งหมายของการเลี้ยงลูกฟุตบอล

สันติ สิทธิจินดา (2556: 211) กล่าวว่า การเล่นฟุตบอลที่ดีผู้เล่นควรรู้ความมุ่งหมายของการเลี้ยงลูกว่าจะเลี้ยงเพื่ออะไร ซึ่งสามารถแบ่งความมุ่งหมายในการเลี้ยงลูกเป็น 5 ประเภท คือ

- 1) เพื่อครอบครองลูก
- 2) เพื่อหนีจากคู่ต่อสู้
- 3) เมื่อเล่นท่ามกลางคู่ต่อสู้ ไม่สามารถส่งลูกได้
- 4) เพื่อหลีกเลี้ยงกติกาล้ำหน้า

5) เพื่อกวดดูท่าที่คู่ต่อสู้

6.1.7.2 วิธีการเลี้ยงลูกฟุตบอล

มงคล แผลงสาเคน (2545: 27) อธิบายวิธีการเลี้ยงลูกไว้ คือ มองดูลูกบอลด้วยการชำเลื่องเป็นครั้งคราว ลูกบอลห่างจากเท้าประมาณ 1 ก้าว ในขณะที่เคลื่อนที่ไปควรโยกลำตัวไปด้วย เป็นการหลอกล่อฝ่ายตรงกันข้าม การใช้เท้าให้ใช้ได้ทั้งข้างเท้าด้านนอก ข้างเท้าด้านในและหลังเท้า

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 7) อธิบายวิธีการเลี้ยงลูกฟุตบอลไว้ว่า ตามองไปยังทิศทางที่จะเลี้ยงลูกไป อาจจะชำเลื่องมองดูลูกเล็กน้อยเป็นครั้งคราว โนม้ตัวไปข้างหน้า แกว่งแขนไปตามจังหวะของเท้า กางแขนออกเล็กน้อย ใช้ส่วนของหลังเท้าข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างสลับกันเลี้ยงลูกไปข้างหน้า จุ่มปลายเท้า งอเข่า

สันติ สิทธิจินดา (2556: 211-213) อธิบายวิธีการเลี้ยงลูกฟุตบอล ดังนี้

ลักษณะการเลี้ยงลูกฟุตบอลมี 4 วิธี ดังนี้

1) การเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านใน

การเลี้ยงบอลด้วยข้างเท้าด้านในเป็นการหักข้อเท้าด้านในตรงนิ้วหัวแม่เท้าถึงสันเท้า ส่วนโค้งกลางที่เป็นอุ้งเท้าด้านในสัมผัสลูกบอลที่เรียบพื้นไปข้างหน้า มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

- ผู้เล่นใช้สายตาชำเลื่องที่ลูกบอล
- ใช้ข้างเท้าด้านใน (ลูกแป) สัมผัสลูกบอลเบาๆ
- การพาลูกบอลให้เคลื่อนที่ไปต้องสัมผัสเบาๆ ไม่ใช่การเตะลูกบอล
- ให้ใช้ข้างเท้าทั้งสองข้างสลับกันไป และไม่เกร็งตัวโดยเฉพาะเอวต้องอ่อน
- ผู้เล่นระวังไม่ให้ลูกบอลอยู่ใต้เท้า

2) การเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก

การเลี้ยงบอลด้วยข้างเท้าด้านนอกเป็นการหักข้อเท้าออกด้านนอก บริเวณโคนนิ้วก้อยของเท้าด้านนอกสัมผัสลูกบอลที่เรียบไปกับพื้นสนาม และลูกบอลเบา ๆ ไปข้างหน้า มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

- ตามองลูกบอลที่อยู่ข้างหน้า
- ใช้ข้างเท้าด้านนอกเตะลูกบอล ไม่ควรให้ลูกบอลอยู่ไกลเท้าจนเกินไป
- วิ่งตามลูกบอล ระยะห่างประมาณ 1 ก้าว เพื่อเลี้ยงบอลต่อ และควบคุมลูกบอลได้ เลี้ยงสลับเท้าทั้งสองข้าง

3) การเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยหลังเท้า

การเลี้ยงบอลด้วยหลังเท้าเป็นการจุ่มปลายเท้าเตะลูกด้วยหลังเท้าเบาๆ ซึ่งมีจุดที่สัมผัสอยู่บริเวณเชือกผูกรองเท้า ซึ่งลูกบอลจะเรียบไปกับพื้นห่างประมาณ 1 ก้าว นิยมใช้กันมากที่สุด

เพราะสามารถหลบหลีกคู่ต่อสู้ได้หลายทิศทาง ยิ่งประตูล่งให้เพื่อนทันทีไม่ต้องจัดเท้ามีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้

- ให้ลูกบอลอยู่ข้างหน้า ตามองลูกบอล
- เท้าที่ใช้เตะให้ปลายจุ่ม เตะลูกด้วยหลังเท้าเบาๆ ตรงจุด เชือกผูกรองเท้า
- ลำตัวโน้มไปข้างหน้า ลูกบอลจะเด้งไปกับพื้นห่างประมาณ 1 ก้าว
- วิ่งไถ่ๆ ไปข้างหน้าเป็นจังหวะๆ เพื่อเลี้ยงลูกบอลต่อ

6.1.10 การโหม่งลูกฟุตบอล

มงคล แฝงสาเคน (2545: 28) กล่าวว่า การโหม่งเป็นวิธีการเล่นฟุตบอลอีกวิธีหนึ่ง นอกเหนือจากการใช้เท้า ซึ่งการโหม่งสามารถใช้ในการยิงประตู ป้องกันประตู และเปลี่ยนทิศทางได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันก็คือ ผู้เล่นโหม่งคืนให้ผู้รักษาประตูฝ่ายเดียวกันจะไม่ผิดกติกาการเล่น

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 166) กล่าวว่า การโหม่งลูกบอล คือ การใช้ศีรษะบริเวณ หน้าผากบังคับลูกบอลที่ลอยออกมาหรือพุ่งมาในอากาศให้เปลี่ยนทิศทางไปตามต้องการ การโหม่ง นับว่ามีประโยชน์และได้เปรียบกว่าการเล่นด้วยเท้า เพราะส่วนมากจะเป็นลูกที่ลอยมาในอากาศ

สันติ สิทธิจินดา (2556: 215) กล่าวว่า การโหม่งลูกบอล คือ การใช้หน้าผากเล่นลูกบอลขณะที่ลูกบอลกำลังลอยในอากาศ เนื่องจากหน้าผากเป็นอวัยวะที่แข็งที่สุดของศีรษะและสมอง ไม่ได้รับการกระทบกระเทือน สามารถมองเห็นลูกบอลได้ง่าย ควบคุมลูกบอลได้ดี การที่ลูกบอลลอยมาในอากาศไม่ว่าใครจะได้ครอบครองลูกบอล จำเป็นต้องรีบเล่นเพื่อการแย่งชิงลูก โดยสามารถส่งต่อให้เพื่อนร่วมทีมและยังสามารถยิงประตูได้

สรุปว่า การโหม่ง คือ การเล่นลูกบอลที่ลอยอยู่ในอากาศด้วยศีรษะโดยใช้บริเวณ หน้าผากสัมผัสกับลูกบอลเพื่อควบคุมหรือเปลี่ยนทิศทางของลูกบอลให้ไปในทิศทางที่ต้องการไม่ว่าจะเป็นการโหม่งส่งให้เพื่อนร่วมทีม การโหม่งสกัดกัน หรือแม้แต่โหม่งเพื่อทำประตู

นอกจากนี้ สันติ สิทธิจินดา (2556: 215-216) ยังได้กล่าวเสริมว่า จุดมุ่งหมายการโหม่งลูกบอล มีดังนี้

- เพื่อส่งให้เพื่อนร่วมทีม
- เพื่อการสกัดหรือป้องกัน
- เพื่อการแย่งชิงครอบครองลูกบอล
- เพื่อการยิงประตู

ข้อแนะนำพื้นฐานในการโหม่งลูกฟุตบอล

- เตรียมตัวเกี่ยวกับการทรงตัว และจังหวะการเคลื่อนไหวของเท้าที่มั่นคง
- วางเท้าในลักษณะเข้านำเท้าตาม หรือเท้าคู่

- แขนทั้งสองกางออกในลักษณะงอข้อศอกเพื่อการทรงตัว
- สายตามองที่ลูกบอลตลอดเวลา
- เกร็งคอ เอนตัวมาข้างหลังเล็กน้อย และโน้มตัวกลับไปข้างหน้า
- ลูกบอลจะกระทบบริเวณหน้าผาก
- ใช้แรงส่งของร่างกาย จากขา ลำตัว และศีรษะตามลำดับ
- ลำตัวของผู้เล่นที่จะโหม่งลูกบอลต้องเคลื่อนตัวเข้าหาลูกบอล ที่ตรงมาเสมอ

6.1.10.1 ระดับการโหม่งลูกฟุตบอล มี 3 ระดับ คือ

1) การโหม่งให้โด่ง

เป็นการโหม่งเพื่อให้ข้ามศีรษะคู่ต่อสู้ที่ขวางหน้า อาจจะยืนอยู่เฉยๆหรือกระโดดโหม่ง เหมาะสำหรับผู้เล่นกองหลังและกองกลาง เป็นการโหม่งสกัดกั้นให้พ้นเขตอันตรายหน้าประตู

2) การโหม่งระดับอก เป็นการโหม่งเพื่อส่งให้เพื่อนร่วมทีมยิงประตู ความแรงหรือน้ำหนักก็อยู่ที่จังหวะและระยะเวลา ความใกล้หรือไกล

3) การโหม่งลงพื้น เป็นการโหม่งให้เพื่อนร่วมทีมหรือเพื่อยิงประตูเป็นลูกที่เปลี่ยนทิศทางได้ดี กองหน้ามักจะใช้เพื่อยิงประตู ผู้รักษาประตูป้องกันยาก

6.1.10.2 ลักษณะทั่วไปของการโหม่ง

1) การยืนโหม่ง

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 167) กล่าวว่า การยืนโหม่งเมื่อลูกบอลลอยมาทิศทางใดให้หันหน้าไปทิศทางนั้น ตามองลูกบอล ยกมือขึ้น กางแขนออกเล็กน้อยเพื่อช่วยในการทรงตัว งอเข่าเล็กน้อย ให้เท้าใดเท้าหนึ่งอยู่ข้างหน้า โดยปกติเท้าที่ถนัดจะอยู่ข้างหลัง เมื่อลูกบอลพุ่งมาได้ระยะที่จะโหม่งได้ ให้เอนตัวไปข้างหลังเล็กน้อยแล้วยืดตัวขึ้นเต็มที่ สปริงข้อเท้าและเข่าเกร็งกล้ามเนื้อคอ สันดา โล้ตัวไปที่ลูกบอล ให้หน้าผากปะทะลูกบอล ถ้าต้องการให้ลูกบอลไปทางไหนให้หันหน้าไปทางนั้น

สันติ สิทธิจินดา (2556: 217) กล่าวถึง วิธีการยืนโหม่ง ดังนี้

- ยืนแนวเดียวกับลูก ยืนเท้าคู่หรือเท้าหน้าเท้าตาม งอเข่าและเอนตัวไปข้างหลัง
- สายตามองที่ลูกบอล เมื่อลูกบอลมาใกล้ เอนตัวไปด้านหลัง
- โหม่งลูกบอลด้วยหน้าผาก โดยการเอนตัวไปข้างหน้า
- เกร็งกล้ามเนื้อคอเพื่อให้ศีรษะ บังคับทิศทางลูกบอลและป้องกันการบาดเจ็บ

2) การวิ่งกระโดดโหม่ง

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 169) กล่าวว่า การวิ่งโหม่ง คือ การวิ่งมาแล้วกระโดดขึ้นโหม่ง เมื่อลูกบอลลอยมาทิศทางใดให้หันหน้าและเข้าหาลูกบอลทิศทางนั้น เมื่อจะกระโดด

ขึ้นโหม่งให้ใช้เท้าข้างใดข้างหนึ่งสปริงถีบส่งตัวขึ้น จอแขนเล็กน้อยอยู่ข้างลำตัว การโหม่งให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่ากระโดดโหม่ง

สันติ สิทธิจินดา (2556: 217) กล่าวว่า การวิ่งกระโดดโหม่งลูกบอลใช้ในขณะที่ผู้เล่นมองเห็นลูกบอลลอยมาในอากาศและอยู่ห่างจากผู้เล่น ดังนั้นผู้เล่นจึงรีบเข้าไปโหม่งลูกบอลซึ่งจะได้เปรียบกว่าการเล่นด้วยเท้าและมีความแรง การกระโดดโหม่งลูกบอล มีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้

- ก้าวเท้าไปข้างหน้าข้างหนึ่งเพื่อทรงตัวแล้วงอขา
- กระโดดขึ้นด้วยเท้าข้างหนึ่ง กางแขนทั้งสองข้างและงอศอกเล็กน้อย เอนตัวไปข้างหน้า
- สายตามองที่ลูกบอล โน้มตัวไปข้างหน้า เกร็งลำตัว เกร็งคอใช้หน้าผากโหม่งลูกบอล
- เมื่อโหม่งลูกบอลแล้ว การลงสู่พื้นต้องลงเท้าคู่พร้อมกันเพื่อรักษาการทรงตัวและป้องกันการบาดเจ็บ

3) การพุ่งตัวโหม่ง

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 170) กล่าวว่า การพุ่งตัวโหม่งอาจจะยืนกระโดดหรือวิ่งมาแล้วพุ่งตัวโหม่งลูกบอล โดยให้ค้างซิดอกของตัวเองเหมือนก้มศีรษะลงคล้ายการคำนับ เพิ่มแรงกระแทกด้วยการพุ่งตัวใส่ลูกบอลเพื่อให้ลูกนั้นพุ่งได้แรงและเร็ว

สันติ สิทธิจินดา (2556: 218) กล่าวว่า การพุ่งตัวโหม่งลูกบอลเป็นการเล่นลูกบอลมาระดับต่ำที่สามารถทำประตูได้ และสามารถเล่นลูกบอลต่อได้ทันที แต่การโหม่งลูกบอลลักษณะนี้ผู้เล่นต้องล้มตัวลงกับพื้นได้ และสามารถเล่นลูกบอลต่อได้ทันที การพุ่งตัวโหม่งลูกบอลมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

- ยืนเท้าคู่หรือเท้านำเท้าตาม งอเข่าเล็กน้อย
- ตามองดูลูกและพุ่งตัวไปข้างหน้าโดยใช้แรงส่งจากเท้าข้างใดข้างหนึ่งหรือสองเท้า
- บังคับให้ลูกบอลไปทางซ้ายหรือทางขวา โดยการสับศีรษะขณะที่สัมผัสลูกบอล
- ขณะล้มลงพยายามปล่อยตัวตามสบายจะได้ไม่เจ็บ และอาจจะใช้มือช่วยพยุงตัวตอนลงสู่พื้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การโหม่งลูกบอล คือ การใช้ศีรษะบริเวณหน้าผากบังคับลูกบอลที่ลอยหรือพุ่งมาในอากาศ เพื่อควบคุมหรือเปลี่ยนทิศทางของลูกบอลให้ไปในทิศทางที่ต้องการไม่ว่าจะเป็นการโหม่งส่งให้เพื่อนร่วมทีม โดยระดับการโหม่งลูกฟุตบอล มี 3 ระดับ คือ การโหม่งให้โด่ง การโหม่งระดับอก และการโหม่งลงพื้น โดยลักษณะทั่วไปของการโหม่งประกอบด้วยการยืนโหม่ง การวิ่งกระโดดโหม่ง และการพุ่งตัวโหม่ง

6.1.11 การหยุดลูกฟุตบอล

พงษ์พันธ์ สุนทรสิต (2542: 15) กล่าวว่า การหยุดลูกบอล คือ การบังคับลูกบอลที่กลิ้งมาที่พื้นหรือมาในอากาศให้อยู่ในครอบครองของตนเอง

มงคล แผงสาเคน (2545: 30) กล่าวว่า การหยุดลูกบอล คือ การรับลูกบอลที่ลอยมาและกลิ้งมาที่พื้นเพื่อบังคับลูกบอลให้อยู่ในครอบครองเพื่อที่จะเล่นต่อไป การหยุดลูกสามารถใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ ยกเว้นมือและแขนทั้งสองข้าง เมื่อลูกสัมผัสอวัยวะที่ใช้หยุดลูกให้ผ่อนแรงตามอย่าเกร็งจะทำให้ลูกบอลกระดอนไปทางตัว

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 59) กล่าวว่า การรับลูกบอลอาจจะเรียกว่าการหยุดลูกบอลโดยการบังคับลูกบอลนั้นต้องอาศัยการผ่อนตาม เพื่อให้ลูกบอลอยู่ในครอบครอง บังคับลูกบอลหยุดนิ่งหรือเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการ

สันติ สิทธิจันดา (2556: 199) กล่าวว่า การหยุดลูกบอล คือ การที่ผู้เล่นใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายในการเล่นฟุตบอล ยกเว้นอวัยวะบริเวณหัวไหล่ถึงมือในการบังคับลูกที่กลิ้งมาระดับพื้น กระดอนมาหรือลอยมาในอากาศ เพื่อให้ลูกบอลหยุดอยู่ในครอบครองและดำเนินการเล่นต่อไปได้ตามสถานการณ์หรือตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การหยุดลูกฟุตบอลหรือการรับลูก คือ การใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายที่ไม่ผิดกติกาในการเล่นมาสัมผัสลูกฟุตบอลที่กลิ้งมาที่พื้นหรือลอยมาในอากาศ โดยใช้อวัยวะผ่อนแรงเพื่อให้ลูกฟุตบอลอยู่ในการครอบครอง หรืออยู่ในทิศทางที่ต้องการ

6.1.11.1 ส่วนของร่างกายที่ใช้ในการหยุดลูกฟุตบอล

1) การหยุดลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านใน

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 60) กล่าวว่า เมื่อลูกบอลกลิ้งมาที่พื้นให้หันหน้าเข้าหาลูกบอล วิ่งเข้าหาลูกบอล ตามองลูกบอล จดเท้าข้างที่ไม่ใช้รับลูกลงบนพื้นให้ปลายเท้าตรงไปข้างหน้า ยกเท้าข้างที่จะใช้รับลูกขึ้นจากพื้นเล็กน้อย หันปลายเท้าออกข้างนอกขณะที่ลูกบอลเคลื่อนใกล้เข้ามา ในระยะที่พอจะรับลูกได้ให้เหยียดเท้าข้างที่จะรับลูกออกไปรับลูกบอลกระทบข้างเท้าด้านใน ขณะที่ลูกบอลกระทบเท้าให้ดึงเท้ากลับมาข้างหลังเพื่อผ่อนตามความแรงของลูก

สันติ สิทธิจันดา (2556: 200) กล่าวว่า การหยุดลูกบอลด้วยข้างเท้าด้านใน มีการปฏิบัติดังนี้

- ตามองลูกฟุตบอลที่เคลื่อนที่มาอยู่ตลอดเวลา
- ยกขาข้างที่ใช้หยุดลูกบอลขึ้นเหนือพื้นเล็กน้อย แบะเข้าหันฝ่าเท้าไปด้านหน้าตรง

ทิศทางลูกบอล

- จุดสัมผัสอยู่บริเวณใต้ตาตุ่ม เมื่อสัมผัสลูกบอลให้ผ่อนเท้ากลับตามแรงของลูกบอลให้ลูกบอลหยุดอยู่กับที่หรือครอบครองเพื่อเล่นตามความต้องการ

2) การหยุดลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก

อุทัย สวงพงค์ (2550: 62) กล่าวว่า วิธีการรับลูกบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก คือ หันหน้าเข้าหาลูกบอล ตามองลูกบอล ทรงตัวให้ดีโดยกางแขนออก ย่อตัวเล็กน้อยใช้เท้าข้างที่ไม่ใช่หยุดลูกบอลเป็นเท้าหลักและรับน้ำหนักตัว ให้ลูกบอลตกทางด้านตรงข้าม เท้าข้างที่จะใช้หยุดยกเท้าข้างที่จะใช้หยุดไปรับลูกที่กำลังมาถึงพื้น หรือกระดอนจากพื้น หรือลูกลอยมาในอากาศ โดยใช้เท้าด้านนอกประคองลูกลงพื้นเบาๆ เมื่อลูกบอลกระทบเท้าให้ผ่อนความแรงเล็กน้อย

3) การหยุดลูกฟุตบอลด้วยฝ่าเท้า

อุทัย สวงพงค์ (2550: 66) กล่าวว่า เมื่อลูกบอลกลิ้งมาถึงพื้นให้หันหน้าเข้าลูกบอลพร้อมกับยกเท้าที่จะหยุดลูกขึ้น ยกปลายเท้าให้เงยขึ้น สันเท้าห่างจากพื้นขึ้นมาประมาณ 3 นิ้ว ย่อตัวลง กางแขน โน้มตัวไปข้างหน้า เข่าของเท้าที่จะหยุดลูกงอเล็กน้อย เมื่อลูกบอลกลิ้งมาจนอยู่ใต้ฝ่าเท้า ให้ใช้ฝ่าเท้าประคองลูกไว้กับพื้น โดยกดปลายเท้าลงเบาๆ พร้อมกับเหยียดขาหลังถ้าลูกกลิ้งมาแรงให้ผ่อนเท้าตามความแรงของลูก เพื่อไม่ให้ลูกกระดอนไปจากเท้า อย่าใช้วิธีกระแทบลูก

สันติ สิทธิจินดา (2556: 201) กล่าวว่า การหยุดลูกด้วยฝ่าเท้า มีวิธีการดังนี้

- ตามองดูลูกบอลที่เคลื่อนที่มาตลอดเวลา ยืนเท้าที่ต้องการ ใช้หยุดลูกไปข้างหน้า
- ปลายเท้าสูงกว่าสันเท้า
- จุดสัมผัสบริเวณฝ่าเท้า (อุ้งเท้า) ให้ลูกบอลหยุดอยู่กับฝ่าเท้า
- คrouchหรือเล่นต่อไปตามความต้องการ

4) การหยุดลูกฟุตบอลด้วยหลังเท้า

อุทัย สวงพงค์ (2550: 64) กล่าวว่า การรับลูกด้วยหลังเท้ามีวิธีการปฏิบัติเช่นเดียวกับการรับลูกด้วยข้างเท้าด้านใน คือ ใช้หลังเท้ารับลูกบอล หันหน้าหาทิศทางที่บอลกำลังพุ่งมายกเท้าข้างที่จะรับลูกขึ้นจากพื้นเล็กน้อย ปลายเท้าจุ่มลงสู่พื้น

สันติ สิทธิจินดา (2556: 202) กล่าวว่า การหยุดลูกด้วยหลังเท้ามีวิธีการดังนี้

- ตามองดูลูกบอลที่เคลื่อนที่มาตลอดเวลา
- ยืนเท้าที่ใช้หยุดลูกไปข้างหน้า งอเข่าปลายเท้าชี้ลงพื้น(จุ่มปลายเท้า) ขณะที่เท้าสัมผัสลูกให้ผ่อนเท้ากลับตามแรงของลูกบอล
- ให้ลูกหยุดหรือเล่นต่อไปตามความต้องการ

5) การหยุดลูกฟุตบอลด้วยหน้าขา

อุทัย สวงพงค์ (2550: 68) กล่าวว่า ขณะที่ลูกบอลลอยโด่งมาและลูกบอลพุ่งมาก่อนข้างต่ำ โดยหันหน้าเข้าหาลูกบอลที่ลอยมา ตามองลูกบอลตลอดเวลา ทรงตัวให้ดีโดยการกางแขนออก จดเท้าข้างที่ใช้เป็นหลักลงกับพื้น งอเข่าเล็กน้อย เมื่อลูกบอลลอยมาในระยะที่จะรับลูกได้ ให้ยกเข่าข้างที่จะรับลูกขึ้น ให้ขาท่อนบนเกือบขนานกับพื้น ถ้ารับลูกโด่งและเหยียดหน้าขาปะทะ

ลูกบอลเมื่อลูกพุ่งมา ใช้หน้าขาบริเวณเหนือเข่าขึ้นมาเล็กน้อยรับลูก ขณะที่ลูกสัมผัสกับขา ให้ผ่อนขาลงตามแรงของลูกเล็กน้อย ให้ลูกกระดอนจากขาลงสู่พื้นข้างหน้าแล้วเล่นลูกต่อไป

สันติ สิทธิจินดา (2556: 204) กล่าวว่า การหยุดลูกบอลที่ลอยมาในอากาศด้วยเข่า เป็นลักษณะการกระทำเช่นเดียวกับการพักลูกเตะกร้อ หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการหยุดลูกบอลด้วยหน้าขา ซึ่งเป็นการใช้หน้าขาตรงส่วนที่เหนือเข่าขึ้นมาเพื่อหยุดลูกบอลที่มาโด่งในอากาศ มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

- หันหน้าเข้าหาลูกบอล ตามองดูลูกบอล เตรียมพร้อมที่จะใช้เข่าหยุดลูกบอล
- ยกเข่าข้างที่ใช้หยุดลูกเฉียงขึ้นไปด้านหน้า
- กางแขนออกเพื่อทรงตัว สายตามองดูลูกบอลตลอดเวลา
- ให้หน้าขาสัมผัสลูกบอล
- เมื่อลูกบอลสัมผัสหน้าขาให้ดึงเข่าลงเพื่อให้ลูกบอลตกไปด้านหน้าและสามารถควบคุมลูกบอลได้

6) การหยุดลูกฟุตบอลด้วยหน้าอก

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 70) กล่าวว่า การรับลูกด้วยหน้าอกเป็นการรับลูกที่มาเร็วแบบประชิดตัวและมีระดับความสูงกว่าเอว โดยหันหน้าเข้าหาลูกบอล ตามองลูกบอลตลอดเวลา เท้าที่เป็นหลักจะยืนขนานกันหรือเท้าใดเท้าหนึ่งอยู่หน้าอีกเท้าหนึ่งก็ได้ ให้ยกตัวขึ้นทันทีเมื่อลูกบอลลอยมาเกือบกระทบหน้าอก โดยเกร็งกล้ามเนื้อส่วนอกและย่อเข่า ขณะที่ลูกบอลถูกอกให้ผ่อนตัวลง (แบบเอนหลัง) กางแขนออก งอเข่าเท้าหน้าเล็กน้อย และผ่อนตัวลงทันทีเมื่อลูกกระทบอก แล้วปล่อยลูกบอลลงสู่พื้นหรือเตะลูกต่อไป

สันติ สิทธิจินดา (2556: 205) กล่าวว่า การหยุดลูกบอลที่ลอยมาด้วยหน้าอก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การพักลูกด้วยหน้าอก เป็นการใช้น้ำอกซึ่งเป็นอวัยวะที่ใหญ่กว่าส่วนอื่น ๆ โดยให้แบมือออกทั้งสองข้าง จะทำให้หน้าอกขยายกว้างกว่าการกำมือ เพราะกล้ามเนื้ออกจะเกร็งในการใช้หน้าอกควรปล่อยให้กล้ามเนื้อคลายตัวตามสบายด้วย การหยุดลูกบอลที่ลอยมาด้วยหน้าอก มีการปฏิบัติดังนี้

- เมื่อลูกบอลมาสูงกว่าหน้าอก พร้อมทั้งหันหน้าเข้าหาลูกบอล ตามองลูกบอล เท้าทั้งสองข้างยืนขนานกันแบบเท้าหน้าเท้าตาม
- กางแขนไปทางด้านหลัง พร้อมกับแอ่นอกรับลูกบอลที่พุ่งเข้ามา
- เมื่อลูกบอลสัมผัสกับตัวผู้เล่น ให้พักลูกบอลโดยปล่อยตัวตามสบาย
- ห่อไหล่เข้ามาทำให้หน้าอกเป็นร่อง เพื่อให้ลูกบอลกลิ้งลงจากลำตัว
- ลูกบอลจะตกลงพื้นเบาๆและผู้เล่นสามารถเคลื่อนที่เข้าเล่นลูกบอล

7) การหยุดลูกฟุตบอลด้วยศีรษะ

อุทัย สงวนพงศ์ (2550: 71) กล่าวว่า การหยุดลูกฟุตบอลด้วยศีรษะ เป็นวิธีที่ใช้เมื่อลูกบอลมาสูง ผู้เล่นไม่สามารถรับลูกด้วยเท้าหรือด้วยวิธีอื่นได้และเป็นการสุวิสัยที่จะใช้เท้ายกขึ้นไปรับลูก แต่ผู้เล่นก็สามารถจะใช้ศีรษะรับลูกได้โดยตามองลูกตลอดเวลา (ขณะลูกบอลลอยมาเท้าใดเท้าหนึ่งอยู่ข้างหน้าหรือขนานกันก็ได้ ยึดตัว เงยหน้าขึ้นเมื่อลูกบอลกระทบหน้าผาก ให้ยกตัวลงหรืออาจจะกระโดดขึ้นรับลูกบอลก็ได้ ถ้าคอเกร็งอย่าเงยไปข้างหลังหรือกระแทกไปข้างหน้า

สันติ สิทธิจินดา (2556: 205) กล่าวว่า การหยุดลูกบอลที่ลอยมาด้วยศีรษะ เป็นการหยุดลูกที่ลอยมาในอากาศสูงเหนือศีรษะ ซึ่งไม่สามารถหยุดด้วยเท้าทัน หรือจะหยุดด้วยหน้าอกก็ได้ จึงจำเป็นต้องใช้ศีรษะ ผู้เล่นต้องลืมหูละเลและให้ลูกบอลตกลงมาที่บริเวณหน้าผาก ไม่ควรใช้ส่วนบนของศีรษะ การหยุดลูกบอลที่ลอยมาด้วยศีรษะมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

- ยืนหันหน้าเข้าหาลูกบอล ตามองลูกบอลตลอดเวลา
- เท้าทั้งสองยืนแบบเท้าหน้า เท้าตาม กางแขนเล็กน้อย สายตามองลูกบอล
- ขณะที่ลูกบอลลอยมาใกล้ให้ปล่อยตัวตามสบาย
- ยืนให้มั่นคงในขณะที่ได้รับลูกบอล เมื่อลูกบอลสัมผัสหน้าผากให้ย่อตัวลง ผ่อนแรงของลูกบอล เอนตัวไปด้านหลังเล็กน้อย
- ให้ผู้เล่นใช้ศีรษะโหม่งลูกบอลให้ตกลงใกล้เท้าและควบคุมลูกบอล

8) การเตะลูกฟุตบอล

มงคล แฝงสาเคน (2545: 20) กล่าวว่า การเตะลูกฟุตบอลเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับลูกบอลอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมกันมาก บางครั้งอาจใช้เป็นการอบอุ่นร่างกาย

สันติ สิทธิจินดา (2556: 178) กล่าวว่า การเตะลูกบอล คือ การทำให้ลูกบอลลอยอยู่ในอากาศ โดยที่ผู้เล่นเตะลูกบอลนั้นจะต้องใช้ความสามารถของส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเตะลูกให้ลอยขึ้นลงในแนวดิ่ง ในขณะที่สัมผัสกับลูกบอลนั้นลูกบอลจะอยู่ในแนวขนานกับพื้นโดยมีความสัมพันธ์กับการทรงตัวของร่างกาย และทักษะต่อการใช้เท้า ข้างเท้าด้านใน เข่าและศีรษะได้ดี จึงทำให้สามารถเตะลูกบอลได้จำนวนมากครั้ง ซึ่งเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับลูกบอลที่ดี

สรุปได้ว่า การหยุดลูกบอล เป็นการรับลูกบอลหรือการหยุดลูกบอลที่ลอยมาและกลิ้งมากับพื้นเพื่อบังคับลูกบอลให้อยู่ในครอบครองเพื่อที่จะเล่นต่อไป บังคับลูกบอลหยุดนิ่งหรือเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการและดำเนินการเล่นต่อไปได้ตามสถานการณ์หรือตามความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านฟุตบอลเน้นความสำคัญของการฝึกทักษะพื้นฐานซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของนักกีฬา โดยเฉพาะการฝึกทักษะการเตะลูกฟุตบอลในรูปแบบต่าง ๆ การเลี้ยงลูก และการโหม่ง ซึ่งแต่ละทักษะต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเพื่อความชำนาญและสามารถประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมในสถานการณ์จริงของการแข่งขัน โดยในการ

ดำเนินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอลของโรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการฝึกซ้อม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะพื้นฐานอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพื่อยกระดับสมรรถภาพนักเรียนให้มีศักยภาพสู่ความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอลอย่างยั่งยืน.

7. สภาพทั่วไปและบริบทของโรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม

7.1 ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา ประเภทสหศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 93 หมู่ที่ 7 ตำบลเวียงใหญ่ อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ตั้งขึ้นตามประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายนิพนธ์ ศศิธร) ลงวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2518 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทสามัญ

เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2518 โดยเปิดรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 58 คน ในระยะแรกกรมสามัญศึกษาไม่ได้จัดอัตรากำลังครูให้ตามกำหนดได้ กรมสามัญศึกษาแต่งตั้งให้ นายเทียบ เทนอิสสระ ครูใหญ่โรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่ รักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ สถานที่ทำการสอนครั้งแรกได้อาศัยหอประชุมโรงเรียนชุมชนบ้านเวียงใหญ่ เป็นที่ทำการสอน จากนั้นในวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2518 ทางราชการโดยกรมสามัญศึกษาได้แต่งตั้งให้ นายปรีชา คำภักดี วุฒิ กศ.บ. ครูโทจากโรงเรียนชุมแพศึกษา อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ และได้รับแต่งตั้งเป็นอาจารย์ใหญ่ ตามคำสั่งของกรมสามัญศึกษาที่ 3851/2521 ในวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2519 โรงเรียนได้ย้ายมาเรียนที่อาคารชั่วคราวที่ชาวบ้านเวียงใหญ่ และผู้ปกครองนักเรียนเสียสละสร้างให้ ณ บริเวณโรงเรียนปัจจุบัน

โรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 มีจำนวนนักเรียน นักเรียน 603 คน มีบุคลากรจำนวน 41 คน

บุคลากร	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	พนักงาน ราชการ	ครู อัตราจ้าง	เจ้าหน้าที่ อื่นๆ	ลูกจ้าง ชั่วคราว	รวม
ปีการศึกษา 2564	2	28	3	3	2	3	41

ข้อมูลนักเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2564)

จำนวนนักเรียนปีการศึกษา 2564 รวมทั้งสิ้น 603 คน

ระดับชั้นเรียน	จำนวนห้อง	เพศ		รวม	เฉลี่ยต่อห้อง
		ชาย	หญิง		
มัธยมศึกษาปีที่ 1	3	59	56	115	39
มัธยมศึกษาปีที่ 2	3	60	57	117	42
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3	62	66	128	37
รวม ม.ต้น	9	181	179	360	
มัธยมศึกษาปีที่ 4	3	43	55	98	44
มัธยมศึกษาปีที่ 5	2	30	62	92	27
มัธยมศึกษาปีที่ 6	2	22	31	53	34
รวม ม.ปลาย	7	95	148	243	
รวมทั้งหมด	15	276	327	603	

จำนวนครูผู้สอน ครูผู้ดำเนินโครงการ และนักเรียนที่สนใจเข้าร่วม โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนวงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ผู้ร่วมโครงการ	ครูผู้สอน	ครูผู้ดำเนินโครงการ	นักเรียน	ผู้ปกครอง
ปีการศึกษา 2564	10	4	50	50

อาคารสถานที่ เทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญของโรงเรียน

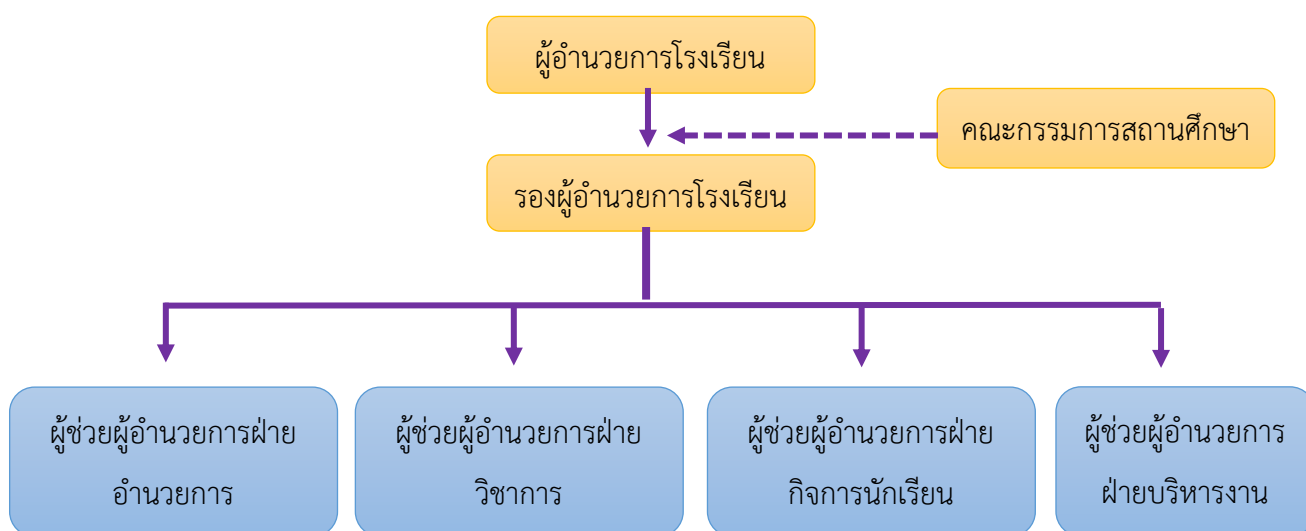
- อาคารเรียน จำนวน 3 หลัง ได้แก่
 - แบบ 106 ต จำนวน 1 หลัง
 - แบบ 316 ล จำนวน 1 หลัง
 - แบบ 216 ล จำนวน 1 หลัง-
- อาคารประกอบ จำนวน 5 หลัง ได้แก่
 - อาคารฝึกงานอุตสาหกรรมศิลป์ จำนวน 1 หลัง
 - อาคารฝึกงาน 102/27 จำนวน 1 หลัง
 - ลานกีฬา หอประชุม จำนวน 1 หลัง
 - โรงอาหาร จำนวน 1 หลัง
 - โดม จำนวน 1 หลัง

- สิ่งปลูกสร้างอื่นๆ จำนวน 14 หลัง ได้แก่

ห้องน้ำชาย	จำนวน 3 หลัง
ห้องน้ำหญิง	จำนวน 1 หลัง
บ้านพักครู	จำนวน 10 หลัง
- ห้องปฏิบัติการอื่นๆ จำนวน 5 ห้อง ได้แก่

ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์	จำนวน 3 ห้อง
ห้องปฏิบัติการทางภาษา	จำนวน 2 ห้อง

7.2 โครงสร้างการบริหารของสถานศึกษา

7.3 วิสัยทัศน์ (VISION)

โรงเรียนเวงใหญ่วิทยาคม จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพเข้าสู่มาตรฐานสากล และมีคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายในปี 2567

7.4 พันธกิจ (MISSION)

1. พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องความต้องการเทียบเคียงมาตรฐานสากล
2. พัฒนาครูและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ
3. พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการควบคู่คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. พัฒนาสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ

5. บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเชิงคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล

7.5 เป้าประสงค์ (GOALS)

1. หลักสูตรที่สนองความต้องการของผู้เรียน และครูมีการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ เทียบเคียงมาตรฐานสากล

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

3. นักเรียนมีคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. นักเรียนทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

5. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมและการให้บริการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

6. การบริหารจัดการของโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล

7. การสร้างความเข้มแข็งของระบบประกันคุณภาพภายใน

7.6 กลยุทธ์โรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วยระบบคุณภาพ (Quality System Management)

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล (World – Class Standard School)

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก (World Citizen) มีความรู้ตามเกณฑ์ มาตรฐานการศึกษา มีทักษะในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์และมีจิตสาธารณะ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรให้มีศักยภาพในด้านวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานตามสายงานและมาตรฐานวิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาเทคโนโลยีแหล่งเรียนรู้ให้มีบรรยากาศ เอื้อต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสนับสนุนความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

7.7 หลักสูตรและการบริการทางการศึกษาของโรงเรียน

7.7.1 หลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน มีการจัดการเรียน การสอนโดยใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวางใหญ่วิद्याคมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561)

7.7.2 โรงเรียนเข้าร่วมโครงการพิเศษต่าง ๆ ดังนี้

- โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล

- โครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล
- โครงการบูรณาการความร่วมมือเพื่อพัฒนาระบบกลไกการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับห้องเรียน
- โครงการศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
- โรงเรียนคุณภาพด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีตามมาตรฐาน สสวท. (SMT)

- โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนวงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า โรงเรียนวงใหญ่วิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทสหศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561) รวมทั้งมีการเข้าร่วมโครงการพิเศษต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านวิชาการที่ส่งผลต่อการพัฒนาโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ที่โรงเรียนสามารถต่อยอด พัฒนาต่อไปได้

8. โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนวงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

8.1 ความสอดคล้องมาตรฐานการศึกษาชาติ/ ตัวบ่งชี้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561)

มาตรฐานที่ 1 : คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในด้านพลเมืองและพลโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

มาตรฐานที่ 2 : แนวการจัดการศึกษาจัดการเรียนที่มุ่งพัฒนาสู่เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

2.1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

8.2 หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายต่อการจัดการศึกษาไว้ว่า ต้องเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับพัฒนาตามความมุ่งหมายดังกล่าว ครูจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้การดูแลเอาใจใส่ให้ตนเองมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อยู่เสมอยังเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตที่ดีในสังคมให้เป็นไปอย่างมีความสุข และยังเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบต่อไป ดังนั้นการส่งเสริมอนามัยให้กับนักเรียนภายในโรงเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจจึงเป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านร่างกาย และจิตใจควบคู่กันไปจนเป็นผู้ที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและเป็นพื้นฐานการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป

การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนมีความเป็นเลิศทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว นั้นนับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับหลักธรรมชาติในความแตกต่างกันของมนุษย์ เพราะการจัดการศึกษาจะต้องตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ว่า “มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพหรืออัจฉริยภาพไม่แตกต่างกัน” ฉะนั้นหากได้รับการพัฒนาเหมือนกันก็จะเป็นเลิศในด้านที่ได้รับการพัฒนานั้นได้ ซึ่งหากทำเช่นนี้แล้วนั้นก็เท่ากับว่าการจัดการศึกษานั้นไม่ให้ความสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้เรียนที่มีศักยภาพหรืออัจฉริยภาพด้านอื่น ๆ เลย ซึ่งทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพและถูกบังคับให้เรียนรู้เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากหรืออาจเป็นไปได้เลย เพราะมีวิธีการเช่นนี้ถือว่าเป็นการทำลายกลุ่มผู้เรียนเมื่อผู้เรียนได้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้ว และไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ อันจะทำให้ผู้เรียนไม่มีความรู้ที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้เลย

ดังนั้นเพื่อให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนจึงได้จัดการสรรหาความรู้ที่หลากหลายตามความต้องการของผู้เรียนและตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อเป็นช่องทางในการประกอบอาชีพได้ในอนาคต อีกทั้งยังเป็นการให้ความสำคัญกับผู้เรียน และเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เล่นกีฬาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพและพลานามัยที่ดี สร้างนิสัยรักกีฬา ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห่างไกลอบายมุขและยาเสพติด อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของโรงเรียนได้อีกทางหนึ่ง และประเด็นสำคัญคือ เพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ฉะนั้นการจัดโครงการ

ส่งเสริมความสามารถด้านทักษะกีฬาตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้เรียน เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างเต็มศักยภาพในการค้นพบความสามารถของตัวเอง เพื่อให้เกิดเป็นความสามารถพิเศษที่ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาทักษะกีฬาด้านฟุตบอลสู่ความเป็นเลิศอันจะนำชื่อเสียงมาสู่ประเทศชาติต่อไป

8.3 วัตถุประสงค์

8.3.1 เพื่อให้นักเรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และสมรรถนะทางกายภาพภาพตามเกณฑ์

8.3.2 เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอล

8.2.3 เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะด้านความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล

8.4 เป้าหมาย/ผลลัพธ์

8.4.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ ได้แก่ นักกีฬาฟุตบอล จำนวน 50 คน

8.4.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่

8.4.2.1 นักกีฬาฟุตบอลมีสมรรถนะทางกายภาพภาพตามเกณฑ์

8.4.2.2 นักกีฬาฟุตบอลได้พัฒนาทักษะความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล

8.4.2.3 นักกีฬาฟุตบอลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดี มีความรับผิดชอบ เสียสละ

และมีจิตอาสา

8.5 ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น/ แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

8.5.1 สอดคล้องกับแผนพัฒนา

พันธกิจที่ 7 ส่งเสริม สนับสนุนกีฬา นันทนาการและกิจกรรมพิเศษ

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 7 ยุทธศาสตร์การส่งเสริม สนับสนุนกีฬา นันทนาการ และกิจกรรมพิเศษ

8.5.2 สอดคล้องกับแผนพัฒนาของโรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม

พันธกิจที่ 3 พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพสู่ความเป็นเลิศกีฬา และส่งเสริมสนับสนุนสู่อาชีพ

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา และพัฒนานักเรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

สนองกลยุทธ์ที่ 3.4 แหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและมาตรฐานและนักเรียนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

8.6 วิธีดำเนินงาน

กิจกรรมและรายละเอียดการดำเนินการ ที่แสดงให้เห็นกระบวนการ PDCA	ผู้รับผิดชอบ	ผลผลิตของกิจกรรม
<u>ขั้นวางแผน (P)</u> 1. ประชุมครู คณะกรรมการบริหารโรงเรียน เพื่อ จัดทำโครงการ/ออกคำสั่ง/มอบหมายงานรับผิดชอบ แต่ละฝ่าย	คณะกรรมการ บริหารโรงเรียน	- โครงการ - คำสั่งมอบหมายงาน
<u>ขั้นดำเนินการ (D)</u> 2. จัดประชุมคณะกรรมการดำเนินงานตามคำสั่งแบ่ง หน้าที่ปฏิบัติ 2.1 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน (โปรแกรมฝึกซ้อม) 2.2 จัดทำโปรแกรมในการออกทดลองฝีมือ	คณะกรรมการ ดำเนินงาน ตามคำสั่ง	- ปฏิทินปฏิบัติงาน - โปรแกรมในการออก ประลองฝีมือ
<u>ขั้นติดตามผล (C)</u> 3. กำกับดูแลการดำเนินงานเป็นไปตามที่ผู้ได้รับ มอบหมายผู้รับผิดชอบดูแลจนสิ้นสุดโครงการ	ผู้บริหาร	บันทึกผลการดำเนินการ
<u>ขั้นประเมินผล (A)</u> 4. ประชุมสรุปผลการดำเนินโครงการจัดทำสรุปผล การดำเนินงานเพื่อเสนอต่อผู้บริหาร เพื่อใช้สำหรับ การจัดโครงการดังกล่าวต่อไป 5. นำเสนอผลการจัดโครงการต่อที่ประชุมรับทราบ	คณะกรรมการ ดำเนินการ	- รายงานสรุปผลการ ดำเนินงานกิจกรรม

โดยมีกระบวนการ วิธีการ และกิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล

1. กลุ่มนักเรียนที่เป็นนักกีฬาฟุตบอล

กระบวนการ: คัดเลือกผู้เรียนที่มีความถนัดด้านกีฬาฟุตบอล และวางแผนพัฒนาทักษะ
อย่างต่อเนื่อง

วิธีการ: ใช้โปรแกรมฝึกซ้อมรายสัปดาห์ตามช่วงเวลา 16 สัปดาห์ แบ่งเป็นพื้นฐานและ
เทคนิคการแข่งขัน พร้อมจัดการแข่งขันจำลอง ฝึกการเล่นเป็นทีม

กิจกรรม:

- 1) ฝึกเตะบอล เตะบอล หยัดบอล เลี้ยงบอล โหม่ง ยิงประตู และฝึกแข่งขัน
- 2) ฝึกอบอุ่นร่างกาย-ยืดเหยียดกล้ามเนื้อทุกครั้งก่อน-หลังฝึกซ้อม
- 3) ประเมินสมรรถภาพทางกายอย่างสม่ำเสมอ
- 4) เข้าร่วมแข่งขันภายใน-ภายนอกสถานศึกษา

2. กลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่นักกีฬา

กระบวนการ: ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเล่นฟุตบอลหรือออกกำลังกายผ่านกิจกรรมภาคบังคับและสมัครใจ

วิธีการ: บูรณาการในกิจกรรมรายวิชา พลศึกษา และกิจกรรมชมรม

กิจกรรม:

- 1) เล่นฟุตบอลเพื่อสุขภาพในช่วงพัก
- 2) เข้าร่วมชมรมฟุตบอล / กีฬาภาคฤดูร้อน
- 3) การแข่งขันฟุตบอลภายในเพื่อเสริมสร้างวินัยและความสามัคคี
- 4) กิจกรรม "พี่สอนน้อง" โดยให้นักกีฬาสอนทักษะพื้นฐานให้กับเพื่อนร่วมชั้น

8.7 โปรแกรมการฝึกซ้อม

8.7.1 โปรแกรมการฝึกซ้อมพื้นฐาน (สัปดาห์ที่ 1-8)

1. การอบอุ่นร่างกาย (warm up) 10 นาที
2. การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ (Stretching) 10 นาที
3. ทักษะพื้นฐานการเล่นฟุตบอล 45 นาที

3.1 การเตะลูกฟุตบอล

- ฝึกใช้มือจับลูกบอล ปล่อยให้ตกลงพื้น เมื่อลูกฟุตบอลเด้งขึ้นมาให้ใช้

เท้าเตะ

- ในระหว่างที่เตะให้ใช้มือจับลูกฟุตบอลไว้ ฝึกแบบนี้เป็นเรื่อย ๆ จนกว่า

จะคล่อง

- ฝึกเตะบอลด้วยตัวเองโดยไม่ต้องใช้มือจับ

- ฝึกโดยเน้นเน้นการทรงตัว เตะบอลเบา ๆ ไม่ต้องแรงมาก ฝึกทั้งเท้า

ซ้ายและขวาอย่างต่อเนื่อง

3.2 การเตะลูกฟุตบอล

- ฝึกทักษะการเตะลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านใน

- ฝึกทักษะการเตะลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก

- ฝึกทักษะการเตะลูกฟุตบอลด้วยหลังเท้า

3.3 การหยุดลูกฟุตบอล

- ฝึกทักษะการหยุดลูกฟุตบอลด้วยฝ่าเท้า

- ฝึกทักษะการหยุดลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านใน

3.4 การโหม่งลูกฟุตบอล

- ฝึกทักษะการยืนโหม่งลูกฟุตบอล

- ฝึกทักษะการวิ่งโหม่งลูกฟุตบอล
- ฝึกทักษะการกระโดดโหม่งลูกฟุตบอล
- ฝึกทักษะการวิ่งแล้วกระโดดโหม่งลูกฟุตบอล

3.5 การเลี้ยงลูกฟุตบอล

- ฝึกทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านใน
- ฝึกทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยข้างเท้าด้านนอก
- ฝึกทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยหลังเท้า
- ฝึกทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลหลบสิ่งกีดขวาง

3.6 การยิงประตู

- การยิงประตูด้วยหลังเท้า
- ความแม่นยำในการยิงประตู

4. คลายกล้ามเนื้อ (Cool down) 10 นาที

5. การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ (Stretching) 10 นาที

8.7.2 โปรแกรมการฝึกซ้อมการแข่งขัน (สัปดาห์ที่ 9-16)

1. การอบอุ่นร่างกาย (warm up) 10 นาที
2. การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ (Stretching) 10 นาที
3. เทคนิคและวิธีการเล่น (Advanced technical) 20 นาที
4. ฝึกการแข่งขัน (Competition) 45 นาที
5. คลายกล้ามเนื้อ (Cool down) 10 นาที
6. การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ (Stretching) 10 นาที

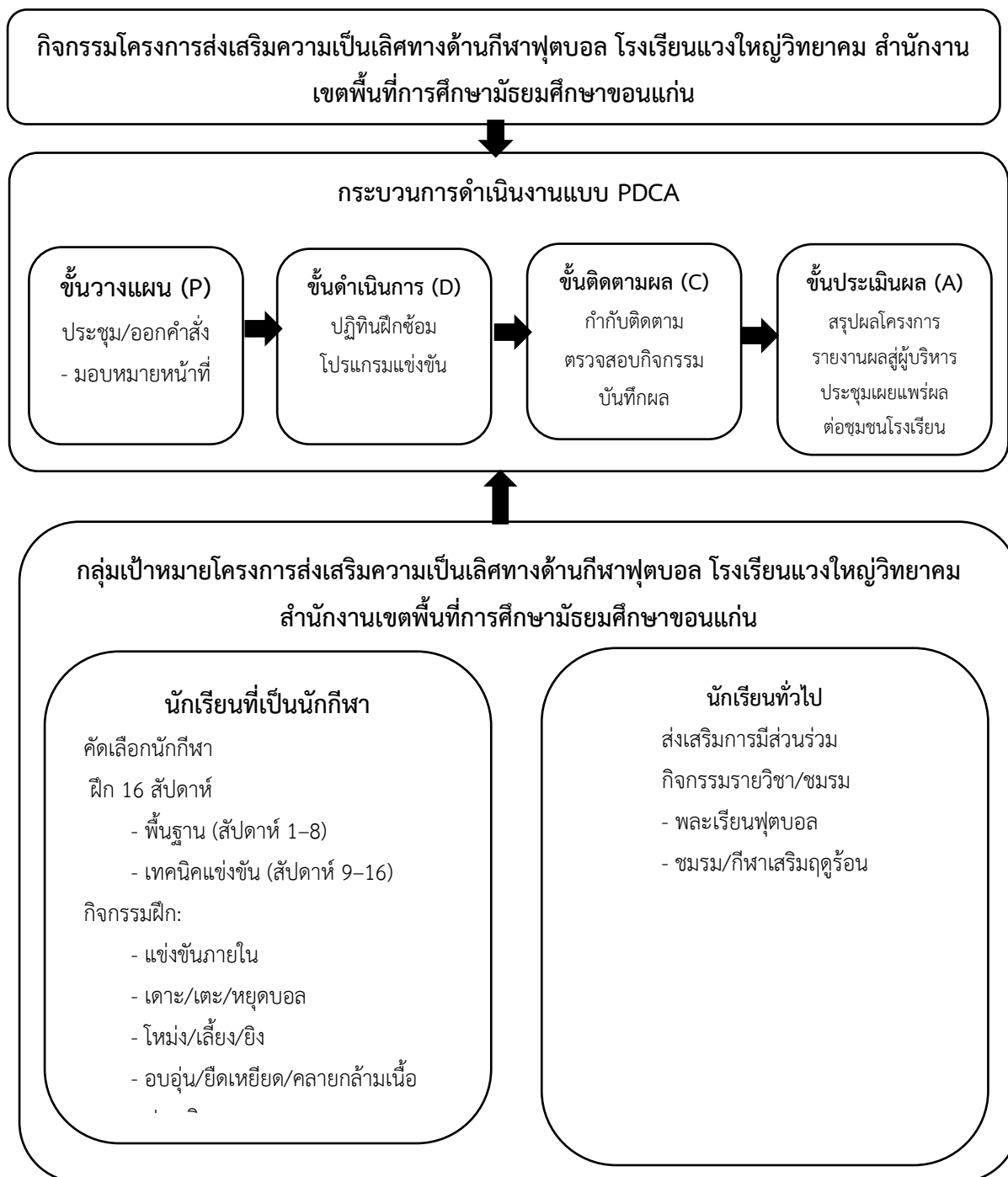
8.7.3 โปรแกรมการแข่งขันที่ผ่านมา (พ.ศ.2564-2566) ของทีมฟุตบอล โครงการ

Football Academy ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านกีฬา

รายการแข่งขัน	คู่แข่งขัน	วันที่	สนาม
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : ประชาธิปไตยพัฒนาการ	17 มิ.ย. 2564	สนามโรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U16 และ U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : แท่นศิลาทิพย์	8 ธ.ค. 2564	สนามโรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม
ชนบทคัพ ฟุตบอล 7 คน U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : หนองกิ้งกือวิทยาคม	17 ธ.ค. 2565	สนามเทศบาลตำบลชลบถวิบูลย์
วิทยาลัยเทคโนโลยีอินครขอนแก่น ครั้งที่ 1	แขวงใหญ่วิทยาคม : เทศบาลบ้านฝาง	28 ม.ค. 2565	สนามวิทยาลัย
	แขวงใหญ่วิทยาคม : สโมสรขอนแก่นซิตี	31 ม.ค. 2565	เทคโนโลยีอินครขอนแก่น

รายการแข่งขัน	คู่แข่งขัน	วันที่	สนาม
	แขวงใหญ่วิทยาคม : มัญจาคีรี (รอบ 16 ทีมสุดท้าย)	2 ก.พ. 2565	
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : โสภณกเต็นประชาอุปถัมภ์	18 ก.พ. 2565	สนามโรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม
เทศบาลตำบลเวียงน้อยคัพ U19	แขวงใหญ่วิทยาคม : สมบัติถอยก	23 มี.ค. 2565	สนามสถานีตำรวจภูธรเวียงน้อย
	แขวงใหญ่วิทยาคม : ร้านซ่อมรองเท้า ASD	25 มี.ค. 2565	
DROPRICH V.2 CUP ฟุตบอล 7 คน U15	แขวงใหญ่วิทยาคม : ดงหนองไฮ	7 เม.ย. 2565	สนามฟุตบอลหญ้าเทียมในร่ม ESSE อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ
	แขวงใหญ่วิทยาคม : JNT		
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : ประชาธิปไตยพัฒนาการ	8 พ.ค. 2565	สนามโรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U16	แขวงใหญ่วิทยาคม : ประชาธิปไตยพัฒนาการ	9 พ.ค. 2565	สนามโรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : ชนบทศึกษา	2 มิ.ย. 2565	สนามโรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : บ้านแก่ง	11 มิ.ย. 2565	สนามโรงเรียนแขวงใหญ่วิทยาคม
ฟุตบอลโปรแกรมอุ่นเครื่อง U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : เมืองพลพิทยาคม	30 มิ.ย. 2565	สนามโรงเรียนเมืองพลพิทยาคม
กีฬานักเรียน-นักศึกษา U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : ศรีกระนวนวิทยาคม	20 ก.ค. 2565	สนามโรงเรียนกีฬาจังหวัดขอนแก่น
ฟุตบอล สพม. U15 U18	สหวิทยาเขตเวียงคันทอง(แขวงใหญ่วิทยาคม) : สหวิทยาเขตหนองสองห้อง-พล(หนองสองห้องวิทยา)	22 ก.ค. 2565	สนามโรงเรียนพล
ฟุตบอลนักเรียน 7 คน แชมป์กีฬา 7HD แชมป์เยาวชนคัพ 2022 รอบแรก	แขวงใหญ่วิทยาคม : ชูพันธ์	18 ต.ค. 2565	สนามกีฬาเฉลิมพระเกียรติ คลอง 6 อัญบุรีสนาม 5
ฟุตบอลนัดกระชับมิตร	แขวงใหญ่วิทยาคม : ประชาธิปไตยพัฒนาการ	20 มิ.ย. 2566	สนามโรงเรียนประชาธิปไตยพัฒนาการ
ฟุตบอลร้อยแก่นสารสินธุ์	แขวงใหญ่วิทยาคม : ประชาธิปไตยพัฒนาการ	29 มิ.ย. 2566	สนามโรงเรียนบ้านไผ่ศึกษา
	แขวงใหญ่วิทยาคม : หนองสองห้องวิทยา	3 ก.ค. 2566	สนามโรงเรียนบ้านไผ่ขก.5

รายการแข่งขัน	คู่แข่งขัน	วันที่	สนาม
ฟุตบอลร้อยแก่นสารสินธุ์	แขวงใหญ่วิทยาคม : สารคามพิทยาคม	11 ก.ค. 2566	สนามโรงเรียนสารคามพิทยาคม
	แขวงใหญ่วิทยาคม : ขัตติยะวงษา	21 ก.ค. 2566	สนามกีฬากลางจังหวัดร้อยเอ็ด
ฟุตบอล สพม. สหวิทยาเขต แขวงศีลาทอง	แขวงใหญ่วิทยาคม : สันติพัฒนกิจวิทยา	22 ก.ค. 2566	สนามโรงเรียนโนนศิลา วิทยาคม
	แขวงใหญ่วิทยาคม : ท่านางแนววิทยาคม	24 ก.ค. 2566	
	แขวงใหญ่วิทยาคม : โนนศิลาวิทยาคม	25 ก.ค. 2566	
ฟุตบอลร้อยแก่นสารสินธุ์	แขวงใหญ่วิทยาคม : สมเด็จพระพิทยาคม	26 ก.ค. 2566	สนามโรงเรียนสมเด็จพระ พิทยาคม
ฟุตบอลเยาวชนและ ประชาชน ครั้งที่ 19 ระดับ จังหวัดขอนแก่น U16	แขวงใหญ่วิทยาคม : เตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ	12 ส.ค. 2566	สนามโรงเรียนพระยีน วิทยาคาร
	แขวงใหญ่วิทยาคม : เทพศิรินทร์ ขอนแก่น	15 ส.ค. 2566	สนามโรงเรียนพิศาล ปทุมวิทยา
	แขวงใหญ่วิทยาคม : แก่นนครวิทยาลัย	16 ส.ค. 2566	สนามโรงเรียนพระยีน วิทยาคาร
กีฬานักเรียน-นักศึกษา	แขวงใหญ่วิทยาคม : วิทยาลัยเทคโนโลยี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	10 ก.ย. 2566	สนามโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น
	แขวงใหญ่วิทยาคม : น้ำพองศึกษา	12 ก.ย. 2566	
ฟุตบอลรุ่นอายุไม่เกิน 19 ปี ครั้งที่ 9 ชิงถ้วยรางวัล รศ. ดร. สมเจตน์ ภูศรี	แขวงใหญ่วิทยาคม : ร้อยเอ็ดวิทยาลัย	18 พ.ย. 2566	สนามอรุณปริดีติตลก มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม
	แขวงใหญ่วิทยาคม : บุญเหลือวิทยา นุสรณ์	26 พ.ย. 2566	
	แขวงใหญ่วิทยาคม : ร่องคำ	2 ธ.ค. 2566	
	แขวงใหญ่วิทยาคม : พยัคฆภูมิวิทยาคาร	6 ธ.ค. 2566	
ขอนแก่น ยูธลีก U15	แขวงใหญ่วิทยาคม : มัญจาคีรีศึกษา	20 มิ.ย. 2566	สนามโรงเรียนบ้านแก้ง
ขอนแก่น ยูธลีก U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : มัญจาคีรีศึกษา	27 มิ.ย. 2567	สนามโรงเรียนประชารัฐ พัฒนาการ
ขอนแก่น ยูธลีก U15	แขวงใหญ่วิทยาคม : บ้านไผ่ ขก.5	28 มิ.ย. 2567	สนามโรงเรียนบ้านแก้ง
ขอนแก่น ยูธลีก U15	แขวงใหญ่วิทยาคม : ป่าจันทองฮี	4 ก.ค. 2567	สนามโรงเรียนบ้านแก้ง
ขอนแก่น ยูธลีก U18	แขวงใหญ่วิทยาคม : โคกโพธิ์ชัยศึกษา	5 ก.ค. 2567	โรงเรียนโคกโพธิ์ชัยศึกษา

ภาพที่ 2.2 กิจกรรมโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนเวียงใหญ่วิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

9.1 งานวิจัยในประเทศ

จินดา ปัญญากุล และคณะ (2560: 203) ได้ทำการศึกษาการประเมินหลักสูตรแนวใหม่: รูปแบบ CIPPIest ผลการศึกษาพบว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการจัดเตรียมสารสนเทศสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงการบริหารหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ทั้งนี้ การประเมินหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ CIPPIest เป็นทางเลือกหนึ่งที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการประเมิน เพราะเป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ ทำให้การประเมินครอบคลุมองค์ประกอบทุกด้านของหลักสูตรอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ไม่เน้นการวิเคราะห์จุดใดจุดหนึ่ง แต่เป็นรูปแบบการประเมินที่มีความต่อเนื่องทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วน จึงสามารถนำไปใช้ในการประเมินหลักสูตรได้ด้วย ซึ่งรูปแบบการประเมินแบบ CIPPIest ประกอบด้วย 8 ด้าน คือ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลผลิต 5) ด้านผลกระทบ 6) ด้านประสิทธิผล 7) ด้านความยั่งยืน และ 8) ด้านการถ่ายทอดความรู้

กฤตณัย ก้องแดนไพร (2562: 78) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาในวิชากีฬาฟุตบอลโดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการทำงานเป็นทีมสำหรับกีฬาฟุตบอลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากงานวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาวิชากีฬาฟุตบอลโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทุกกลุ่มมีความสามารถในการแก้ปัญหา มีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และนักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมในการแก้ปัญหายอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมในแต่ละประเด็น พบว่าการวางแผนการทำงาน การแสดงความคิดเห็น และทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนดอยู่ในระดับดี ส่วนความร่วมมือในการปฏิบัติงานและความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย อยู่ในระดับพอใช้

ประนิตดา วนवाल (2563: ก-ข) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนกีฬานครนนท์วิทยา 6 เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) ผลการประเมินด้านบริบทโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โครงการมีวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ชัดเจนเหมาะสม 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เนื้อหาและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม และผู้บริหารเห็นความสำคัญให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินโครงการ 3) ผลการประเมินด้านกระบวนการโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การกำกับติดตามประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์เป้าหมายของโครงการ ขั้นตอน วิธีการประเมินผลมีความเหมาะสม และการจัดกิจกรรมตามโครงการมีความเหมาะสมกับนักเรียน 4) ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้

อย่างมีคุณภาพ ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและเด็กมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ดีขึ้น เช่น ด้านกีฬา ความเชื่อมั่นในตนเอง การสื่อสาร ฯลฯ 5) ผลการประเมินด้านผลกระทบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รางวัลที่ได้รับเป็นหลักประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนครูผู้สอนภาคภูมิใจในรางวัลต่าง ๆ ที่ได้รับและผู้ปกครองภูมิใจในตัวเด็ก 6) ผลการประเมินด้านประสิทธิผลโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการได้อย่างมีคุณภาพ 7) ผลการประเมินด้านความยั่งยืนโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โรงเรียนและครูผู้สอนพร้อมให้ความร่วมมือดำเนินโครงการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไปและผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือ สนับสนุนในการดำเนินโครงการต่อไป 8) ผลการประเมินด้านการถ่ายทอดส่งต่อโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนและ ครูผู้สอนประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วยวิธีการที่หลากหลายและนักเรียนบอกเล่าประสบการณ์การร่วมกิจกรรมโครงการให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้

อำนาจ นาคแก้ว (2563: 110-111) ได้ทำการประเมินโครงการกีฬาเปตองสู่ความเป็นเลิศ โดยประเมินผลโครงการกีฬาเปตองสู่ความเป็นเลิศตามกรอบแนวคิดการประเมิน CIPPIest Model และศึกษาแนวทางการส่งเสริมความสำเร็จของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศด้านกีฬาเปตอง ผลการประเมินพบว่า 1) ผลการประเมินโครงการเปตองสู่ความเป็นเลิศ ตามรูปแบบ CIPPIest Model ทั้ง 8 ด้าน โดยภาพรวมมีความเห็นเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มคณะผู้บริหารเห็นว่าภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งสามารถแยกผลการประเมินออกเป็นรายด้านได้ ดังนี้ 1.1 ด้านบริบท โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1.3 ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1.4 ด้านผลผลิต โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1.5 ด้านผลกระทบ โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1.6 ด้านประสิทธิผล โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 1.7 ด้านความยั่งยืน โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 1.8 ด้านการถ่ายทอดความรู้ โดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แนวทางการส่งเสริมความสำเร็จของโครงการกีฬาเปตองสู่ความเป็นเลิศ มีดังนี้ 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ควรมีการเชิญที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านกีฬาเปตองมาร่วมหาแนวทางในการพัฒนาอย่างจริงจัง มีการเชิดชูความสามารถของนักกีฬา จัดหาผู้ฝึกสอนภายนอกหรือศิษย์เก่าที่มีความเชี่ยวชาญ เข้ามาช่วยในการวางแผนฝึกซ้อม และมีการจัดหาแหล่งทุนสนับสนุน 2) ผู้ฝึกสอน ควรมีการวางแผนการฝึกซ้อมที่แน่นอน จัดโปรแกรมการซ้อมไม่ให้ตรงกับเวลาเรียน มีการวางแผนร่วมกันทั้งนักกีฬา ผู้ฝึกสอน อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาต่าง ๆ จะได้ไม่ต้องกังวลเรื่องเวลาเรียน ควรมีการสร้างแรงจูงใจในการเข้ามาเป็นนักกีฬาของโรงเรียน

อย่างเป็นรูปธรรม มีการเก็บตัวฝึกซ้อมนักกีฬาอย่างเป็นทางการก่อนไปแข่งขัน มีความพร้อมเรื่องสถานที่ฝึกซ้อม 3) นักกีฬา ควรมีการส่งเสริมเรื่องสมาธิ ไม่ให้มีการตื่นเต้นจนเกินไปในขณะเข้าร่วมการแข่งขัน และต้องมีทัศนคติการเป็นนักกีฬาที่ดี มีใจรัก ทุ่มเทการฝึกซ้อมและแข่งขันเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการแข่งขัน

นฤมล เอกธรรมสุทธิ์ และสิรารักษ์ เจริญศรีเมือง (2564: 137-148) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIest ในการประเมินโครงการทางสุขภาพ พบว่ารูปแบบการประเมิน CIPPIest เป็นรูปแบบการประเมินหนึ่งที่เหมาะสมในการประเมินโครงการทางสุขภาพ เพราะเป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นระบบ มีกระบวนการประเมินที่เป็นลำดับขั้นตอนชัดเจน มีความเป็นพลวัตร ข้อมูลได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จึงสอดคล้องกับบริบทของโครงการทางสุขภาพที่ต้องอาศัยความร่วมมือของมีที่ผู้เกี่ยวข้องหลายระดับการดำเนินโครงการจึงจะประสบความสำเร็จ รูปแบบการประเมิน CIPPIest ประกอบด้วย การประเมินหลักใน 4 มิติ ได้แก่ การประเมินบริบท (Context) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) การประเมินกระบวนการ (Process) และการประเมินผลผลิต (Product) ซึ่งต่อมาได้มีการขยายกรอบการประเมินผลผลิตเป็น 4 มิติย่อยเพื่อให้ครอบคลุมและเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น ได้แก่ การประเมินผลกระทบ (Impact) ประเมินประสิทธิผล (Effectiveness) ประเมินการคงอยู่ (Sustainability) และการประเมินการถ่ายโยงความรู้ (Transition) โดยในแต่ละมิติของการประเมินจะมีรายละเอียดเพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจและสามารถนำแนวทางการประเมิน CIPPIest ไปใช้ประเมินโครงการทางสุขภาพให้ประสบผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

สมคิด นาคกุล (2565: 402) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยใช้รูปแบบ CIPPIest Model: กรณีศึกษาโรงเรียนห้วยแก้ววิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง พบว่า การประเมินโครงการส่งเสริมการแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยใช้รูปแบบ CIPPIest Model: กรณีศึกษาโรงเรียนห้วยแก้ววิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ทั้ง 8 ด้าน คือ 1) ด้านบริบท ทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2560 อยู่ในระดับมาก ในปีการศึกษา 2561 และ 2562 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยนำเข้า และ 3) ด้านกระบวนการ ทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ปี 4) ด้านผลผลิต ทุกหน่วยประชากรทั้ง 3 ปี อยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นผู้ปกครองระดับมาก 5) ด้านผลกระทบทุกหน่วยประชากร อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ปี 6) ด้านประสิทธิผล ทุกหน่วยประชากร ปีการศึกษา 2560 และ 2561 อยู่ในระดับมาก ปีการศึกษา 2562 อยู่ในระดับมากที่สุด 7) ด้านความยั่งยืน ทุกหน่วยประชากรปีการศึกษา 2560 และ 2561 อยู่ในระดับมาก ในปีการศึกษา 2562 อยู่ในระดับมากที่สุด และ 8) ด้านถ่ายโยงความรู้ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในปีการศึกษา 2560 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในปีการศึกษา 2561 และ 2562 อยู่ใน

ระดับมาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2560 และ 2561 อยู่ในระดับปานกลาง และในปีการศึกษา 2562 อยู่ในระดับมาก

จิตตวดี ทองทั่ว (2565: 73) ได้ทำการประเมินโครงการการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรวมอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนเรียนรวม (Inclusive School) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้รูปแบบ CIPPIest ในด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืนและการถ่ายโอนการเรียนรู้ ผลการประเมินพบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\mu=4.02$) ซึ่งเป็นผลการประเมินที่ผ่านเกณฑ์การตัดสิน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าผลการประเมินในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบริบท ($\mu=4.20$), ด้านกระบวนการ ($\mu=4.14$), ด้านปัจจัย ($\mu=4.07$), ด้านผลผลิต ($\mu=4.03$), ด้านประสิทธิภาพ ($\mu=4.03$), ด้านการถ่ายโอนความรู้ ($\mu=3.87$), ด้านผลกระทบ ($\mu=3.99$) และด้านความยั่งยืน ($\mu=3.84$)

พินิจ สุขใจ (2565: 71-72) ได้ทำการประเมินโครงการการพัฒนาคุณธรรมผู้เรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านหนองนาไฮโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยใช้รูปแบบ CIPPIest พบว่า 1) ผลการประเมินโครงการผ่านเกณฑ์ทุกด้าน โดยกลุ่มผู้บริหารโครงการและผู้ดำเนินโครงการประเมินโครงการผ่านเกณฑ์ทุกด้าน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการ ส่วนกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการประเมินโครงการผ่านเกณฑ์ทุกด้าน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการถ่ายโอนความรู้ และ 2) แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมผู้เรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านหนองนาไฮโนนสะอาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 คือ ควรกำหนดวัตถุประสงค์และระยะเวลาของโครงการอย่างเหมาะสม จัดอบรมให้ครูมีความรู้และความสามารถในการดำเนินโครงการ สรุปรายงานผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม ส่งเสริมกิจกรรมให้นักเรียนนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิด ยกย่องคุณธรรมผู้เรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธของนักเรียนให้สูงขึ้น ทำให้โรงเรียนได้รับความเชื่อมั่นจากผู้เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมสวดมนต์ ฟังธรรมเป็นประจำ และจัดป๋ายนิเทศเพื่อถ่ายทอดความรู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

เชาวน์วัศ ปิตรงคพิทักษ์ (2565: 59-60) ได้ทำการประเมินโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกโรงเรียนบ้านโพงาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIest Model ผลการประเมิน พบว่า (1) ผลการประเมินโครงการในภาพรวมตามความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุด ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน (2) ผลการประเมินโครงการด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิภาพ

ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุด ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด โครงการมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจนเหมาะสม เนื้อหาและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม และผู้บริหารเห็นความสำคัญ ให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินโครงการ การกำกับติดตาม ประเมินผล คลอบคลุมวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ ขั้นตอน วิธีการประเมินผล มีความเหมาะสม และการจัดกิจกรรมตามโครงการมีความเหมาะสมกับนักเรียน นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ผ่านการการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้ดีขึ้น (3) ผลการประเมินโครงการด้านการถ่ายทอดส่งต่อ ความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับ มาก ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนอยู่ในระดับมาก โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วยวิธีการที่หลากหลาย โครงการสามารถเป็นแบบอย่างขยายผลให้กับโรงเรียนอื่นได้

ณฐมน อนันต์ (2565 : 265-266) ได้ทำการประเมินโครงการคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ พบว่า 1) การประเมินโครงการคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIest Model โดยภาพรวมเมื่อพิจารณาจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านบริบท ด้านประสิทธิผล ด้านผลกระทบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ และด้านความยั่งยืน 2) แนวทางการพัฒนาโครงการคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ด้านบริบท ควรพัฒนาโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ที่เกิดจากความต้องการด้วยความพอใจในสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ ใส่ใจไม่เพิกเฉย พากเพียรในการประยุกต์หรือสร้างสื่อ อุปกรณ์ แผนโครงงาน งบประมาณ รวมทั้งสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรก่อนดำเนินกิจกรรมโครงการ ให้ความสำคัญในทุกขั้นตอนการดำเนินโครงการ และดำเนินการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการพิจารณาผลกระทบทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นที่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ต้องนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป ทั้งนี้ควรสร้างความยั่งยืน พอใจ พากเพียรใส่ใจตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา ไม่ละเลยในการตรวจสอบ นิเทศ ติดตาม โรงเรียนต้องมีการจัดตั้งชุมชนส่งเสริมคุณธรรม มีประชาสัมพันธ์ส่งเสริมสนับสนุนคุณธรรม และสอดแทรกบูรณาการคุณธรรมไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกิจกรรมเพื่อความต่อเนื่องในการให้ความรู้เรื่องคุณธรรม

9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Vince Whitman. et. al. (2009: 3-5) ได้ศึกษากรณีศึกษาโรงเรียนสนับสนุนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า การให้การสนับสนุนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่มีอยู่ทั่วโลกในขณะนี้ช่วยส่งเสริมให้ประชากรทุกคนในโลกมีสุขภาพดีสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีประสิทธิภาพในการพัฒนาตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีผลการเรียน มีสุขนิสัยดี และสามารถเลือกอาชีพได้ตามความถนัด แต่ในปัจจุบันโรงเรียนสนับสนุนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ พบเฉพาะโรงเรียนในเมืองหลวงเท่านั้นยังไม่

ครอบคลุมทุกพื้นที่ ดังนั้นโรงเรียนต้องให้การสนับสนุนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โดยให้ครอบคลุมโรงเรียนทุกหน่วยงานและทุกประเภทในโลก ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและมีความตระหนักในความสำเร็จของการสนับสนุนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในสวนสาธารณะ สร้างความสัมพันธ์ด้านสุขภาพเกี่ยวกับอาชีพ และสังคมวิทยา

Khalilshoar (2011) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การประเมินผลการให้คำปรึกษาด้านการเรียนให้กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเตหะรานห์ โดยใช้รูปแบบของ CIPP กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ 1) นักศึกษาชายและหญิงจำนวน 20 คน เลือกโดยวิธีการสุ่ม 2) ที่ปรึกษาจำนวน 5 คนที่เป็นที่ยอมรับ 3) สัมภาษณ์ที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ 4) นักศึกษาจำนวน 5 - 9 คนโดยที่ปรึกษาโครงการเป็นผู้เลือก เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวของทหารผ่านศึก ครูที่ปรึกษาควรมีการให้กำลังใจกับนักศึกษากลุ่มนี้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบได้น้อยมาก และขาดการแจ้งเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดจนนโยบายของโครงการนี้ นักศึกษาไม่เห็นความสำคัญของโครงการนี้ และโครงการนี้ไม่ได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจึงทำให้ประสิทธิภาพของโครงการไม่ได้เท่าที่ควร อุปสรรคของโครงการนี้ คือ ขวเวลาและความเข้าใจของครูที่ปรึกษา

Mohebbi (2011) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การประเมินหลักสูตรการศึกษาทางการแพทย์ ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยทางการแพทย์ ประเทศอิหร่าน ในการศึกษาได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรตามแบบชิปป ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยทางการแพทย์ 4 แห่งของอิหร่าน ประกอบด้วย 5 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร บุคลากรในคณะ นักศึกษา บัณฑิต และหัวหน้าห้องสมุด กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบ Likert Scale ประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งแบบสอบถามนี้มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระหว่าง 0.74-0.93 โดยใช้สูตรของสัมประสิทธิ์อัลฟา-ครอนบาค (Cronbach's Alfa Coefficient) สถิติที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ ค่าสหสัมพันธ์ สเปียร์แมนและเพียร์สัน (Person Spearman Correlation) และ ค่า T-Test ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับพอใช้

Cuda (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรด้วยวิธีเชิงผสมหลักสูตร สูตินารีเวช การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลการออกแบบวิธีการผสมสำหรับการประเมินผลการเรียนการสอนโดยใช้ Madican Family Medicine (FM) หลักสูตรสูตินารีเวช การประเมินผลการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์หลักสูตรและองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำขึ้นปี 2007 และ 2011 ของโปรแกรม ACGME สำหรับ FM วิธีการประเมินหลักสูตรนี้ใช้วิธีการผสม (เชิงปริมาณและคุณภาพ) ทั้งนี้วิธีการเชิงปริมาณประกอบด้วยการตรวจสอบย้อนหลัง และการวิเคราะห์ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ ข้อมูลจากฐานข้อมูลแห่งชาติ (My Evaluations) ที่อธิบายไว้จำนวนผู้ที่สำเร็จการศึกษาในปี 2013-2015, ผู้สำเร็จการศึกษาล่าสุดจากปี 2006-2012 และผู้สำเร็จการศึกษาในปี 2012-2015 และการ

เปรียบเทียบโดยรวมกับเฉพาะเพศหญิงที่สำเร็จการศึกษาในปี 2007-2012 นำมาเปรียบเทียบแนวโน้มอย่างมีนัยสำคัญการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างดำเนินการตั้งแต่ธันวาคม 2012 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2013 โดยใช้คำถาม 22 ข้อ ในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย 13 คำถามมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของผู้สำเร็จการศึกษาปี 2006-2013 โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาระหว่างปีการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบของผู้สำเร็จการศึกษาในปี 2007, 2008 และ 2009 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและแนวโน้มของผู้สำเร็จการศึกษาในปี 2011 และ 2012 มีคะแนนการทดสอบเพิ่มมากขึ้น

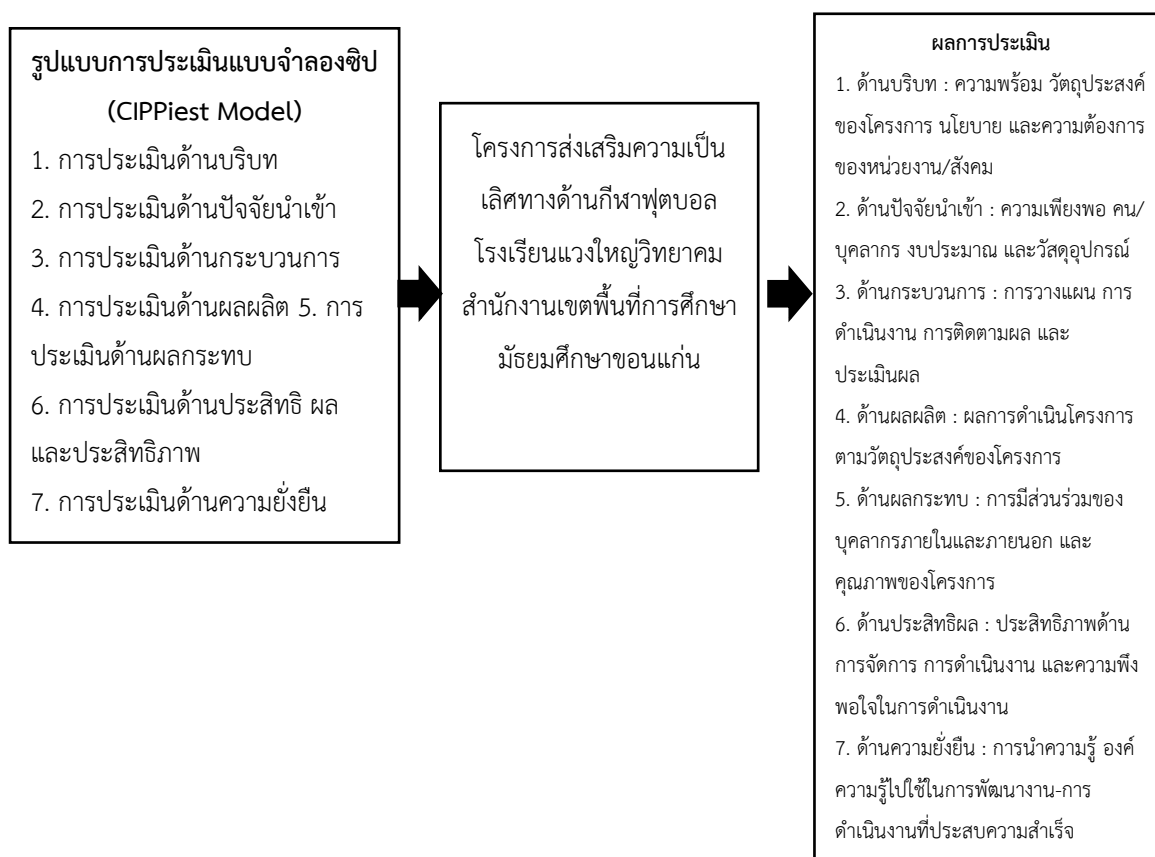
Wahlstrom and Sundberg (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตร โดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน รายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นและอธิบายเกี่ยวกับการประเมินโครงการของการปฏิรูปหลักสูตรของสวีเดน คือ หลักสูตรสำหรับการเรียนภาคบังคับ ระดับก่อนวัยเรียนและศูนย์นันทนาการ วัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการ คือ การสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับอิทธิพลของการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาระหว่างประเทศ การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาของชาติ และเกี่ยวกับการประเมินครูท้องถิ่น การประเมินนี้จะใช้วิธีเชิงผสม โดยใช้การวิเคราะห์จากเอกสารต่าง ๆ และการสำรวจจากครูจำนวน 1,887 คน และการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิรูปหลักสูตรของ Lgr 11 เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในแนวคิดและสมมติฐาน (ปรัชญาของหลักสูตร) สามารถอธิบายได้โดยการบรรยายถึงบทบาทสำคัญของนโยบายหลักสูตรระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นไปตามมาตรฐานตามรูปแบบการปฏิรูป ซึ่งให้เห็นถึงแนวทางประยุกต์ใช้งานของความมุ่งหมายการปฏิรูป และผลแสดงให้เห็นการเพิ่มวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น ผลของการกำหนดเกณฑ์ความรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ว่ามีผลมากน้อยเพียงใด และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดเกณฑ์และกำหนดเครื่องมือในการประเมินต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ การวิเคราะห์ผลของการประเมินจะต้องทำอย่างระมัดระวัง และมีความเที่ยงตรง เพื่อพิจารณาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการให้เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้เพื่อนำไปขยายผลต่อไป โดยแนวทางในการประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIest เป็นการประเมินแบบหลายมิติ มีการประเมินโดยใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลายสอดคล้องกับประเด็นย่อย ๆ ที่ต้องการประเมินในแต่ละมิติ ได้แก่ ประกอบด้วย 8 ด้าน คือ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลผลิต 5) ด้านผลกระทบ 6) ด้านประสิทธิผล 7) ด้านความยั่งยืน และ 8) ด้านการถ่ายโยงความรู้ รวมทั้งใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสำหรับนำมาวิเคราะห์สรุปตีความผลการประเมิน ทั้งนี้แหล่งที่มาของข้อมูลในการประเมินก็ต้องเก็บรวบรวมหรือได้มาอย่างหลากหลายครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดทั้งที่เป็นทีมผู้ปฏิบัติงานในโครงการผู้รับ

ผลประโยชน์จากโครงการผู้บริหารหรือผู้เป็นเจ้าของโครงการรวมทั้งข้อมูลจากเอกสารบันทึกต่าง ๆ ประกอบด้วยกัน

10. กรอบแนวคิดการประเมิน

โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาฟุตบอล โรงเรียนวงใหญ่วิทยาคม ได้ปรับปรุงยุคที่ใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองชิป (CIPPIest Model) จากแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam & Others, 2007: 159) โดยมีกรอบแนวคิดในการประเมินดังนี้

แผนภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดในการประเมินโครงการ